

Jaarverslag 2023

Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A.

“Wij gaan voor
een ongewoon
goede service”

Inhoudsopgave

Profiel	4
Kerncijfers	10
Klaverblad in de maatschappij <small>Duurzame stappen</small>	14
Bericht van de raad van commissarissen	18
Klaverblad in de maatschappij <small>Een soepele klantreis voor onze medewerkers</small>	24
Verslag van de directie	28
Duurzaamheid	36
Vermogensbeheer: ons duurzaam beleggingsbeleid	47
Klaverblad in de maatschappij <small>Hoop en vertrouwen</small>	60
Financiële prestaties	62
Governance en risicomanagement	68
Risicobeheersing	80
Solvabiliteit	86
Geconsolideerde jaarrekening 2023	90
Geconsolideerde balans	92
Geconsolideerde resultatenrekening	94
Geconsolideerd kasstroomoverzicht	96
Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening	100
Toelichting op de geconsolideerde balans	112
Toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening	124
Enkelvoudige jaarrekening 2023	134
Enkelvoudige balans	136
Enkelvoudige resultatenrekening	137
Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening	138
Toelichting op de enkelvoudige balans	139
Overige gegevens	146
Accountantsverklaring	148
Personalía	160
Functie en nevenfuncties raad van commissarissen	161
Functie en nevenfuncties directie	162
Colofon	163

Profiel

Al sinds 1850 helpen we mensen

Al meer dan 170 jaar doen we waar we goed in zijn: mensen helpen als het echt nodig is. Sterker nog: we zijn er niet alleen goed in, het is waarom we er zijn. De reden van ons bestaan.

In 1850 richtte notaris Adriaan Maarten Montijn, samen met zijn zoon Pieter Marie, de eerste voorloper van Klaverblad Verzekeringen (hierna 'Klaverblad') op. Zij zagen dat boeren door een brand soms in één keer alles kwijtraakten waar ze jarenlang voor hadden gewerkt en hielpen hen aan een oplossing: de mogelijkheid om hun spullen te verzekeren. Via deze verzekeringen hielp deze voorloper mensen om onbezorgd te leven en hun werk te kunnen doen.

De wereld om ons heen ziet er vandaag de dag anders uit dan toen. Paarden en wagens zijn vervangen door auto's en bijna iedereen heeft er een. Postkoetsen en -duiven kennen we niet meer, wel hebben we allemaal een smartphone en een laptop en we vliegen de wereld over. Technologische ontwikkelingen volgden elkaar in hoog tempo op. En de behoeftes van mensen en producten veranderden mee.

Maar één ding bleef in al die jaren hetzelfde: Klaverblad wil een belangrijke bijdrage leveren aan het functioneren van de samenleving. Wij helpen mensen door financiële risico's over te nemen die ze zelf niet kunnen dragen. Verzekeren is onze manier om mensen te helpen als ze het echt nodig hebben.

...en dat blijven we graag doen

We zijn trots op onze eigen, unieke plek in de maatschappij. Die willen we graag behouden. En daarom willen we als zelfstandige, onafhankelijke verzekeringsmaatschappij blijven bestaan. Met dit doel voor ogen werken we aan gezonde groei en toekomstbestendige bedrijfsvoering. Aan het beheersen van de kosten en het rendement, aan producten die aansluiten op de behoefte van de klant, aan systemen en processen die op orde en van deze tijd zijn, aan de manier waarop we onderling samenwerken. Zodat we ons helemaal kunnen richten op dat wat we altijd al deden: mensen helpen als ze dat echt nodig hebben.

Onze missie, visie en filosofie

Onze missie - De reden van ons bestaan

Klaverblad levert een belangrijke bijdrage aan het goed functioneren van de samenleving. Via onze verzekeringen dragen we eraan bij dat mensen prettig en onbezorgd kunnen leven.

Sinds 1850 doen wij dat al op onze eigen wijze via een consistent en voorspelbaar beleid gericht op de lange termijn. Als zelfstandige coöperatieve verzekeringsmaatschappij willen wij ons hierbij onderscheiden door een afgewogen combinatie te bieden van een ruime dekking, een reële prijs en een ongewoon goede service.

Verzekeren = vertrouwen. Verbinding tussen mensen is een basisvoorwaarde voor echt vertrouwen. Verbinding tussen mensen ontstaat door verbinden op het 'waarom' van Klaverblad. Mensen moeten zich dus herkennen in en kunnen verbinden met onze Klaverblad-missie.

“Er voor een ander zijn, hoort bij de essentie van wie wij als mensen zijn. Dat is voor ons de kern van verzekeren.”

Visie - Toekomstbeeld 2025

Trends

De maatschappij individualiseert. Mensen zijn minder betrokken bij elkaar. Ongelijkheid neemt toe. Winstbejag lijkt voor veel bedrijven het belangrijkste doel. Goed werkgeverschap en zorg voor de klant raakt steeds meer op de achtergrond. Klaverblad wil tegenwicht bieden aan deze ontwikkelingen, op haar eigen, unieke wijze.

Onze visie

Verzekeren gaat altijd om mensen. Mensen willen genieten van het leven, mensen willen ondernemen. Wij helpen daarbij door financiële risico's over te nemen die mensen zelf niet kunnen dragen. Verzekeren is een manier om mensen te helpen. Te helpen op een moment dat hij of zij dat echt nodig heeft. Helpen is iets wat we als mensen graag doen. Mensen helpen geeft ons een goed gevoel en maakt ons gelukkig. Wij zijn mensen die mensen helpen. Er voor een ander zijn, hoort bij de essentie van wie wij als mensen zijn. Dat is voor ons de kern van verzekeren. Dat is eigenlijk heel gewoon.

Wij verzekeren consumenten, zzp'ers, mkb en agrariërs via onze adviseurs door een compleet palet aan verzekeringsproducten aan te bieden dat hun behoeftes dekt en maatschappelijk algemeen aanvaard is.

Verzekeren bestaat niet alleen uit het overnemen van risico's. Met name de kwaliteit van de dienstverlening is van het grootste belang. Wij helpen iedere klant persoonlijk vanuit onze waarden. We realiseren dit door continu onze dienstverlening te monitoren en te verbeteren.

Filosofie - Onze belangrijkste uitgangspunten

Verzekeren van reële risico's

Klaverblad verkoopt alleen verzekeringen die klanten nodig hebben om hun risico's en belangen te beschermen. Daar horen ook risico's bij die minder standaard zijn. Verzekeringen die een werkelijke behoefte dekken en die maatschappelijk algemeen aanvaard zijn, zijn ook op de lange termijn te handhaven.

Ongewoon goede service

Ongewoon goede service houdt in:

1. De mens staat centraal.

We staan in verbinding met de mensen met wie

we zakendoen: persoonlijk contact, gezichten bij de mensen, inzicht in de betekenis van ons handelen voor klanten, verzekeringsadviseurs, collega's en anderen met wie wij samenwerken.

2. Elk contact voegt waarde toe.

Bij elk contact dat wij met een ander hebben, binnen en buiten Klaverblad, zorgen we ervoor dat de ander het contact nuttig en efficiënt vindt.

3. De processen en de informatie zijn duidelijk en voorspelbaar.

Het is mensen met wie we zakendoen duidelijk wat we doen, waarom we het doen en hoe we het doen. Ons handelen is voorspelbaar.

Maatschappelijk en verzekeringstechnisch verantwoord handelen

Klaverblad wil maatschappelijk en verzekeringstechnisch verantwoord handelen. Bij de uitvoering van onze activiteiten en het beleggen van ons vermogen houden we rekening met mens en milieu. Daarbij ondersteunen wij het streven naar evenwicht tussen mens, milieu en economie. Bij het verzekeren van risico's rekenen wij voldoende premie om de schade en kosten af te dekken, en een verantwoorde winst te maken die ons voortbestaan op de lange termijn zekerstelt.

Onafhankelijkheid

Klaverblad wil op haar eigen manier haar lange-termijn missie, -visie en -strategie realiseren. Wij zien het zelfstandig voortbestaan als de enige manier om dit zeker te stellen. Om onze zelfstandigheid te waarborgen zijn voldoende groei en rendement noodzakelijk.

Onze waarden

Klaverblad heeft vijf waarden: fair, vakkundig, oprecht, ondernemend en attent. Deze vijf waarden geven de identiteit van Klaverblad weer en geven richting aan ons handelen.

Onze rol in de maatschappij

Duurzaamheid

Bij Klaverblad draait het om mensen. We helpen mensen om prettig en onbezorgd te leven. Daar dragen we graag aan bij. Een positieve bijdrage leveren aan de maatschappij is voor ons vanzelfsprekend. In al onze activiteiten staat dat voorop: met onze verzekeringen, in onze beleggingen, in onze bedrijfsvoering van elke dag. Duurzaam ondernemen: natuurlijk doen we dat! Vanuit onze bedrijfsvoering hebben we vijf pijlers waarin we

tallose activiteiten ontplooiën om onze duurzaamheidsdoelen te halen.

1. Duurzaam beleggen

Klaverblad beheert voor honderden miljoenen euro's aan vermogen. Als verzekeraar vinden we het logisch dat we de premies op een duurzame en maatschappelijk verantwoorde manier beleggen.

2. Duurzame producten en diensten

We zijn voortdurend bezig met het verduurzamen van onze producten en diensten. Bijvoorbeeld door het standaard mee-verzekeren van zonnepanelen en sedumdaken bij klanten, het digitaliseren van onze polisbladen, polisvoorwaarden en schadeformulieren en het sponsoren van duurzame initiatieven.

3. Duurzaam inkopen

Bij de inkoop van producten en diensten houden wij rekening met duurzaamheid. Zo kopen wij bijvoorbeeld zoveel mogelijk gerecycled en gecertificeerd papier in en is 65% van de energie die we inkopen groen. In 2030 willen we dat dit 80% is. Ook werken we zoveel mogelijk met duurzame leveranciers.

4. Duurzame gebouwen en faciliteiten

In ons kantoorgebouw maken we steeds meer duurzame keuzes. Zo heeft ons pand bijvoorbeeld energielabel A, liggen er zonnepanelen op het dak en recyclen we afval op een milieuvriendelijke manier.

5. Betrokken medewerkers

Enthousiaste medewerkers zijn nodig om klanten goed te kunnen helpen en om ervoor te zorgen dat we ook echt duurzaam kunnen ondernemen. Daarvoor is duurzaam werkgeverschap nodig. We stimuleren binnen onze organisatie hybride werken, persoonlijke

ontwikkeling, vitaliteit en inclusiviteit. Bijvoorbeeld via trainingen en ons leerplatform. Verder stimuleren we duurzamer gedrag van onze medewerkers, bijvoorbeeld met een duurzaam mobiliteitsbeleid.

“Met veel plezier sponsoren we 40 lokale verenigingen in heel Nederland.”

Sponsoring

Ook door sponsoring dragen we graag bij aan een prettige samenleving. Met veel plezier sponsoren we 40 lokale verenigingen in heel Nederland. We kiezen er heel bewust voor om het lokale verenigingsleven te steunen, omdat deze verenigingen een belangrijke maatschappelijke rol vervullen. Ze zorgen voor samenhang en verbondenheid en daar hebben veel mensen plezier van. De keuze voor lokale verenigingen geeft ons bovendien de ruimte om op onze eigen manier sponsor te zijn: persoonlijk en met aandacht. •

Kerncijfers

SCR - ratio

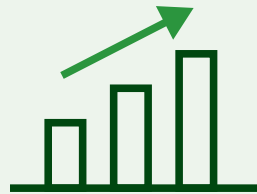
270%

solvabiliteit
van Klaverblad groep

266%
in 2022

Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V.
159% (160% in 2022)

netto resultaat

€ -25

miljoen

€ -43 mln
in 2022

brutopremies

€ 241

miljoen

€ 229 mln
in 2022

vermogen

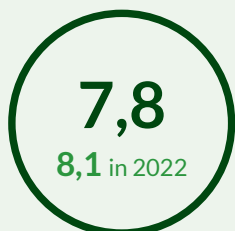
€ 506

miljoen
eigen vermogen

€ 530 mln
in 2022

Belegd vermogen
€ 728 mln (€ 649 mln in 2022)

klanttevredenheid

verzekerings
adviseurs

klanten
+71 in 2022

verzekerden

388.469
verzekerden

399.581
in 2022

Uitgekeerde schade
€ 130 mln (€ 141 mln in 2022)

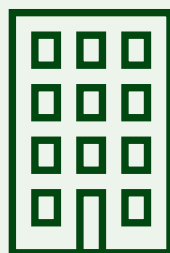
trotse hoofdsponsor

40 | 41
in 2022

verenigingen met
Klaverblad als trotse
hoofdsponsor

samenwerking

2.808 | 2.952
in 2022

verzekeringsadviseurs
met wie we
samenwerken

website

473.992

bezoekers op
www.klaverblad.nl
798.319 in 2022

Kerncijfers medewerkers

De medewerkers van Klaverblad hebben een belangrijke rol. Iedereen draagt op zijn of haar plek bij aan de doelstellingen van Klaverblad. De verbondenheid met Klaverblad en met elkaar is groot. Hoe ziet het personeelsbestand van Klaverblad eruit? We kijken naar de situatie per 31 december 2023 en laten gedetacheerden, uitzendkrachten en stagiaires buiten beschouwing.

medewerkers

386

werknemers

357 fte (372 in 2022)

394

in 2022

Medewerkerstevredenheid **7,1**

beloning

6,0

Verhouding hoogste en
gemiddelde salaris

6,0

in 2022

mannen en vrouwen

184
in 2022
(47%)

180

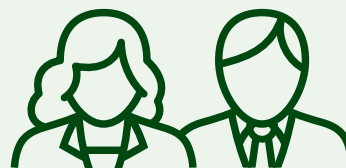
vrouw
(47%)

206

man
(53%)

210
in 2022
(53%)

mannen en vrouwen in leidinggevende functies

16
vrouw (47%)

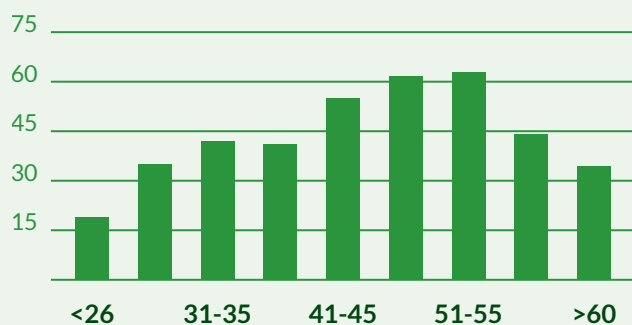
18
man (53%)

voltijd en deeltijd dienstverbanden

leeftijdsgroep (in jaren)

De gemiddelde leeftijd is 44 jaar.

Wij gaan voor een ongewoon goede service

Duurzame stappen

Al jaren zetten collega's binnen de beweging Duurzaam zich in voor een duurzaam Klaverblad. En sinds 2023 hebben we onze eigen duurzaamheidsmanager, Iris Mardi. Iris heeft de rol om duurzaamheid te laten landen in de processen en organisatie.

Duurzaamheidsmanager

Na het formuleren van een visie op duurzaamheid en het ontwikkelen van een duurzaamheidsbeleid, bepaalden we per bedrijfs onderdeel mijlpalen. We begonnen in 2023 met de uitvoering van deze mijlpalen en ze gaan ons helpen bij het bereiken van onze duurzame doelstellingen. Op deze manier kunnen we doelgerichter werken. Ook startten we in 2023 met de implementatie van CSRD. We werken dus aan omvangrijke projecten. En om dat goed aan te pakken stelden we een fulltime duurzaamheidsmanager aan: Iris Mardi. Met Iris aan boord is er bij Klaverblad voltijd aandacht voor duurzaamheid.

Grote stappen

Iris: "In 2023 zetten we grote stappen op het gebied van duurzaamheid. Het was een jaar waarin we veel plannen concreet maakten. Hierbij werden we geholpen door het initiatief 'Groene Genen.' We ontwikkelden een visie, beleid, doelstellingen en ook een hogere betrokkenheid en bewustwording van medewerkers. Verder ben ik aangesteld als duurzaamheidsmanager en krijgt dit onderwerp steeds meer een plek in de organisatie.

Afgelopen jaar ontwikkelden we communicatiemiddelen om onze collega's te inspireren en maakten we concrete plannen voor het verduurzamen van ons werkgeverschap, het gebouw en de samenwerking met leveranciers. Door het uitzetten van relevante onderzoeken en de ontwikkeling van een nieuwe productvisie, zetten we ook stappen vooruit in het duurzaam ondernemen."

"De mens kan niet zonder natuur bestaan en daarom streven wij ernaar om via alle onderdelen van onze bedrijfsvoering een positieve bijdrage te leveren aan de biodiversiteit in Nederland."

Duurzame dialoog

"Een van de belangrijkste vragen dit jaar was: hoe nemen we de rest van het bedrijf mee in duurzaamheid? Niet iedereen heeft dezelfde rol en taak te vervullen, bovendien heeft iedereen een idee over duurzaamheid en die ideeën lopen nogal uiteen. Hoe kan je toch iedereen betrokken krijgen en houden?"

Met behulp van 'Groene Genen' zijn we hiermee aan de slag gegaan. Een van de resultaten was de ontwikkeling van de Duurzame dialoog. Hierin konden medewerkers door middel van gesloten en open vragen hun mening geven over duurzaamheid en mede richting geven aan de prioriteiten van de te realiseren doelstellingen. Het stelde medewerkers ook in staat om de reacties op vragen van hun collega's te zien en te beoordelen door middel van een rangschikking (anoniem).

Het experimenteren met nieuwe communicatiemiddelen zoals de duurzame dialoog is heel waardevol gebleken. Door de uitgebreide reacties die wij ontvingen, bleek dat medewerkers op dit onderwerp willen meedenken. Ook kwam er gemixte reactie op terug, heel positief en heel kritisch. Dit toont de betrokkenheid van de medewerkers die dit hebben ingevuld. Verder kwam naar voren welke thema's de medewerkers belangrijk vinden voor Klaverblad en hoe zij denken dat wij als organisatie het grootste verschil kunnen maken.

“Het experimenteren met nieuwe communicatiemiddelen zoals de duurzame dialoog is heel waardevol gebleken.”

Hoewel ik van mening ben dat de duurzame transitie nog sneller kan, ben ik enorm trots op de ontwikkeling die we hebben gemaakt met de organisatie en de manier waarop we dit gedaan hebben.” •

Bericht van de raad van commissarissen

De raad van commissarissen van Klaverblad Verzekeringen heeft het genoegen u het jaarverslag over 2023 aan te bieden.

Algemeen

De bevindingen van de externe accountant, de daaruit voortvloeiende managementbrief en het accountantsverslag zijn door de raad van commissarissen besproken met de externe accountant en de directie. De raad van commissarissen nam kennis van het verslag van de directie over het boekjaar 2023. De raad adviseert de algemene ledenvergadering van Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. om de jaarrekening over 2023 ongewijzigd vast te stellen. De raad van commissarissen adviseert de algemene ledenvergadering om aan de directeuren decharge te verlenen voor het door hen in 2023 gevoerde bestuur en aan de commissarissen voor het door hen in 2023 uitgeoefende toezicht.

Algemene ontwikkelingen 2023

Per 1 december 2023 heeft de heer Barth, na een dienstverband van 32 jaar, zijn functie als Algemeen directeur neergelegd. De heer Barth was van oordeel dat voor de volgende strategische en tactische fase van Klaverblad ander leiderschap de voorkeur verdient en heeft besloten terug te treden als bestuurder om plaats te maken voor zulk nieuwe leiderschap.

De raad van commissarissen spreekt grote waardering uit voor wat de heer Barth betekend heeft voor de ontwikkeling van het bedrijf dat Klaverblad nu is. Hij heeft Klaverblad in de markt gepositioneerd als een onderscheidende zelfstandige verzekeraar, waarbij de mens centraal staat.

De heer Bakker is op voorstel van de raad van commissarissen per 9 november benoemd tot interim-bestuurder en interim-voorzitter van Klaverblad. Per die datum is de heer Bakker teruggetreden als voorzitter van de raad van commissarissen en heeft de raad mevrouw Mijer-Nienhuis aangewezen als voorzitter van de raad van commissarissen.

De raad van commissarissen v.l.n.r.: Mw. drs. A.P. Mijer-Nienhuis, Mw. drs. J.M. Niessen, drs. H.J. Dikkers

Gedurende het jaar zijn er belangrijke stappen gezet in de meerjarenontwikkeling naar een toekomstbestendige verzekeraar. Er zijn zeven strategische sporen gedefinieerd waarmee Klaverblad haar doelstellingen als onderdeel van het Toekomstbeeld wil realiseren. Deze sporen zijn een cruciaal onderdeel van de noodzakelijke transformatie van Klaverblad. Ook is veel inspanning verricht om de interne beheersing te verbeteren.

Per 1 maart is een herzien arbeidsvoorwaardenpakket geïmplementeerd op het gebied van salarisstructuur, doorgroei systematiek en hybride werken. Daarmee is een stevig fundament gelegd voor beheerste bedrijfsvoering.

Ondanks de grote inspanningen die de verschillende projecten vragen, is het goed om te zien dat de dienstverlening op peil is gebleven en op prijs werd gesteld door onze klanten. Dit leidde tot een hoge NPS en een hoge tevredenheid van de met ons samenwerkende verzekeringsadviseurs.

De raad van commissarissen is onder de indruk dat de Klaverblad-medewerkers gedurende dit intensieve jaar de dienstverlening naar de klanten op het hoge niveau hebben vastgehouden.

De raad van commissarissen blikte desondanks met een gemengd gevoel terug op het (financiële) jaar 2023. De resultaten blijven achter op de doelstellingen. De groei van de portefeuille lag ver achter op de gestelde doelstellingen en de combined ratio over het boekjaar kwam boven target uit. Over het boekjaar 2023 heeft Klaverblad een verlies geleden van € 25 miljoen. Voornamelijk veroorzaakt door een eenmalige last van AOV aanpassing kansen en uitloopverliezen. De solvabiliteitspositie is licht gestegen en voldoet ruim aan externe en interne eisen.

Klaverblad is in een belangrijke fase van haar ontwikkeling naar een toekomstbestendige verzekeraar, met bestaansrecht in de Nederlandse markt. Er worden grote stappen gemaakt in de beheersing van de bedrijfsvoering en de hervorming van het IT-landschap. Het rendement op de producten is nog onvoldoende, maar ontwikkelingen zijn ingezet om deze te verbeteren. Ook zijn er acties gaande om de kostenratio te verlagen.

Samenstelling raad van commissarissen

De raad van commissarissen bestond in 2023 uit:
 drs. A.F.J. Bakker, Voorzitter (tot 9 november 2023)
 Mw. drs. A.P. Mijer-Nienhuis AAG RBA (vanaf
 9 november 2023 voorzitter)
 Mw. drs. J.M. Niessen
 drs. H.J. Dikkers

De raad onderschrijft het belang van diversiteit in de directie en de raad van commissarissen, waaronder een - zo mogelijk - evenwichtige verdeling tussen mannen en vrouwen binnen deze organen. De raad bestaat in de huidige samenstelling uit twee dames en één heer en voldoet daarmee aan de wet 'Evenwichtiger verhouding vrouwen en mannen in het bestuur en de raad van commissarissen'.

Vergaderingen

Gedurende het verslagjaar waren er vier reguliere vergaderingen van de raad van commissarissen, waarbij telkens een deel van de vergadering buiten aanwezigheid van de directie plaatsvond. In dit deel werd door de raad onder andere gesproken over de gang van zaken, de organisatie van Klaverblad, het eigen functioneren en het functioneren van de directie.

Tijdens de reguliere vergaderingen is veelvuldig en constructief gesproken over strategische hoofdlijnen. Onder andere over de toekomstbestendigheid van Klaverblad, de daarvoor noodzakelijke aanpassingen

in de bedrijfsvoering, zoals de noodzaak voor kostenbeheersing, de achterstand in de groeidoelstellingen, het versterken van interne beheersing, de veranderingen in de bedrijfscultuur en de noodzakelijke veranderingen in het IT-landschap. Daarnaast kwamen ook gebruikelijke onderwerpen aan de orde. Onder andere de marktontwikkelingen, de brancheresultaten en bedrijfslasten, ontwikkelingen op het gebied van HR, de ORSA, het bedrijfsplan en het strategisch beleggingsbeleid. Verder sprak de raad, zowel in als buiten aanwezigheid van de directie, met de externe accountant over zijn rapportage en met de sleutelfunctiehouders.

In april 2023 vond de jaarvergadering plaats, in aanwezigheid van de externe accountant. Hierbij kwamen het accountantsverslag, de jaarverslagen van Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. en Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V. en het actuariel jaarrapport aan de orde. Aansluitend aan de jaarvergadering vond de Algemene ledenvergadering plaats. Hierin werden de jaarstukken door de algemene ledenvergadering vastgesteld.

Naast de reguliere vergaderingen en de jaarvergadering vonden er ook twee strategiesessies plaats met de raad van commissarissen en de directie. Hierin wisselde de raad van commissarissen en directie van gedachten over de strategische ontwikkelingen en de activiteiten die, in het kader daarvan, door de verschillende bedrijfsonderdelen worden uitgevoerd. Ook is tijdens de strategiesessies gesproken over de stand van zaken van IT, de interne beheersing en de doelstellingen/begroting voor 2024.

Aanwezigheid commissarissen vergaderingen

Vergaderingen	Raad van commissarissen	Auditcommissie	Renumeratiecommissie
De heer Bakker	5/5	3/3	2/2
Mevrouw Mijer-Nienhuis	7/7	4/4	-
Mevrouw Niessen	6/7	3/4	2/2
De heer Dikkers	7/7	4/4	-

“Ondanks de grote inspanningen die de verschillende projecten vragen, is het goed om te zien dat de dienstverlening op peil is gebleven en op prijs werd gesteld door onze klanten.”

In verschillende vergaderingen zijn ook onderwerpen besproken die in relatie met toezichthouders aan de orde zijn. Zo is er aandacht besteed aan het programma AO/IC Informatiebeveiliging in het kader van interne beheersing, AOV in combinatie met de FMA en de vernieuwing van de verzekeringsadministratie.

Naast de formele overleggen zijn er regelmatig individuele (en informele) contacten tussen commissarissen en directeuren over de ontwikkelingen binnen en buiten de organisatie.

Auditcommissie

De auditcommissie bereidt eventuele besluitvorming van de raad voor en adviseert de raad van commissarissen over de financiële verslaggeving door Klaverblad, risicomanagement, compliance, actuarieel, audit en informatiebeveiliging.

De auditcommissie bestond in 2023 uit de voltallige raad van commissarissen. Nadat mevrouw Mijer-Nienhuis voorzitter van de raad van commissarissen werd, nam de heer Dikkers het voorzitterschap van de auditcommissie over. In 2023 vonden er vier vergaderingen van de auditcommissie plaats. Bij alle

vergaderingen waren ook de Algemeen directeur, directeur Financiën en risicomanagement, de sleutelfunctiehouders (Risicomanagement en actuarieel, Compliance en Interne audit), de CISO en de externe accountant aanwezig. Tijdens de vergadering van de auditcommissie is gesproken over de financiële cijfers, risicomanagement, de rapportages van de sleutelfuncties en van Informatiebeveiliging.

Remuneratie- en benoemingscommissie

De remuneratie- en benoemingscommissie bereidt eventuele besluitvorming van de raad voor en adviseert de raad over het beloningsbeleid, selectie en benoeming van directeuren en commissarissen. Daarnaast evalueren zij het functioneren van de directie en de raad.

In 2023 vergaderde de remuneratie- en benoemingscommissie twee keer. Tijdens de vergaderingen is gesproken over het beloningsbeleid, de zelfevaluatie van de raad van commissarissen, het functioneren van de directie, de opvolging van de vacature van de Algemeen directeur, de invulling van de vacature binnen de raad en het PE-programma. Ook heeft de

commissie gesprekken gevoerd met de directieleden in het kader van het jaarlijkse evaluatieproces.

Door het terugtreden van de heer Bakker als voorzitter van de raad van commissarissen is zijn lidmaatschap van de remuneratie- en benoemingscommissie beëindigd. De raad besloot om mevrouw Mijer-Nienhuis deel te laten uitmaken van de remuneratie- en benoemingscommissie.

Zelfevaluatie

In 2023 evalueerde de raad zijn eigen functioneren onder begeleiding van een externe partij. In de sessie keek de raad kritisch naar het eigen functioneren en kwam een aantal verbeterpunten naar voren. Deze zijn doorgevoerd.

Permanente educatie

De raad van commissarissen volgt een programma van permanente educatie dat jaarlijks opnieuw wordt vastgesteld. In 2023 volgden een aantal commissarissen hiervoor verschillende modules van het PE-programma Deskundigheidsbevordering van Nyenrode. Daarnaast vonden er in huis kennis-sessies plaats die gegeven werden door hiervoor uitgenodigde specialisten en deskundigen.

Overleg met de ondernemingsraad

Mevrouw Niessen woonde in 2023 twee artikel 24-vergaderingen bij. Tijdens deze vergaderingen is stilgestaan bij belangrijke thema's voor de ondernemingsraad, zoals de arbeidsvoorwaarden, de vernieuwing van het administratiesysteem, de cultuur en de financiële ontwikkelingen van Klaverblad.

Tot slot

De raad bedankt alle medewerkers en het managementteam voor hun grote inzet in 2023. Naast alle grote projecten die draaien werkt iedereen hard om de missie van Klaverblad - om mensen te helpen als dat echt nodig is - dagelijks waar te maken. De raad is trots op de hoge dienstverlening die Klaverblad blijft bieden en wenst de medewerkers en het managementteam alle succes in 2024. •

Zoetermeer, 4 april 2024

Namens de raad van commissarissen
Mw. A.P. Mijer-Nienhuis, voorzitter

Wij gaan voor een ongewoon goede service

Een soepele klantreis voor onze medewerkers

Robin Rahman werkt sinds december 2022 bij Klaverblad.

Als Product Owner IAM heeft hij een belangrijke rol in het zorgen voor een beheerste bedrijfsvoering. Robin vertelt over zijn werk en de waarde daarvan voor collega's, klanten en adviseurs.

De opdracht: IAM implementeren

“Eind 2022 startte ik met een heel specifieke opdracht bij Klaverblad. Namelijk met de verbetering van IAM: Identity & Access Management. Een traject dat in 2021 is gestart. IAM is een deelproject van het programma AO/IC IB. Met IAM zorgen we voor logisch toegangsbeheer in de systemen van Klaverblad. Iedereen die bij Klaverblad komt werken, krijgt de juiste rechten en bevoegdheden binnen applicaties op basis van de functie die wordt vervuld. Daarnaast worden rechten tijdig ingetrokken bij doorstroom of uitdiensttreding.”

Robin geeft aan dat het niet alleen om het toekennen van de rechten op zich gaat: “Het gaat er om dat we via een eenduidig proces te werk gaan. Bij het toekennen van de rechten volgen we een blauwdruk: op basis van functie, afdeling en de rol(len) die men heeft (bijvoorbeeld als OR-lid) krijg je rechten. Daarnaast kun je op individueel niveau nog extra rechten krijgen, maar dat kan alleen via een formeel proces. Het doel is om alles vast te leggen. Zo kunnen we er duidelijk over rapporteren en controle houden. In het afgelopen jaar zetten we hier grote stappen in en leverde daarmee een mooie bijdrage aan een beheerste bedrijfsvoering.”

Een soepel en betrouwbaar proces

Robin legt uit waarom IAM zo belangrijk is. Voor klanten, adviseurs én collega's. "We werken in de financiële branche en dat betekent dat we te maken hebben met (vertrouwelijke) informatie van bijvoorbeeld klanten. Die gegevens moeten veilig zijn bij ons, dat is heel belangrijk. Door IAM goed in te richten en te implementeren, verlagen wij het risico en kunnen de klant en de verzekeringsadviseur daarop vertrouwen."

Voor collega's, onze interne klanten, levert IAM vooral gebruiksgemak op, zegt Robin. "Neem bijvoorbeeld de onboarding van een nieuwe collega. Als iemand nieuw in dienst komt, wil je dat de persoon snel aan de slag kan met de juiste middelen. Dat diegene meteen kan beginnen met dat waar hij of zij voor komt en leuk vindt. Hoe sneller en nauwkeuriger dat kan, hoe beter het is."

“Gegevens moeten veilig zijn bij ons, dat is heel belangrijk.”

Trots op resultaat en samenwerking

Robin: "IAM hoort niet op de voorgrond thuis. Het is zoals stroom of internet. Als het goed geregeld is, merk je het niet. Als iets niet werkt, dan geeft het wrijving en irritatie. Omdat we IAM nog Klaverblad-breed moesten inrichten, kreeg het de afgelopen anderhalf jaar prioriteit. En dat podium was ook echt nodig. Collega's van veel verschillende afdelingen werkten mee om deze stappen te kunnen zetten. Informatiebeveiliging, digitale identiteit en alles wat erbij komt kijken, is voor veel collega's best droge stof en lastig te begrijpen. Maar met een heldere uitleg en duidelijke verwachtingen over en weer, was iedereen bereid om mee te helpen. De samenwerking was prettig en leverde resultaat."

Robin is dan ook trots. “Dit is een van de successen van het afgelopen jaar en het is een succes van het hele bedrijf, want inrichten heeft de juiste prioriteit en aandacht gekregen Klaverblad-breed.”

Aan de basisvoorwaarden is nu voldaan. Nu kunnen we stappen gaan zetten om klanten en adviseurs nog beter te bedienen en digitale kanalen gebruiksvriendelijker te maken. En voor collega’s werken we bijvoorbeeld aan ‘single sign on’: je logt één keer in en dat wordt herkend door alle systemen waar je mee werkt. Makkelijk en veilig!

Laagdrempelige, open cultuur

De fijne samenwerking die Robin ervaart, zorgt voor veel werkplezier. “Wat ik heel fijn vind bij Klaverblad is dat de cultuur heel laagdrempelig en open is. Ik kan altijd een gesprek aangaan, ook met managers en directeuren. Ze nemen dan ook echt de tijd voor een goed gesprek en staan open voor kritiek en verbetervoorstellen. Mensen weten wie je bent, je voelt je geen nummer. Een heel fijne werkomgeving voor mij!” •

Verlag van de directie

Algemeen

De dienstverlening aan onze klanten was in 2023 weer iets om trots op te zijn. De waardering van met ons samenwerkende verzekeringsadviseurs en klanten was hoog. We zijn trots op de kwaliteit van de dienstverlening die onze medewerkers iedere dag met elkaar leveren aan klanten en verzekeringsadviseurs. Hiermee geven we uiting aan onze missie om mensen te helpen als ze dat echt nodig hebben. Met een ongewoon goede service. In februari 2024 is Klaverblad in het performanceonderzoek van IG&H uitgeroepen tot beste schadeverzekeraar voor zakelijke verzekeringen én beste AOV verzekeraar. Met een over 2023 gemiddelde stabiele naamsbekendheid van 75%, een Net Promotor Score (NPS) van +55 en een tevredenheid onder het intermediair van 7,8 stellen we vast dat we een duidelijke positie hebben in de verzekeringsmarkt waar we heel trots op zijn.

Het afgelopen jaar hebben we stappen gezet in het verbeteren van de onderliggende winstgevendheid en de beheersing van operationele processen. De interne combined ratio van de schadeverzekeringen op het schadejaar 2023 is uitgekomen op 96%. Daarnaast is de kostenratio verder gedaald. Voor AOV en Letsel hebben we grote bijstellingen in de reserves moeten doen. Voor letsel moet dat de

komende jaren zorgen voor een stabielere uitloopresultaat. Ondanks deze forse bijreserveringen is de solvabiliteit licht gestegen en is ons vermogen om te investeren in de toekomst afdoende. Gezien het verbeterde onderliggende rendement kunnen de investeringen naar de toekomst gericht blijven op de verdere groei van Klaverblad.

We kijken met een gemengd gevoel terug op de gerapporteerde financiële resultaten. Deze zijn minder goed dan we zouden willen. We hebben 2023 afgesloten met een verlies van € 25 miljoen. De zeer positieve beleggingsresultaten compenseren voor een groot deel de eenmalige lasten door negatieve uitloop (letselherziening) en de AOV schattingswijziging.

Ondanks het verlies is de solvabiliteit in 2023 licht gestegen. Dit komt door een lager risicoprofiel.

Directie v.l.n.r.: drs. A.F.J. Bakker, J.H.M. van Irsen MSc MBA

Terugblik

Vertrek Peter Paul Barth

Per 1 december 2023 is de heer Barth, na een dienstverband van 32 jaar, gestopt als Algemeen directeur bij Klaverblad. De raad van commissarissen en de heer Barth hebben van gedachten gewisseld over de volgende stappen die gezet moeten worden en ook over welke strategische en tactische sturing daarvoor het meest passend is. De heer Barth was van mening dat een andere vorm van leiderschap voor Klaverblad het beste zou zijn en daarom is hij teruggetreden als bestuurder van Klaverblad.

De heer Barth heeft veel betekend voor de ontwikkeling van het bedrijf dat Klaverblad nu is. Hij heeft Klaverblad in de markt gepositioneerd als een onderscheidende zelfstandige verzekeraar, waarbij de mens centraal staat. Onder zijn bezielende leiding is de slogan 'Als je maar lang genoeg gewoon blijft, word je vanzelf bijzonder' geïntroduceerd wat heeft geleid tot de grote naamsbekendheid van Klaverblad.

Financiële ontwikkelingen

De renteverhogingen die wereldwijde centrale banken hebben doorgevoerd over de afgelopen anderhalf jaar en het uithollende effect van inflatie op de koopkracht van consumenten hebben duidelijk een remmend effect gehad op de wereldwijde economische groei. De Nederlandse economie is sterk afhankelijk van de wereldeconomie en de ontwikkelingen daar hebben dan ook impact gehad op de Nederlandse economie. Na voorzichtige koersstijgingen in het eerste halfjaar en een dip in het derde kwartaal, is met name in het laatste kwartaal van 2023 het vertrouwen in de economie fors toegenomen. Dit heeft geleid tot uitstekende beleggingsresultaten op zowel de aandelen- als de vastrentende portefeuilles.

De inflatie heeft gezorgd voor stijgende lonen, en prijzen van grondstoffen en bouwmaterialen. Dit

is terug te zien in de schadelast. Door het nemen van tussentijdse premiemaatregelen bij een aantal producten is de impact van de hogere schadelast beperkt gebleven. Sterker nog, de combined ratio op het lopend jaar is met 96% dicht bij onze langjarige doelstelling terechtgekomen.

Zes officiële stormen trokken dit jaar (gedeeltelijk) over Nederland. Storm Poly op 5 juli was de zwaarste zomerstorm ooit in Nederland. In het hele land brachten de stormen veel menselijk leed en materiële schade met zich mee. Voor Klaverblad is de financiële impact beperkt gebleven maar we hebben wel onze visie 'mensen helpen als dat echt nodig is' in de praktijk kunnen brengen. 2023 was in Nederland het natste jaar ooit gemeten. Ondanks de vele regen werd er ook een droogte-record gevestigd doordat er in mei en juni 39 dagen op rij geen neerslag is gemeten. Beide fenomenen hebben gelukkig weinig effect gehad op het resultaat van Klaverblad.

Onze verzekeringsresultaten zijn sterk negatief beïnvloed door uitloopresultaten bij langlopende letselschades. De analyse van de uitloopresultaten bij letselschades leidde tot herzieningen van de schadereserveringen door schadebehandelaars voor letselschades. De versterking in combinatie met de schattingswijziging zorgde voor een eenmalige last van € 27 miljoen in 2023.

Bij de bepaling van de technische voorziening voor AOV wordt gebruikgemaakt van verschillende parameters, waaronder de kansen op invalidering en revalidering. Bij de bepaling van deze kansen is in 2023 een schattingswijziging doorgevoerd. Tevens wordt bij de berekeningen gebruikgemaakt van een toekomstige beheersmaatregel, welke is vastgelegd in het interventiemodel uit de beleidsregel portefeuilleherziening arbeidsongeschiktheid. In 2023 heeft Klaverblad deze beleidsregel (dat als onderdeel van de toekomstige beheersmaatregel in aanmerking genomen bij de berekening van de

“Om onze zelfstandigheid te waarborgen, moeten we meebewegen met de maatschappelijke ontwikkelingen en zijn voldoende groei en rendement noodzakelijk.”

SCR) geactualiseerd. De aanpassingen gezamenlijk hebben geleid tot een eenmalige verhoging van de technische voorziening van € 66 miljoen. Daar staat tegenover een verlaging van het risicoprofiel voor medische risico's, waardoor per saldo het effect op de solvabiliteit positief is.

DNB zal naar aanleiding van het benchmarkonderzoek, naar de toepassing van toekomstige beheersmaatregelen (future management action) onder AOV-verzekeraars, komen met nieuwe 'good practice'-bepalingen in de loop van 2024. Op basis daarvan zullen wij de toepassing van de future management action evalueren.

Tot slot zijn onze kosten iets hoger uitgekomen dan vorig jaar. Belangrijke reden voor de hogere kosten is de krapte op de arbeidsmarkt. Vacatures staan lang open en om het werk gedaan te krijgen en de dienstverlening op peil te houden waren we genoodzaakt externen in te huren. Naast groei is kostenbeheersing één van de belangrijkste manieren om het rendement van komende jaren veilig te stellen.

Toekomstbeeld Klaverblad

Wij zien het zelfstandig voortbestaan als de manier om onze lange termijn missie, visie en strategie te realiseren. Namelijk het aanbieden van goede verzekeringen aan onze verzekerden. Om onze zelfstandigheid te waarborgen, moeten we meebewegen met de maatschappelijke ontwikkelingen, en zijn groei en voldoende rendement noodzakelijk.

De doelstellingen voor 2024 zijn gericht op de toekomstbestendigheid van Klaverblad. In de afgelopen jaren was het belangrijkste doel om de beheersing op orde te krijgen. In 2023 zijn hier grote stappen in gezet en verleggen we de focus naar gezonde groei.

Toekomstbestendige administratie

We zijn bezig om onze administratieve processen te standaardiseren en onder te brengen in toekomstbestendige systemen. Daarnaast gaan we ons IT-landschap uitbesteden.

Een onderdeel van deze transitie is het vervangen van ons polis- en claimadministratiesysteem. We hebben een aantal jaar geleden de keuze gemaakt om van een zelfgebouwd systeem over te stappen naar een pakketoplossing. In 2023 hebben we vertraging opgelopen en hebben hierover gesprekken gevoerd met verschillende leveranciers. Begin 2024 hebben we een keuze gemaakt voor een leverancier met bewezen staat van dienst en gaan we nu over tot implementatie.

Commercie en verzekeringstechniek

Er ligt een belangrijke uitdaging op het commerciële en verzekeringstechnische vlak. We hebben een grote naamsbekendheid in Nederland en veel mensen overwegen Klaverblad op het moment dat ze een verzekering willen afsluiten. We werken samen met bijna 3.000 verzekeringsadviseurs die ons hoog waarderen. Onze producten zijn gewoon goed en onze dienstverlening is ongewoon goed. Op basis

van deze feiten staan alle seinen op groen om stevige en gezonde groei te laten zien. Helaas is de groei in 2023 achtergebleven bij onze doelstellingen met name door achterblijvende nieuwe productie en vooral binnen de particuliere portefeuille een hoger roeyement dan verwacht. We hebben acties gedefinieerd om de groei te stimuleren. Enerzijds door het verbeteren van onze producten. Hiervoor zijn productvisies opgesteld en de inzichten uit deze visies zijn vertaald naar een roadmap voor alle productaanpassingen. Anderzijds hebben we de acceptatie- en schadebehandelingsprocessen geanalyseerd en hiervoor verbeter- en bespaarpotentieel gedefinieerd. Het maatwerk dat we met name voor agrarische verzekeringen leveren wordt door verzekeringsadviseurs en klanten zeer gewaardeerd waardoor deze portefeuille een mooie groei laat zien.

Medewerkers en cultuur

De in 2022 geïntroduceerde Klaverblad waarden fair, ondernemend, attent, vakkundig en oprecht hebben we in 2023 uitgerold binnen de organisatie. De waarden geven richting aan de manier waarop wij met elkaar werken en wat verzekeringsadviseurs en klanten van ons ervaren.

Om een goed beeld te krijgen over wat er in de organisatie speelt, heeft Effectory in 2023 het jaarlijkse medewerkersonderzoek uitgevoerd. De vragenlijst werd door 71% van onze medewerkers ingevuld. Ook is er een onderzoek onder leidinggevendenden gehouden om te bepalen op welke thema's de meeste ambitie bestaat.

In mei is het leerplatform live gegaan. Medewerkers hebben toegang tot een uitgebreid leeraanbod en leerlijnen worden verder ontwikkeld. Daarnaast ondersteunt het leerplatform via workflows en rapportages de interne beheersing op dit vlak.

Arbeidsvoorwaarden en cao

Per 1 maart is een herzien arbeidsvoorwaardenpakket geïmplementeerd op het gebied van salaris

structuur, doorgroei systematiek en hybride werken. Daarmee is een stevig fundament gelegd voor beheerste bedrijfsvoering. Voor een aantal arbeidsvoorwaarden had de directie de instemming van de ondernemingsraad nodig. Hierover is de directie in gesprek gegaan met de ondernemingsraad en is een akkoord bereikt.

Eind juni zijn we met de ondernemingsraad tot overeenstemming gekomen over de sociale paragraaf. Deze dient als vangnet om eventuele effecten van organisatieaanpassingen met personele consequenties op te vangen. De looptijd van de sociale paragraaf is tot en met 31 december 2025.

Eind van het jaar is een op branche niveau onderhandelingsresultaat bereikt voor de cao Verzekeringsbedrijf 2024. De gesprekken waren niet makkelijk, onder andere door de economische omstandigheden, opgelopen inflatie en de Wet toekomst pensioenen. De uitkomst van de cao is een salarisverhoging van 8% per 1 januari 2024. Daarnaast zijn afspraken gemaakt over een basispensioenregeling vanuit de Wet toekomst pensioenen, is het doel van de vitaliteitsregeling verduidelijkt en is de regeling meer- en overwerk vereenvoudigd.

Duurzaamheid

In het eerste kwartaal van 2023 is het overkoepelende beleid duurzaamheid afgerond. Het beleid beschrijft welke focus Klaverblad aanbrengt op het gebied van duurzaamheid, welke ambities zij heeft en hoe dit van invloed is op haar kernactiviteiten. Hierbij zijn vijf speerpunten bepaald: klimaat, biodiversiteit, circulariteit, solidariteit en werkgever-schap. Implementatie vindt plaats via de vijf pijlers van onze bedrijfsvoering: mensen, faciliteiten en gebouwen, producten en diensten, leveranciers en vermogensbeheer.

De eerste mijlpalen vanuit alle vijf de pijlers zijn inmiddels behaald. Veel mijlpalen in deze fase leggen de basis, het fundament, voor het behalen

van de doelstellingen uit het Duurzaam beleid. In de productvisies is bijvoorbeeld de visie op duurzaamheid vastgesteld. Verder is de CO₂ uitstoot van de organisatie gemeten, waardoor we weten op welke gebieden er ruimte is voor een reductie. Afgelopen kwartaal is de actie: maak plaats voor groen opgestart. Dit houdt mede in dat we sponsor zijn van het NK Tegelwippen en zijn we een samenwerking aangegaan met MVO Nederland.

We hebben een start gemaakt met het opstellen van een routekaart voor de implementatie van de CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive). Over het kalenderjaar 2025 moeten we voor het eerst in overeenstemming met deze regelgeving rapporteren. In dit verslag en in het verslag van volgend jaar zullen alvast elementen hiervan worden gerapporteerd zodat sprake is van een geleidelijke overgang.

De highlight van duurzaamheid zijn de positieve resultaten naar aanleiding van het VBDO onderzoek, Klaverblad is de snelste stijger in haar categorie.

Klaverblad beheert en belegt honderden miljoenen euro's. Met deze beleggingen kunnen we duurzaamheid en klimaatverbetering stimuleren en zo een positieve bijdrage leveren aan de maatschappij. Klaverblad heeft zich dan ook gecommitteerd aan de uitvoering van het Akkoord van Parijs en het Klimaatakkoord van Nederland met de doelstelling om in 2050 volledig klimaatneutraal te beleggen. Dit is nog ver weg, daarom hanteert de markt als tussenliggend doel een reductie van 50% in CO₂-uitstoot in 2030 ten opzichte van 1990. Wij meten en rapporteren de CO₂ footprint van onze beleggingen vanaf ultimo 2020 en hebben als doelstelling om, op weg naar 2030, onze CO₂ footprint ten opzichte van 2020 ieder jaar met 7% te verminderen. We kunnen dat inmiddels goed volgen en sturen bij door beleggingen aan te passen op het moment dat we deze doelstelling niet halen.

Toekomst

Distributie

Er is een flinke consolidatieslag in de intermediaire markt gaande waardoor veel provinciale portefeuilles worden overgesloten naar volmacht partijen. Het gaat hierbij vooral om particuliere schade verzekeringen. Daarnaast vindt ook onder verzekeringsmaatschappijen consolidatie plaats zoals bijvoorbeeld de overname van Aegon door asr.

Klaverblad richt zich in hoofdzaak op het traditionele intermediair. Wij geloven dat een goed advies mensen helpt met het kiezen van de best passende verzekering. Voor de distributie van onze producten zien we verzekeringsadviseurs daarom als onze belangrijkste partners. Niettemin constateren wij dat met name de particuliere schade markt waar wij ons op richten kleiner wordt. Dit betekent dat wij onze focus moeten verbreden. Wij onderzoeken daarom initiatieven om andere distributievormen te omarmen of andere markten te verkennen. In de loop van dit jaar zullen we hier keuzes in maken.

Ontwikkelingen verzekeringen

Er zijn verschillende ontwikkelingen die impact hebben op de verzekeringen die we aanbieden. Deze ontwikkelingen volgen we met interesse en nauwgezet zodat we deze tijdig in onze producten en dienstverlening kunnen implementeren.

Verzekeraars zijn samen met ministeries en toezichthouders in overleg over een oplossingsrichting van de verzekering van overstroming van primaire keringen. Er worden verschillende mogelijkheden en constructies uitgewerkt zodat er keuzes gemaakt kunnen worden.

De regels voor actieve provisietransparantie zijn wettelijk verankerd. De sector kan zich nu voorbereiden op de nieuwe regels die ingaan op 1 juli. De nieuwe verplichtingen voor meer transparantie

“We hebben grote stappen gezet richting een toekomstbestendige verzekeraar.”

gelden vanaf 1 juli alleen voor nieuw af te sluiten producten. De wetwijziging maakt duidelijk dat financieel adviseurs hun klanten moeten informeren over de totstandkoming en hoogte van de provisie.

In het pensioenakkoord is afgesproken dat alle zelfstandigen verzekerd moeten zijn tegen arbeidsongeschiktheid. De verplichting gaat naar verwachting vanaf 2027 in. In april 2023 heeft de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een brief naar de Tweede Kamer gestuurd waarin een aantal vormgevingskeuzes zijn vastgelegd waaronder de kring van verzekerden, wachttijd, opt-out en overgangsrecht. De ontwikkeling van de verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering biedt voor Klaverblad zowel kansen als bedreigingen. De kans is het feit dat alle zelfstandigen zich moeten gaan verzekeren. De bedreiging is dat een nieuwe of grotere markt ook kansen biedt voor toetreders en nieuwe verdienmodellen.

Samenvattend

Er is het afgelopen jaar veel gebeurd bij Klaverblad. We hebben grote stappen gezet richting een toekomstbestendige verzekeraar. We hebben een keuze gemaakt voor een nieuw in te richten administratiesysteem, er zijn positieve resultaten zichtbaar in de ontwikkeling van de combined ratio en de solvabiliteit is stabiel.

Het managementteam van Klaverblad bedankt alle medewerkers van Klaverblad voor hun enorme inzet in 2023 en de daardoor geboekte resultaten.

Wij blijven ook in 2024 werken aan een toekomstbestendig Klaverblad. De focus voor 2024 ligt op groei, rendement en kosten. De focus voor de hele organisatie blijft gericht op het behalen van de doelen die geformuleerd zijn in het Toekomstbeeld 2025.

Daarnaast blijven we ons werk goed doen en willen we ons huidige niveau van dienstverlening aan klanten en verzekeringsadviseurs handhaven. •

Duurzaamheid

Missie en duurzaamheidsvisie

Wij zijn intrinsiek gemotiveerd om mensen te helpen. En dus ook om bij te dragen aan een prettige samenleving. In onze missie, duurzaamheidsvisie en sociaal-ethische principes ligt het fundament. Die zijn gebaseerd op internationale richtlijnen en verdragen, zoals de Sustainable Development Goals (SDG's), de Principles for Responsible Investment (PRI), de Global Impact van de Verenigde Naties en de OESO-richtlijnen.

Al in 2019 stelden we, na de ondertekening van het commitment aan de klimaatdoelen, ons eerste duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid op. In 2022 verscheen de tweede versie en ontwikkelden we een duurzaamheidsbeleid voor heel Klaverblad. Verdere verankering van duurzaamheid is in 2023 ingezet door de inrichting van een fulltime positie duurzaamheidsmanager.

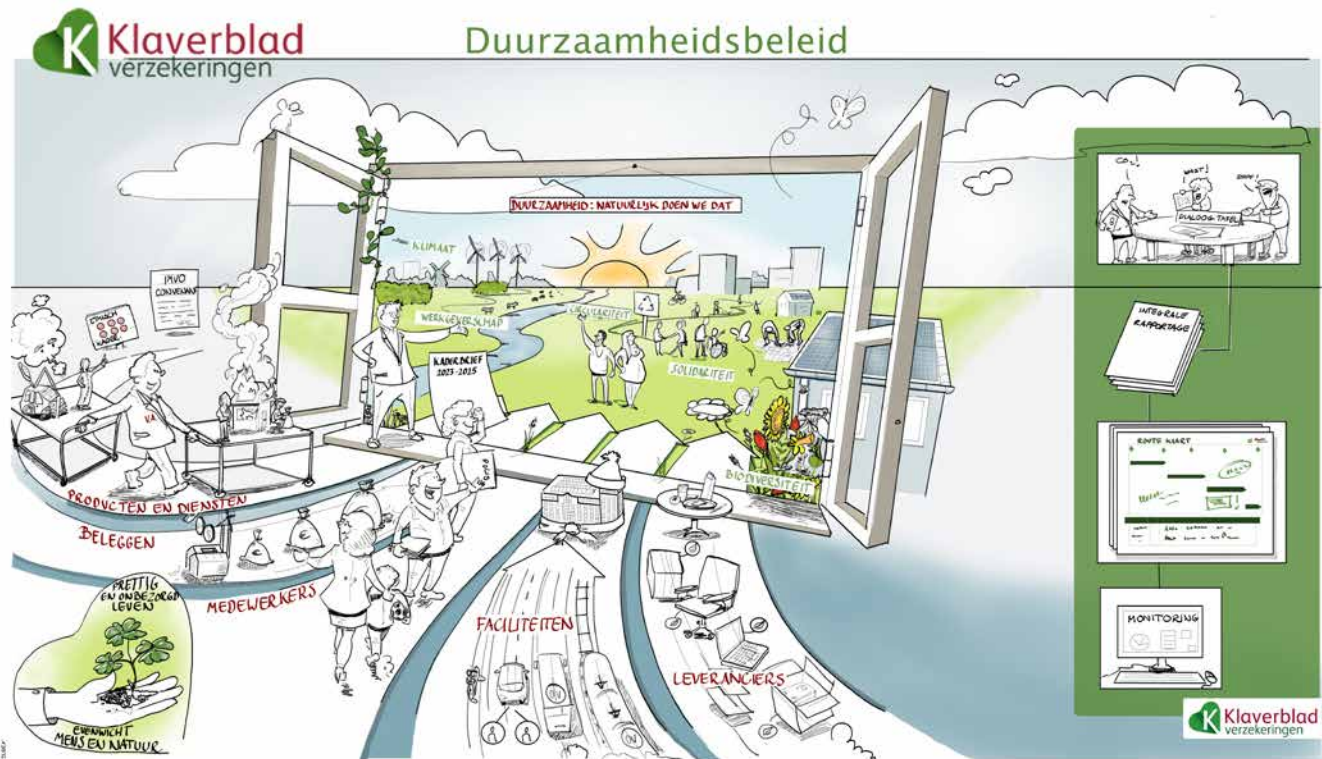
De missie van Klaverblad Verzekeringen is een belangrijke bijdrage te leveren aan het goed functioneren van de samenleving. Via onze verzekeringen dragen we eraan bij dat mensen prettig en onbezorgd kunnen leven. Sinds 1850 doen wij dat al op onze eigen wijze via een consistent en voorspelbaar beleid gericht op de lange termijn. Als zelfstandige

coöperatieve verzekeringsmaatschappij willen wij ons hierbij onderscheiden door een afgewogen combinatie te bieden van een ruime dekking, een reële prijs en een ongewoon goede service.

Duurzaamheid, natuurlijk doen we dat bij Klaverblad

Een goed functionerende samenleving is in balans met de natuur en de aarde. Helaas staat deze balans flink onder druk. We hebben bijvoorbeeld steeds vaker te maken met extreme regenval na lange periodes van droogte. Er verdwijnen zeldzame, maar ook heel gewone planten en dieren uit ons land. Dit is slecht nieuws voor de samenleving. Soorten die een belangrijke rol hebben in onze voedselproductie verdwijnen. Omdat in de natuur alles afhankelijk is van elkaar, stort hiermee het kaartenhuis van de natuur in. Maar we kunnen niet zonder natuur! Wij, mensen, zijn onderdeel van de natuur.

Wij zijn ervan overtuigd dat er, nu en in de toekomst, een samenleving noodzakelijk is die in balans is met de natuur. Door in onze activiteiten te streven naar evenwicht tussen mens en natuur willen wij daar een positieve bijdrage aan leveren. Dat is onze visie op onze rol op het gebied van duurzaamheid.

Het belang van een gezond evenwicht tussen mens en natuur

Wij streven bij Klaverblad naar een goed functionerende samenleving. Die er alleen kan zijn als er een gezond evenwicht is tussen mens en natuur. Dat doen we om drie redenen:

- 1 Mensen hebben de natuur nodig. Buiten zijn en genieten van het groen om ons heen maakt blij en geeft vrijheid, rust, ontspanning en draagt bovendien bij aan een goede gezondheid (ons welzijn).
- 2 Natuur gaat over biodiversiteit. Onze basale levensbehoeften, zoals voedsel, water en zuivere lucht zijn afhankelijk van variëteit in bomen, planten en dieren.
- 3 Balans in de natuur is belangrijk voor voortdurende (gezonde) economische activiteit.

Om deze drie redenen willen wij een positieve bijdrage leveren aan het herstel en behoud van de

natuur. Daarmee dragen wij bij aan het goed, in balans functioneren van de samenleving. En dat draagt, passend bij onze missie, bij aan het prettig en onbezorgd leven van onze klanten, adviseurs en medewerkers. Nu en in de toekomst.

Een positieve bijdrage leveren aan de maatschappij is voor ons vanzelfsprekend. Dat zie je elke dag in al onze activiteiten terug: we doen dat met onze verzekeringen, in onze beleggingen en ook steeds meer in onze bedrijfsvoering. Daarnaast vragen klanten steeds vaker om onze visie en keuzes. Omdat we ervan overtuigd zijn dat we door samen te werken meer impact kunnen maken, zijn we per 1 juni 2023 partner van MVO Nederland. MVO Nederland wil bereiken dat in 2025 minstens 20% van de Nederlandse economie duurzaam is. Jaarlijks meten ze op zeven thema's hoe we ervoor staan en geven dat weer op de Nieuwe Economie Index (NEX).

Onze principes op het gebied van duurzaamheid

Onderstaande principes geven richting aan hoe wij onze visie op duurzaamheid vormgeven. Zij beschrijven waar Klaverblad voor staat en bieden handvatten om transparant te kunnen zijn in onze overwegingen, doelen en resultaten.

- 1 Wat we doen, doen we goed én op onze eigen Klaverblad-manier. Vanuit verbinding en onze waarden: fair, oprecht, attent, ondernemend en vakkundig.
- 2 Wij richten ons op de zaken waar we zelf invloed op hebben: onze medewerkers, onze producten en diensten, de manier waarop we onze verzekeringspremies beleggen, onze gebouwen en de partijen met wie we samenwerken.
- 3 Samen kom je verder. Daarom inspireren, motiveren en activeren wij onze medewerkers, leden, klanten, adviseurs en leveranciers om met ons mee te doen. We werken samen met of ondersteunen lokale partijen en initiatieven die bijdragen aan het realiseren van onze visie.
- 4 Iedere medewerker draagt bij omdat alle medewerkers het belang van de visie op duurzaamheid kennen en snappen. Ze zijn intrinsiek gemotiveerd om hier hun eigen bijdrage aan te leveren.
- 5 Wij communiceren open en transparant over onze visie, ambities, activiteiten en resultaten. We zijn duidelijk in wat we wel of niet doen en waarom. Onze rapportages zijn compleet en voldoen aan de daarvoor gestelde normen.

Ethisch kader

De basis van het duurzaamheidsbeleid is dat bedrijven en organisaties waar Klaverblad zaken mee doet, zo veel mogelijke voldoen aan de ethische principes van Klaverblad. Deze principes vormen het uitgangspunt en beslaan alle SDG's. Deze ethische principes zijn ontwikkeld in het duurzaam beleggingsbeleid en van toepassing verklaard voor

het Klaverbladbrede beleid duurzaamheid.

Deze principes zijn:

- 1 **Geen systematische betrokkenheid bij ernstige milieuschade:** Klaverblad tracht geen activiteiten uit te voeren die ernstige schade toebrengen aan het milieu of in ieder geval zo veel mogelijk te beperken. Wij zijn zeer kritisch op vervuiling, verlies aan biodiversiteit en uitputting van natuurlijke hulpbronnen.
- 2 **Respecteren van fundamentele mensenrechten:** Klaverblad werkt zo veel mogelijk samen met bedrijven en organisaties die net als wij de maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen om mensenrechten te respecteren. En probeert, bij samenwerking, voorwaarden te stellen aan bedrijven om mensenrechten te verbeteren. Bedrijven en landen die mensenrechten respecteren - denk aan het recht op gezondheid, op onderwijs, op toegang tot energie, water en sanitaire voorzieningen - behalen naast een financieel rendement ook een maatschappelijk rendement. Bedrijven en organisaties die fundamentele mensenrechten niet respecteren worden uitgesloten.
- 3 **Respecteren van fundamentele arbeidsrechten:** Klaverblad sluit zich op dit gebied aan bij internationale normen. Geen kinderarbeid, geen dwangarbeid en geen discriminatie op de werkvloer; wel vrijheid van vakvereniging en het recht op collectieve onderhandelingen.
- 4 **Geen betrokkenheid bij wapens:** Klaverblad weert bedrijven of organisaties die betrokken zijn bij de productie, ontwikkeling, verkoop of distributie van wapens of gerelateerde activiteiten en de verkoop van wapens aan burgers.
- 5 **Respecteren van internationale sancties:** Klaverblad sluit waar mogelijk bedrijven, organisaties en landen uit waaraan sancties zijn opgelegd door internationale organisaties, die binnen de regels van het recht handelen, zoals de Verenigde Naties en de Europese Unie.

- 6 **Geen systematische betrokkenheid bij fraude, corruptie of belastingontduiking:** Klaverblad weert bedrijven, organisaties of landen die systematisch betrokken zijn bij omkoping, fraude, samenzwering, witwassen of belastingontduiking.
- 7 **Geen betrokkenheid bij producten en ondernemingen die schade toebrengen aan de volksgezondheid of dierenwelzijn:** Klaverblad weert bedrijven en organisaties die informatie achterhouden, vervalsen of verdraaien, zodat we de productveiligheid en de volksgezondheid kunnen beschermen. Klaverblad doet geen zaken met bedrijven en organisaties die actief zijn in de productie van tabak, pornografie of in aanbieders van gok- en loterijspellen. Klaverblad weert bedrijven en organisaties die zich schuldig maken aan misstanden op het gebied van dierenwelzijn, aan de handel in beschermde diersoorten en planten of dierproeven voor cosmetische en huishoudelijke doeleinden, tenzij een bedrijf bij wet verplicht is om een product te testen.

Vijf speerpunten

De Beweging Duurzaam, een afvaardiging van intrinsiek gemotiveerde medewerkers uit verschillende afdelingen, voerde een interne materialiteitsanalyse uit om te bepalen op welke thema's Klaverblad de focus van haar duurzaamheid wil leggen. Uit meer dan 15 relevante maatschappelijke thema's kwamen vijf speerpunten naar voren waarop we ons willen richten. Dit zijn thema's waarmee we de meeste impact kunnen maken:

- 1 **Klimaat**
- 2 **Biodiversiteit**
- 3 **Circulariteit**
- 4 **Solidariteit en inclusiviteit**
- 5 **Duurzaam werkgeverschap**

In 2023 voerden we een duurzame dialoog over deze thema's met een grotere groep medewerkers van Klaverblad. Via een dubbele feedbackronde konden medewerkers elkaars reactie anoniem teruglezen en daar weer op reageren. Hieruit bleek dat biodiversiteit als één van de belangrijkste thema's wordt aangemerkt. Het toetsen van en bijsturen op thema's willen we periodiek gaan doen. Daarom richtten we een proces in om dit periodiek, op twee manieren te doen. We troffen voorbereidingen om een stakeholderonderzoek uit te kunnen zetten bij onze belangrijkste belanghebbenden (leveranciers, medewerkers, verzekeringsadviseurs en klanten). Daarnaast is er een proces ingericht om een dubbele materialiteitsanalyse, via verdiepende werksessies met verschillende afdelingen uit te voeren.

Onze doelen bij elk thema

We hebben forse ambities en vinden het belangrijk dat we die ook waar kunnen maken. Bij de vijf kernthema's stelden we daarom concrete doelen:

Klimaat (SDG 7, 13)

Klaverblad onderschrijft het klimaatdoel van Parijs en het Nederlandse Klimaatakkoord om de opwarming van de aarde tot 1,5 graden te beperken en in 2050 klimaatneutraal te opereren.

Onze doelen:

- > In 2030 willen we met onze beleggingen 50% minder CO₂-uitstoot hebben dan in 2022.
- > In 2025 willen we met onze beleggingen 22-32% minder CO₂-uitstoot hebben dan in 2020.
- > In 2023 hebben we voor het eerst een CO₂-footprintberekening van onze bedrijfsvoering gemaakt. Op basis daarvan is bepaald we hoeveel minder uitstoot we met onze bedrijfsvoering willen bereiken. Na deze eerste berekening monitoren de footprint jaarlijks. Daarmee kunnen we onze vervolgcities bepalen.

Biodiversiteit (SDG 14, 15)

Klaverblad ondertekende de Finance for Biodiversity Pledge. Hiermee geven we aan dat we biodiversiteit belangrijk vinden, de impact op biodiversiteit meten en doelen stellen:

- > In 2030 wil Klaverblad per saldo niet meer bijdragen aan ontbossing en verlies van biodiversiteit en vanaf 2030 draagt Klaverblad bij aan een toename van de biodiversiteit.
- > In 2023 hebben we een impact assessment biodiversiteit uitgevoerd. Zo is de impact, risico's en kansen van biodiversiteit nader bepaald. Ook gingen we in dialoog met verzekeringsadviseurs over hun behoefte en die van hun klanten op dit thema.

Circulariteit (SDG 12)

Zo weinig mogelijk grondstoffen gebruiken, efficiënter met grondstoffen omgaan en zo veel mogelijk hergebruiken. Door circulair te denken en doen, putten we de aarde niet uit.

Onze doelen:

- > Klaverblad wil in 2025 minder afval in het eigen bedrijf en bij bedrijven waarin we investeren dan in 2022.
- > We starten initiatieven om materiële schades circulair te herstellen. We streven ernaar dat in 2030 minstens 95% van alle materialen die we inkopen circulair zijn.

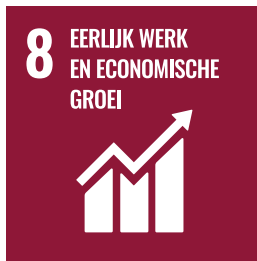
Solidariteit (SDG 5, 10)

Solidariteit is het basisprincipe van verzekeren. Klaverblad wil dan ook niemand buitensluiten en wil eraan bijdragen dat mensen zich goed kunnen blijven verzekeren. We willen onze producten aan een zo breed mogelijke doelgroep aanbieden.

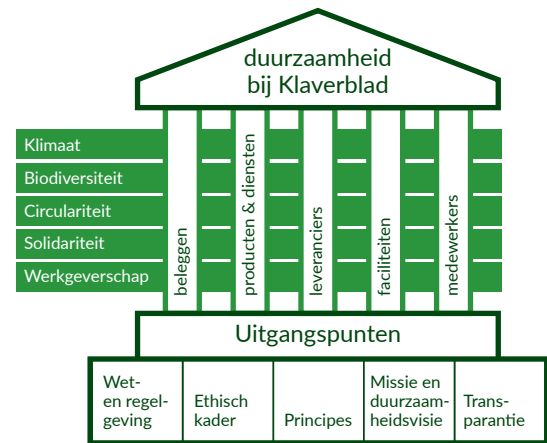
Werkgeverschap (SDG 8)

Medewerkers zijn cruciaal voor Klaverblad: zij stralen naar buiten toe uit waar Klaverblad voor staat. En maken de dienstverlening waar die Klaverblad belooft aan klanten en adviseurs. Wij vinden het heel belangrijk om een goed werkgever te zijn voor onze medewerkers. Daarom zetten we in op vitaliteit en duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers. We faciliteren en stimuleren duurzaam gedrag van medewerkers. Klaverblad is een inclusieve organisatie en hanteert een zero-tolerance-beleid voor discriminatie.

Realisatie van duurzame doelstellingen per thema via vijf pijlers

Bijdragen aan een prettige samenleving gaat voor ons hand in hand met duurzaam ondernemen. Via vijf pijlers ontplooiën we talloze activiteiten om onze vijf duurzaamheidsdoelen te halen. Deze pijlers zijn een clustering van afdelingen die samen de totale organisatie omvatten. De vijf pijlers zijn:

1 Duurzame producten en diensten

We zijn voortdurend bezig met het verduurzamen van onze producten en diensten. Zo verzekeren we bijvoorbeeld zonnepanelen en sedumdaken bij klanten standaard mee. We gebruiken steeds minder papier door polisbladen, polisvoorwaarden en schadeformulieren te digitaliseren. We vinden het belangrijk dat zo veel mogelijk mensen zich goed kunnen verzekeren. Daarom leveren wij maatwerk bij meer bijzondere risico's. Zo zijn wij er bijvoorbeeld ook voor mensen die onder bewind staan. Waar dat kan nemen we duurzaamheidsaspecten mee in onze afwegingen om verzekeringen wel of niet te accepteren. Denk bijvoorbeeld aan biodiversiteit bij agrariërs. In 2023 stimuleerden we biodiversiteit door het sponsoren van bloemranden en roepen met onze campagne 'Maak plaats

voor groen', verzekeringsadviseurs en klanten op tegels in hun tuin of omgeving te vervangen door groen. Om dit extra te stimuleren, waren we in 2023 sponsor van het NK Tegelwippen.

2 Duurzaam inkopen

Bij de inkoop van producten en diensten houden wij rekening met duurzaamheid. Zo kopen wij zoveel mogelijk gerecycled en gecertificeerd papier in en is 65% van de energie die we inkopen groen. In 2030 willen we dat dit 80% is. We werken met een cateraar in ons bedrijfsrestaurant, die nauwelijks afval produceert. Wij verwachten van onze leveranciers dat zij integer handelen en duurzaam ondernemen. We nemen duurzaamheid sinds 2023 mee in het inkoopproces. Hierover doen we bij potentiële nieuwe leveranciers uitvraag over. En dit nemen we mee in de beoordeling.

3 Duurzame gebouwen en faciliteiten

In ons kantoorgebouw maken we steeds meer duurzame keuzes. Zo heeft ons kantoorgebouw energielabel A, liggen er zonnepanelen op het dak en recyclen we afval op een milieuvriendelijke manier. Ook gebruiken we een zogenoemd 'warmtewiel', waarmee we warme lucht niet afzuigen en naar buiten blazen, maar hergebruiken om ruimtes te verwarmen. Zo hoeven we in de zomer minder warmte af te voeren en in de winter minder warmte aan te voeren. Wel zo energiezuinig! Verder hebben we in het kader van het NK Tegelwippen zelf ook de gevel voor het pand vergroend, waardoor er over de gehele breedte van het gebouw een rij tegels is verwijderd en vervangen voor groen.

In 2023 hebben we onze footprint over 2022 berekend.

Carbon footprint 2022

Scope	Categorie	Carbon Footprint 2022 (market-based)	Carbon Footprint 2022 (location-based)
		CO ₂ e (in ton)	CO ₂ e (in ton)
Scope 1	Direct energieverbruik kantoren	94	94
Scope 1	Zakelijk verkeer	206	206
Scope 2	Direct energieverbruik kantoren	-	466
Scope 3	Woon-werkverkeer	98	98
Scope 3	Zakelijke kilometers	13	13
Scope 3	Vliegverkeer	-	-
Scope 3	Papier	22	22
Scope 3	Afval	1	1
Scope 3	Water	1	1
		CO ₂ e (in ton)	CO ₂ e (in ton)
	Scope 1	300	300
	Scope 2	-	466
	Scope 3	135	135
	Totaal	435	901

4 Betrokken medewerkers

Enthousiaste medewerkers zijn nodig om klanten goed te kunnen helpen en om ervoor te zorgen dat we ook echt duurzaam kunnen ondernemen. Daarvoor is duurzaam werkgeverschap nodig. We stimuleren binnen onze organisatie persoonlijke ontwikkeling, vitaliteit, inclusiviteit en hybride werken. Bijvoorbeeld via trainingen, het leerplatform of ons leiderschapsprogramma. Verder stimuleren we duurzamer gedrag van onze medewerkers, bijvoorbeeld met een duurzaam mobiliteitsbeleid. Via de duurzame dialoog en aanvullende vragen over duurzaamheid in medewerker onderzoeken gaan we het gesprek aan met medewerkers. In 2024 starten we met een nieuwe communicatiecampagne om betrokkenheid en bewustwording van medewerkers verder te vergroten.

5 Duurzaam beleggen

Klaverblad Verzekeringen beheert voor honderden miljoenen euro's aan vermogen. Als verzekeraar vinden we het logisch dat we de premies op een duurzame en maatschappelijk verantwoorde manier beleggen. We zijn ervan overtuigd dat duurzaam en verantwoord beleggen nodig is om goede, eerlijke resultaten te behalen én om mensen te helpen fijn te kunnen leven. De doelen die hierbij zijn vastgesteld passen bij ons als coöperatie en maken het mogelijk dat we lokaal bijdragen aan een prettige samenleving. Deze pijler is van alle vijf de pijlers het verste ontwikkeld en geïmplementeerd. We gaan hier in het volgende hoofdstuk verder op in.

Wat gaan we doen in 2024?

Waar we in 2023 nog aan het leren waren of de duurzame doelstellingen voldoende duidelijk waren, scherpen we in 2024 deze doelstellingen verder aan. We stellen deze op volgens het SMART-principe, in samenwerking met verschillende afdelingen, zoals Claims, Acceptatie en Productontwikkeling. Vervolgens behalen we nieuwe mijlpalen om de volgende stap te zetten in het realiseren van deze doelstellingen. Ook werken we aan verschillende initiatieven om de betrokkenheid en kennis bij medewerkers te vergroten. Dit gebeurt onder andere via een Community Duurzaam, dat een uitbreiding en verlenging is op de Beweging Duurzaam.

“We werken aan verschillende initiatieven om de betrokkenheid en kennis bij medewerkers te vergroten”

In 2024 voeren we een nieuwe CO₂-meting uit, waardoor we de realisatie op het reduceren van CO₂ inzichtelijk maken. En kijken we of we aanvullende, benodigde maatregelen moeten nemen om in 2025 klimaatneutraal te opereren.

Voor wat betreft de CSRD richten we alle datapunten in, zodat we eind 2024 flinke stappen hebben gemaakt in de implementatie van de standaarden. Hiervoor richten we een tijdelijke werkgroep op. En zetten we een methode op om dit gestructureerd te verzamelen. In dat kader bepalen we welke thema's materieel zijn en waarover we dus gaan rapporteren. Dit bepalen we door middel van een dubbele materialiteitsanalyse. Dat doen we op twee manieren. Aan de ene kant voeren we een uitgebreide, dubbele materialiteitsanalyse uit

voor alle 10 de ESRS-thema's en voegen hier onze eigen materiële topics aan toe, via plenaire werksessies met verschillende afdelingen. Daarnaast zetten we een stakeholderonderzoek uit bij onze belangrijkste belanghebbenden. Dit zijn leveranciers, medewerkers, assurantieadviseurs en leden. Daarin vragen we welke activiteiten en thema's als relevant worden gezien voor Klaverblad. •

Vermogensbeheer: ons duurzaam beleggingsbeleid

Terug- en vooruitblik

We verbeteren ons beleggingsbeleid en de bijbehorende beleggingsmandaten voortdurend. De basis van ons beleggingsbeleid is dat bedrijven en organisaties, waar Klaverblad zaken mee doet, moeten voldoen aan de sociaal-ethische principes van Klaverblad. Deze principes vormen het uitgangspunt en beslaan alle Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties (hierna: SDG). De principes zijn gebaseerd op internationale richtlijnen en beginselen en verdragen waaronder de Principles for Responsible Investment (PRI), de Global Compact van de Verenigde Naties en de OESO-richtlijnen.

Naast het ethische kader heeft Klaverblad voor haar vermogensbeheer vier duurzame thema's gedefinieerd:

1. **Klimaat**
 - > SDG 7 – Betaalbare en duurzame energie
 - > SDG 13 – Klimaatactie
2. **Biodiversiteit/Land**
 - > SDG 14 – Leven in het water
 - > SDG 15 – Leven op het land
3. **Water**
 - > SDG 6 – Schoon water en sanitair
4. **Circulariteit**
 - > SDG 12 – Verantwoorde consumptie en productie

Voor het thema Klimaat werkten we in 2022 het klimaatactieplan uit. Hierin staat hoe we ons klimaatdoel willen bereiken, zodat we uiterlijk in 2050 een klimaatneutrale beleggingsportefeuille kunnen realiseren. De klimaatdoelstelling is in lijn met kwantitatieve projecties, in het 1,5 graden-scenario van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). We gaan uit van een verwachte gemiddelde jaarlijkse CO₂-reductie van zeven procent. Daarmee sluit de doelstelling aan bij de ambities van het Akkoord van Parijs en het EU Climate Target Plan. Deze streeft naar een CO₂-reductie van 55% in 2023, ten opzichte van 1990 en klimaatneutraliteit in 2050. De doelstellingen herzien we om de 3 tot 5 jaar en scherpen we zo ieder jaar aan als dat nodig is.

In 2023 hebben we onze CO₂-reductiedoelstelling gerealiseerd door onder andere minder in fossiele brandstoffen te beleggen en doordat CO₂-intensieve bedrijven minder zijn gaan uitstoten.

In 2023 hebben we ook voor het thema biodiversiteit een actieplan opgesteld. Ons doel is om in 2050 niet meer bij te dragen aan het verlies van biodiversiteit ('no net loss'). Daarnaast willen we in 2030 per saldo niet meer bijdragen aan ontbossing. Deze doelstelling geeft invulling aan de 'Biodiversity Pledge' die Klaverblad heeft ondertekend. Het bepalen van de biodiversiteitsvoetafdruk is in ontwikkeling. Zodra deze methoden voldoende zijn ontwikkeld, gebruiken we deze om de voortgang van onze algemene doelstelling te monitoren en onze onderliggende acties nauwkeuriger te definiëren. Onze eerste aandacht gaat uit naar het inzichtelijk krijgen en monitoren in hoeverre bedrijven waar wij in beleggen bijdragen aan biodiversiteitsverlies.

De thema's water en circulariteit maken ook onderdeel uit van de actieplannen biodiversiteit en klimaat. Onze portefeuilles worden gescreend op de volgende hoofddoelstellingen die bij deze thema's horen:

- > **Water:** we willen waterneutrale portefeuilles in 2030. Dit betekent dat de portefeuille niet mag bijdragen aan het onttrekken van water uit een omgeving waar water schaars is en waar de natuur de schaarste niet uit zichzelf kan aanvullen.
- > **Circulariteit:** we willen circulariteit stimuleren. We zien circulariteit als oplossingsrichting om de druk op de planeet te verlagen. In 2030 willen we de afvalproductie van de bedrijven waar we in investeren, met 50% verlaagd hebben ten opzichte van 2020.

Implementatie

Aanpassingen in de portefeuille implementeren we stapsgewijs. Als belegger beschikken we over ver-

schillende mogelijkheden om onze doelstellingen te realiseren. We doen dat op de volgende manieren:

1 Selectie van managers

Klaverblad belegt in vastgoed, staatsobligaties, onderhandse leningen, aandelen, bedrijfsobligaties en hypotheken. Met uitzondering van de beleggingscategorie vastgoed maken we voor de uitvoering van het vermogensbeheer gebruik van de expertise van externe managers. De managers selecteren we per beleggingscategorie. In het selectieproces nemen we de duurzame en verantwoorde principes, criteria en uitgangspunten mee die wij belangrijk vinden. Om invloed uit te oefenen in de portefeuilles weegt in het selectieproces de mogelijkheid om via discretionaire mandaten te beleggen zwaar. Door niet in fondsen te beleggen, zijn we niet afhankelijk van het duurzame beleggingsbeleid van de vermogensbeheerder en kunnen we volledig het Klaverblad-beleid implementeren.

2 Uitsluitings- en insluitingsbeleid

Op dit moment sluiten we op basis van het ethische kader en onze thema's de volgende bedrijven, sectoren en landen uit:

- > Tabaksindustrie - 5% productie en 10% distributie;
- > Bedrijven waarvan de steenkoolextractie meer dan 10% van de omzet uitmaakt;
- > Wapenindustrie - 5% productie van conventionele wapens, munitie en aanverwante wapensystemen;
- > Pornografische industrie - 5% involvement;
- > Ondernemingen met een omzet van meer dan 5% uit het aanbieden, exploiteren, produceren, in licentie geven of ondersteunen van gok-, loterij- en wedstrijdspelen of uit het vervaardigen en verkopen van relevante apparatuur.
- > Bedrijven handelend in strijd met de UN Global Compact Principles en de OESO-richt-

- lijnen voor multinationale ondernemingen;
- > Staten in strijd met (democratische) vrijheid. We baseren ons hierbij op Freedom House en sluiten staten uit met de classificatie 'Not Free';
- > Staten met een hoge mate van corruptie. We baseren ons hierbij op Corruption perceptions index en sluiten staten uit met een CPI-score < 30.

3 Actief aandeelhouderschap

Via stemmen en het voeren van dialoog, ofwel engagement, kunnen we bedrijven stimuleren om te veranderen op het gebied van duurzaamheid. We zijn in het hele financiële spectrum een relatief kleine belegger waarbij onze invloed op het gedrag van bedrijven gering is. Wij zijn er echter van overtuigd dat het onze verantwoordelijkheid is onze stem te laten horen. Om onze impact te vergroten doen we dat bij voorkeur samen met anderen. We doen mee aan het stem- en engagementbeleid van de vermogensbeheerders en monitoren of dit in lijn is met ons beleid. Als dit niet het geval is, dan gaan we hierover het gesprek aan met onze vermogensbeheerders. Ook haken we aan bij gezamenlijke sectorbrede engagement-initiatieven.

4 Directe investeringen

We willen daadwerkelijk positieve impact realiseren met onze beleggingen. Dit doen we door te participeren in duurzame obligaties en/of kapitaal beschikbaar te stellen voor projecten en/of bedrijven die dat geld direct gebruiken om positieve impact te maken.

In 2023 is besloten een deel van ons kapitaal aan Nederlandse mkb-leningen te alloceren. Door deze directe investeringen kunnen we dicht bij huis onze maatschappelijke doelen realiseren. Daarnaast hebben we ons aandeel in duurzame obligaties verhoogd.

Aandelen

BNPP Asset Management beheert onze Europese aandelenportefeuille op basis van een discretionair mandaat. De MSCI Europe ex UK benchmark hanteren wij voor het begrenzen van het universum. De vermogensbeheerder is niet gebonden aan een tracking error waardoor maximale ruimte ontstaat om, stap voor stap, conform de duurzame doelstellingen te beleggen. De beleggingen vinden plaats op basis van het duurzaam beleggingsbeleid van Klaverblad aangevuld met het duurzame beleid van BNPP Asset Management.

Het mandaat is gericht op de CO₂-reductiedoelstelling en geeft grenzen aan voor onze Environment Social Governance (ESG-)beleggingen. Bij het bepalen van die grenzen investeren we niet alleen in bedrijven die nú een goede ESG-score hebben, maar ook in bedrijven met een lage ESG-score en een helder beleid en voornemen om dit te verbeteren. Daarnaast wordt in het mandaat nadruk gelegd op de door ons geselecteerde SDG's. Bedrijven die goed scoren op de door ons geselecteerde SDG's krijgen een extra gewicht in de beleggingsportefeuille. In 2023 zijn 7 aandelen uitgesloten die niet voldeden aan onze ESG-doelstellingen.

Bedrijfsobligaties

Candriam beheert onze bedrijfsobligatieportefeuille op basis van een discretionair mandaat. Net als bij aandelen wordt de benchmark, de iBoxx Euro corporates gehanteerd voor het begrenzen van het universum. De tracking error wordt losgelaten waardoor maximale ruimte ontstaat om, stap voor stap, conform de duurzame doelstellingen te beleggen. Door niet gebonden te zijn aan de tracking error konden we de doelstelling om eind 2023 10% van de obligatieportefeuille in duurzame obligaties te beleggen goed realiseren. In 2023 zijn 5 obligaties uitgesloten die niet voldeden aan onze ESG-doelstellingen. De beleggingen vinden plaats op basis van het duurzaam beleggingsbeleid van

Klaverblad aangevuld met het duurzame beleid van Candriam.

Vooruitblik

Klaverblad heeft de afgelopen jaren duurzaam beleid gevoerd op een aantal thema's die zij van belang achtte en passend vond bij Klaverblad. In 2024 wordt aan de hand van de materialiteitsanalyse getoetst of dezelfde thema's materieel zijn. Wij verwachten niet dat we de focus hierdoor verleggen.

Een van de instrumenten om ons duurzame beleggingsbeleid uit te voeren is het actief aandeelhouderschap. In de huidige engagementtrajecten zijn we volger en hebben we geen actieve rol. In onze klimaat- en biodiversiteitactieplannen hebben we opgenomen dat we een actievere rol ambiëren in engagementtrajecten. Volgens ons is actief engagen een instrument waarmee we directer invloed hebben op een betere en duurzamere wereld. In 2023 hebben we daarom onze samenwerking met Cardano op het gebied van engagement uitgebreid. In 2024 benaderen we een aantal bedrijven actief die wel een plek hebben in onze portefeuille maar die niet volledig opereren in lijn met onze klimaat- en biodiversiteitsdoelstelling.

Op basis van het stembeleid van de externe managers, gebruikt Klaverblad haar stemrecht binnen de aandelenportefeuille om, als dat nodig is, aandeelhoudersresoluties op het gebied van klimaat en biodiversiteit te ondersteunen. Sinds 2023 hebben we toegang tot het stemplatform. Zo hebben we tot in detail inzage in de resoluties en waar al dan niet op wordt gestemd. In 2024 gaan we deze kennis inzetten om meer grip op ons stemgedrag te krijgen.

In 2023 hebben we het IMVO-convenant nagenoeg in zijn geheel geïmplementeerd. Een belangrijke winst van het inmiddels afgeronde

IMVO-convenant is de toegenomen verbinding tussen de verschillende partijen. Klaverblad is ervan overtuigd dat die samenwerking binnen de sector moet worden gehandhaafd en zet zich daarvoor in bij vervolgstappen.

Over boekjaar 2025 moet Klaverblad ook de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) geïmplementeerd hebben. Thema's uit de CSRD laten wij terugkomen in ons verslag.

De CSRD schrijft onder andere de Europese Sustainability Reporting Standards (ESRS) voor het rapporteren aangaande thema's die als materieel worden gedefinieerd voor. Deze zijn onderverdeeld in:

1 Milieu

- > E1: Klimaatverandering
- > E2: Verontreiniging
- > E3: Water en marine hulpbronnen
- > E4: Biodiversiteit en ecosystemen
- > E5: Natuurlijke hulpbronnen en circulariteit

2 Sociaal

- > S1: Eigen personeelsbestand
- > S2: Arbeid in de waardeketen
- > S3: Gemeenschappen
- > S4: Consumenten en eindgebruikers

3 Governance

- > G1: Bedrijfsvoering

Zoals aangegeven hebben we in het verleden de duurzame thema's klimaat, biodiversiteit, water en circulariteit geselecteerd die we voor Klaverblad belangrijk vinden. In 2024 toetsen we deze thema's aan de hand van de materialiteitsanalyse. Voor de huidige verslagleggingsperiode maken we de brug tussen de ESRS voor het beschrijven van de strategie, acties, doelstellingen en indicatoren en ons duurzame beleggingsbeleid en bijbehorende actieplannen. Dit resulteert in een verslag over E1 klimaatverandering en E3 water en marine hulpbronnen.

E1: Klimaatverandering

De aarde warmt op en het klimaat verandert. Wij bereiden ons daarom voor op de effecten van klimaatverandering. Dit heet klimaatadaptatie. Daarnaast moeten we verdere klimaatverandering zoveel mogelijk tegengaan: dat heet klimaatmitigatie. Mitigatie kan door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen of door CO₂ uit de atmosfeer te verwijderen met nieuwe technologieën.

Acties

In het afgelopen jaar hebben we de volgende acties ondernomen om zowel klimaatadaptatie en klimaatmitigatie te bevorderen.

Impactobligaties

Via impactobligaties investeren we in oplossingen die de uitstoot van broeikasgassen verminderen, afvangen en/of opslaan of die een duurzame energievoorziening vergroten. Zie hiervoor het overzicht in de paragraaf 'Impactobligaties'.

Uitsluitingen

We sluiten bedrijven, instellingen en overheden uit die niet over de capaciteit beschikken om de transitie te maken die nodig is voor een koolstofarme economie. In het afgelopen jaar zijn er 12 bedrijven uitgesloten omdat zij geen geloofwaardige strategieën of doelstellingen hebben om hun afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verminderen, nog investeren in activiteiten met een hoge CO₂-uitstoot en/of tonen niet het vermogen of de bereidheid om stappen te ondernemen om hun klimaatgerelateerde risico's te verminderen.

Doelstellingen

De langetermijndoelstelling voor onze beleggingen is om in 2050 een netto nulmissie te realiseren om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 graden Celsius. De tussendoelen zijn om de broeikasgasintensiteit van de beleggingen met ten

minste 50% te verminderen in 2030 ten opzichte van het niveau in 2020.

Indicatoren en CO₂-voetafdruk

De carbon footprint (CO₂-voetafdruk) van beleggingen wordt berekend aan de hand van de methode van het Partnership Carbon Accounting Financials (PCAF). De carbon footprint bestaat uit de som van CO₂-uitstoot in scope 1, scope 2 en scope 3 van de bedrijven waarin we investeren. De uitstoot wordt uitgedrukt in tonnen van CO₂-equivalenten en omvat daarom verschillende broeikasgassen. Op basis van het aandeel van de ondernemingswaarde van de onderneming waarin belegd wordt via belegging in aandelen of een belegging in obligaties, wordt een deel van de totale CO₂e-uitstoot van de entiteiten toegewezen aan de beleggingen. De CO₂-uitstoot is berekend op basis van het gemiddelde van de vier kwartaaleinden van 2023. We hebben de uitstoot van 2022 opnieuw berekend op deze manier, zodat we beide jaren goed met elkaar kunnen vergelijken.

Om voor een zo groot mogelijk deel van onze portefeuille de CO₂e-voetafdruk te kunnen berekenen, gebruiken we de emissies gerapporteerd door een onderneming via bijvoorbeeld het Carbon Disclosure Project (CDP), hun jaarverslag of hun duurzaamheidsverslag. Als ondernemingen deze emissies niet rapporteren, gebruiken we schattingen gemaakt door dataleveranciers. We meten de voortgang in CO₂e-reductie van de bedrijven waarin we beleggen.

In CO₂e-uitstoot wordt er onderscheidt gemaakt naar:

- > **Scope 1:** omvat de directe CO₂-uitstoot veroorzaakt door interne bronnen van de betreffende belegging (eigen gebouw-, vervoer- en productiegerelateerde activiteiten);
- > **Scope 2:** omvat de indirecte CO₂-uitstoot veroorzaakt door opwekking van verbruikte

CO₂e-uitstoot voor scope 1,2 en 3 per beleggingscategorie

Beleggingscategorie	Totaal gemiddeld beheerd vermogen in omvang (duizend euro)	Dekking voor absolute emissies ¹ (%)	Absolute emissies (miljoen ton CO ₂ e)		Economische emissie-intensiteit (ton CO ₂ e per geïnvesteerde miljoen euro)		Gewogen gemiddelde emissie-intensiteit (ton CO ₂ e per miljoen euro omzet)		PCAF data kwaliteitsscore voor absolute emissies ²	
			Scope 1 & 2	Scope 3	Scope 1 & 2	Scope 3	Scope 1 & 2	Scope 3	Scope 1 & 2	Scope 3
			Aandelen	244.790	100%	9.754	117.524	39,8	480,1	61,0
Bedrijfsobligaties	120.459	93%	4.889	44.455	43,8	397,9	60,0	748,8	2,2	4,0
Vastgoed	45.471	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hypotheken	95.840	100%	661	-	6,9	-	-	-	3,0	-
Staatobligaties	177.810	94%	26.586	13.898	159,1	83,2	-	-	4,1	4,1
Overige ³	687	100%	-	-	-	-	-	-	5,0	5,0
Totaal	685.057	91%	41.890	175.878	67,5	283,6	60,6	788,6	2,8	4,0

Bron: MSCI ESG Research LLC

¹ Op basis van CO₂e-uitstoot op het percentage van belegd vermogen is scope

² Zie PCAF quality score methodologie: www.carbonaccountingfinancials.com

³ O.a. cash-gerelateerde instrumenten

elektriciteit of warmte namens de betreffende belegging;

- > **Scope 3:** omvatten de indirecte CO₂-uitstoot die vrijkomt bij het gebruik van grondstoffen, basismaterialen en de uitstoot die wordt veroorzaakt door het gebruik van de producten na verkoop.

impact gehad op de dalende CO₂e-uitstoot. Olie en gas levert de op een na grootste bijdrage (na de sector voor Chemicaliën) aan de totale emissies binnen aandelen. Ook de uitstoot binnen de sector nutsbedrijven en kapitaalgoederen nam af, dit kwam omdat de CO₂e-intensiteit van de beleggingen afnam. De allocatie naar deze sector groeide juist iets.

Scope 1 en 2 emissies

Aandelen

De daling in CO₂e-emissies scope 1 en 2 is vooral te verklaren door een afname in de allocatie van de olie- en gasector. De investeringen in deze sector zijn met ongeveer 40% afgenomen wat ertoe leidt dat de gefinancierde absolute emissies in deze sector bijna is gehalveerd. Vooral de verkoop van Repsol S.A. en Total S.A. hebben een positieve

Bedrijfsobligaties

Binnen de categorie bedrijfsobligaties is de meest opvallende verandering een afname van CO₂e-uitstoot binnen de sector van nutsbedrijven (ongeveer -30% absolute emissies). Dit wordt vooral verklaard door een afname van de CO₂e-intensiteit bij bedrijven en een toegenomen allocatie naar duurzame obligaties voor hernieuwbare energie.

Staatsobligaties*

Binnen de vermogenscategorie staatsobligaties heeft er weinig verandering plaatsgevonden voor de CO₂e-intensiteit scope 1 en 2 emissies. Wel heeft er vanwege vermogensgroei in deze categorie een stijging van de absolute emissies plaatsgevonden.

De methode voor het berekenen van de gefinancierde CO₂-emissies van staatsobligaties is veranderd ten opzichte van het jaarverslag van vorig jaar om aansluiting te houden bij de laatste PCAF-standaard. Er wordt niet langer gedeeld door de uitstaande staatsschuld maar door het voor de koopkrachtpariteit gecorrigeerde bruto binnenlands product. Ook wordt de uitstoot van het hele land meegenomen en niet alleen van de aan de overheidgerelateerde gebouwen.

Scope 3 emissies

Aandelen

Ook voor scope 3 CO₂-emissies levert de olie- en gasector veruit de grootste bijdragen (ongeveer 1/3 van de totale scope 3-emissies) aan de totale uitstoot binnen aandelen. Ondanks dat Klaverblad de exposure naar deze sector in 2023 aanzienlijk heeft afgebouwd is de intensiteit van de overgebleven bedrijven dusdanig gestegen dat zowel de totale scope 3-emissies als de emissie-intensiteit van de vermogenscategorie aandelen is gestegen.

Bedrijfsobligaties

Net zoals bij de vermogenscategorie aandelen wordt de stijging in scope 3-emissies vooral veroorzaakt door een toegenomen CO₂-intensiteit binnen de olie- en gasector. Verder is ook uitstoot van de sector voor Transport en logistiek gestegen, maar deze sector heeft een kleinere impact op de totale scope 3 uitstoot van de vermogenscategorie bedrijfsobligaties

Staatsobligaties

Voor scope 3 geldt dezelfde verklaring als voor scope 1 en 2. De verschillen (toenames) zijn te verklaren door veranderend belegd vermogen. Er is geen verandering plaatsgevonden op individueel landniveau.

Ontwikkeling CO₂-voetafdruk van de portefeuille van het afgelopen jaar

Samengevat is de ontwikkeling van de CO₂-voetafdruk over het jaar 2023 weergegeven in de tabel hierboven.

Klimatrisico's

We gebruiken scenarioanalyse vanwege de complexiteit die gepaard gaat met het voorspellen van de mate van opwarming die het gevolg zal zijn van de klimaatverandering. Deze kunnen bestaan uit beleidsonzekerheid, meerdere omslagpunten op milieugebied en potentiële technologische vooruitgang. Elk scenario bestaat uit een mate van opwarming en een maatstaf voor het financiële risico (we zetten dit neer als een verlies voor de portefeuille). Met andere woorden, wat we verwachten dat het financiële verlies zal zijn gebaseerd op een bepaalde mate van opwarming. We gebruiken hiervoor twee scenario's:

- > **1,5°C (het op Parijs afgestemd transitie scenario):** Dit is ons doel. Er wordt van uitgegaan dat er maatregelen worden genomen die de stijging binnen de perken houdt.
- > **2°C (scenario van late transitie):** Dit is een voorspelling van wat wij denken dat er zal gebeuren. Er wordt van uitgegaan dat er maatregelen worden ingevoerd om de klimaatverandering aan te pakken, maar dat deze te laat worden ingevoerd om aan de Overeenkomst van Parijs te voldoen.

Deze scenario's benadrukken de impact van fysieke risico's en transitierisico's in verschillende situaties, waardoor we conclusies kunnen trekken over

* Vanwege de vertraging in gerapporteerde data wordt zowel voor het jaarverslag van 2023 als per eind 2022 gebruik gemaakt van CO₂ van landen van 2022. Er is dan ook op land niveau geen verandering waar te nemen.

Ontwikkeling CO₂e-uitstoot

Beleggingscategorie	Verschil in absolute emissies t.o.v. 2022 (%)		Verschil in gewogen gemiddelde emissie-intensiteit t.o.v. 2022	
	Scope 1 & 2	Scope 3	Scope 1 & 2	Scope 3
	Aandelen	-0,4%	38,5%	-7,5%
Bedrijfsobligaties	-14,8%	21,1%	-23,0%	19,1%
Vastgoed	-	-	-	-
Hypotheke	21,2%	-	-1,4%	-
Staatobligaties	5,3%	4,6%	1,1%	0,4%
Overige	-	-	-	-
Totaal (excl. overheden)	0,3%	32,8%	-10,3%	25,5%
Totaal (incl. overheden)	1,7%	23,6%	-7,1%	17,3%

Bron: MSCI ESG Research LLC

de verschillende componenten van aan klimaatverandering gerelateerde risico's en kansen.

In beide scenario's zien we dat de transitierisico's lager zijn bij hogere temperatuurstijgingen. Dit komt doordat bedrijven minder hebben hoeven doen aan de transitie bij het hogere temperatuurscenario. Daarentegen nemen de fysieke risico's toe bij de hoogste temperatuurstijgingen, als gevolg van de toegenomen weersomstandigheden als gevolg van klimaatverandering.

Het is een belangrijke beperking van de methodologie dat we fysieke risico's over een periode van ongeveer vijftien jaar niet kunnen modelleren. Daarom zijn wij van mening dat de hierboven uiteengezette fysieke risico's het financiële verlies voor de portefeuille van scenario's met een hogere opwarming onderschatten, vooral op de lange termijn. Bij 2 graden is het nog steeds nodig om over een langere periode het netto nulpunt te bereiken.

Als zodanig zal de transitie nog steeds plaatsvinden, naast extremere fysieke risico's. Om deze redenen blijven wij ons inzetten voor 1,5 graad.

Een andere beperking van de scenario's is dat we de volgende activaklassen niet hebben kunnen opnemen: staatsobligaties, groene, sociale en duurzame obligaties, grondstoffen, zoals onze allocatie aan basismetalen, en contant geld.

Methodologie

We hebben gebruikgemaakt van de methodologie die MSCI heeft ontwikkeld om de Climate Value at Risk (CVaR) te berekenen en het financiële verlies te schatten. Zonder de hele gebruikte methodologie te behandelen, worden grofweg twee soorten risico's in aanmerking genomen:

Transitierisico's en klimaatkansen: Het transitierisico wordt berekend door rekening te houden met de blootstelling van een bedrijf aan de uitstoot van broei-

Klimaatrisico's

Beleggingscategorie	Gemiddeld beheerd vermogen in omvang	Dekkings- percentage ¹	1,5°C scenario				2°C scenario				
			totaal ²	waarvan transitie- risico's	waarvan potentiële klimaat- kansen	waarvan fysieke risico's	totaal	waarvan transitie- risico's	waarvan potentiële klimaat- kansen	waarvan fysieke risico's	
	EUR x 1.000										
Aandelen	244.790	99,6%	-17,1%	-13,6%	9,1%	-13,1%	-15,0%	-7,3%	5,1%	-13,1%	
Bedrijfsobligaties	120.459	75,6%	-5,3%	-4,4%	0,3%	-1,2%	-1,9%	-0,9%	0,2%	-1,2%	
Totaal³	365.249	91,7%	-13,2%	-10,6%	6,2%	-9,1%	-10,7%	-5,2%	3,4%	-9,1%	

Bron: MSCI ESG Research LLC

¹ Op basis van belegd vermogen in scope

² Zie PCAF quality score methodologie: www.carbonaccountingfinancials.com

³ O.a. cash-gerelateerde instrumenten

kasgassen en een veronderstelde CO₂-prijs. Omdat die CO₂-prijs momenteel niet is ingebed in de kostenbasis van het bedrijf, verhoogt dit de kosten voor het bedrijf, wat een verlies aan winstgevendheid tot gevolg heeft. De aannames over de CO₂-prijs zijn gekoppeld aan het gekozen klimaatveranderingsscenario. Er wordt aangenomen dat in een 1,5°C-scenario de CO₂-prijzen sneller zullen stijgen dan in een 2°C-scenario, waardoor op de korte termijn meer transitierisico's voor bedrijven ontstaan. Met andere woorden: de kosten die met de transitie gepaard gaan (bijvoorbeeld het overstappen op een andere energiebron, het aanpassen van gebouwen, de uitrol van elektrische voertuigen) worden op de korte termijn verondersteld hoger te zijn. Tot het transitierisico behoren ook oplossingen, waarbij gekeken wordt naar groene inkomsten en patenten en ervan wordt uitgegaan dat, voor zover bedrijven deze hebben, deze in de toekomst een steeds groter deel van de omzet van een bedrijf zullen uitmaken, waardoor mogelijk een deel van de negatieve gevolgen van de transitie en fysieke risico's

worden gecompenseerd. Deze zullen waardevoller zijn in snellere transitie scenario's.

Fysieke risico's: Dit risico kijkt naar de potentiële verliezen die kunnen optreden als gevolg van extremere fysieke risico's voor elk bedrijf in onze portefeuille, met name over de komende vijftien jaar, en is gebaseerd op modellering van de blootstelling aan bedrijfsrisico's. Dit omvat toegenomen weersomstandigheden zoals overstromingen, droogte, bosbranden en stijgende zeespiegel. Vanwege beperkingen in de modellering houdt dit geen rekening met de economische gevolgen die hogere temperaturen kunnen hebben, bijvoorbeeld een vertraging van de economische groei.

Schaars watergebruik

Beleggingscategorie	Totaal gemiddeld beheerd vermogen in omvang (miljoen euro)	Deel portefeuille in gebieden met waterschaarste (%)	Absoluut waterverbruik (duizend liter)	Verskil in absoluut waterverbruik t.o.v. 2022 (%)	Intensiteit van waterverbruik (duizend liter per geïnvesteerde miljoen euro)	Verskil in intensiteit van waterverbruik t.o.v. 2022 (%)
Aandelen	244.790	8,6%	1.004	-13,2%	4,1	-19,3%
Bedrijfsobligaties	120.459	7,3%	830	52,0%	6,9	38,7%
Totaal¹	365.249	8,2%	1.834	8,3%	5,0	-0,2%

Bron: MSCI ESG Research LLC

¹ Totale watergebruik op basis van belegd vermogen in scope

E3: Water en marine hulpbronnen

Als gevolg van klimaatverandering komen overstromingen, schaarste en droogte met een steeds hogere frequentie voor. Tegelijkertijd zijn veel bedrijven voor hun productieproces afhankelijk van water. Dat maakt water een materieel risico in beleggingsportefeuilles. Hierom is het belangrijk om transparant te zijn over deze waterrisico's, het water gerelateerd risicomanagement te verbeteren en de watervoetafdruk van bedrijfsprocessen en productie te verlagen.

Acties

In het afgelopen jaar hebben we de volgende acties ondernomen op het gebied van water en marine hulpbronnen:

Impactobligaties

Via impactobligaties investeren wij in voorzieningen voor waterrecycling en de verbetering van afvalwaterbeheer. Zie hiervoor het overzicht in de paragraaf 'Impactobligaties'.

Uitsluitingen

Ongeacht de materialiteit, moeten bedrijven de (lokale) wet- en regelgeving op het gebied van water en internationale normen respecteren. Wij monitoren daarom controverses rondom watergebruik wat kan leiden tot uitsluiting. Daarnaast sluiten wij bedrijven uit die bewust de watervoorraden in gevaar brengen door het dumpen van afval in rivieren.

Doelstellingen

Als gevolg van klimaatverandering en de onttrekking van water door de maatschappij komen schaarste en droogte met een steeds hogere frequentie voor. Wij zetten daarom in op circulaire wateroplossingen en we hebben ons tot doel gesteld in 2030 een waterneutrale beleggingsportefeuille te realiseren.

Indicatoren

Watervoetafdruk

Om de voortgang ten opzichte van de waterneutraliteitsdoelstelling te monitoren, wordt het schaars watergebruik in de portefeuille gemeten. Schaars watergebruik bestaat uit de absolute watercon-

sumptie van bedrijfsactiviteiten in sectoren en gebieden waar hoge waterschaarste heerst. De watervoetafdruk wordt daarom slechts berekend voor de beleggingen in bedrijven die actief zijn in gebieden met waterschaarste. Voor staatsobligaties wordt geen watervoetafdruk berekend.

Aandelen hebben een lager percentage waterconsumptie in gebieden met waterschaarste en tegelijkertijd een lager absolute watergebruik en intensiteit van watergebruik. De belangrijkste oorzaak voor de daling is dat Klaverblad niet langer belegt in een aantal bedrijven met een relatief hoge watervoetafdruk, zoals bijvoorbeeld Total S.A. en Eni S.P.A.

Bij bedrijfsobligaties is Klaverblad juist gaan beleggen in een aantal bedrijven met een hoge waterconsumptie in gebieden waar water schaars is, zoals Evonik Industries AG en Stora Enso Oyj. Dit zorgt ervoor dat zowel de absolute water voetafdruk als de intensiteit gestegen is.

Impactobligaties

Impactobligaties passen bij de ambitie om zo breed mogelijk bij te dragen aan de financiering van duurzame activiteiten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende categorieën van impactobliga-

ties, waarbij er wordt aangesloten bij internationale standaarden zoals de Green Bond Principles:

- > Groen
- > Sociaal
- > Duurzaam
- > Sustainability-linked*

Gemiddeld over 2023 is er ongeveer € 26 miljoen belegd in impactobligaties, een toename van ongeveer € 8 miljoen ten opzichte van eind 2022. Daarmee is gemiddeld over 2023 8,8% van de vastrentende portefeuille (exclusief hypotheek) in impactobligaties belegd. In het begin van 2023 was dit rond ongeveer 7% en steeg naar over de 10% richting het einde van 2023.

EU-Taxonomie

De EU-Taxonomie is een nieuwe Europese regeling die van grote ondernemingen vraagt transparant te zijn over de ecologische duurzaamheid van hun activiteiten en bijbehorende financiële stromen. Dit maakt inzichtelijk welk deel van de economische activiteiten van ondernemingen kan worden aangemerkt als een activiteit die bijdraagt aan de milieudoelstellingen van de EU. Klaverblad hoeft niet te voldoen aan de EU-Taxonomie en heeft elementen hiervan overgenomen en waar passend andere toelichtingen opgenomen.

Impactobligaties

Beleggingscategorie	Gemiddeld belegd vermogen in omvang (duizend euro)					Percentage van vastrentende portefeuille (%)				
	Totaal	Groen	Sociaal	Duurzaam	Sustainability-linked	Totaal	Groen	Sociaal	Duurzaam	Sustainability-linked
Bedrijfsobligaties	16.650	11.605	617	2.760	1.669	13,8%	9,6%	0,5%	2,3%	1,4%
Staatsobligaties	9.461	5.578	1.959	1.923	-	5,3%	3,1%	1,1%	1,1%	-
Totaal¹	26.112	17.183	2.577	4.683	1.669	8,8%	5,8%	0,9%	1,6%	0,6%

Bron: MSCI ESG Research LLC

¹ Totale watergebruik op basis van belegd eigen vermogen in scope

* Sustainability-linked bonds (SLB's) zijn obligaties waarbij de uitgever minder rente op de obligatie betaalt als vooraf vastgestelde duurzame doelstellingen worden gehaald

De Europese Commissie classificeert ecologisch duurzame activiteiten in zogenoemde 'annexen'. Er zijn zes groepen van activiteiten die volgens de EU ecologisch duurzaam zijn; gerelateerd aan de zes EU-milieudoelstellingen: klimaatmitigatie (concreet: emissiereductie), klimaatadaptatie (concreet: beperking risico's klimaatverandering), water, circulaire economie, verontreiniging en biodiversiteit. In deze annexen staan ook de criteria waaraan een activiteit moet voldoen voordat we het mogen classificeren als ecologisch duurzaam. De annexen voor klimaatmitigatie en klimaatadaptatie gelden al. De annexen voor de overige vier milieudoelstellingen zijn in ontwikkeling.

De EU hanteert twee stappen in de classificatie van ecologisch duurzame activiteit:

- > Stap 1: Taxonomy-eligible-activiteiten die op een annexlijst voorkomen en in aanmerking komen voor Taxonomy-alignment;
- > Stap 2: Taxonomy-aligned-activiteiten die voldoen aan de criteria, zoals beschreven in de annex en die volgens de EU ecologisch duurzaam zijn.

De criteria om te worden geclassificeerd als Taxonomy-aligned houden in dat een activiteit een significante bijdrage aan een milieudoelstelling levert, terwijl het de andere milieudoelstellingen niet schaadt en voldoet aan specifiek voorgeschreven sociale minimumvereisten op het gebied van mensenrechten.

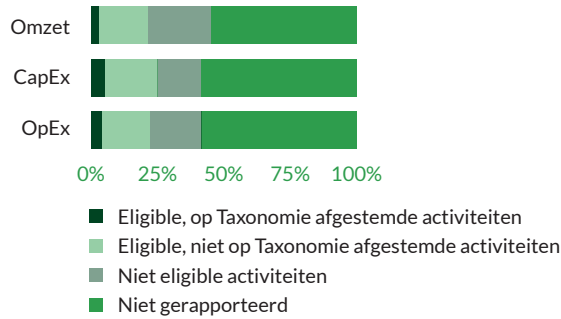
De twee grafieken hiernaast tonen in het groen het percentage investeringen dat is afgestemd op de EU-taxonomie (Taxonomy-alignment). Omdat er geen geschikte methodologie bestaat om de Taxonomy-alignment van staatsobligaties te bepalen, toont de eerste grafiek de Taxonomy-alignment met betrekking tot alle beleggingen van het financiële product, inclusief staatsobligaties, terwijl de tweede grafiek de Taxonomy-alignment alleen toont met betrekking tot de beleggingen van anders dan staatsobligaties.

SDG-bijdragen

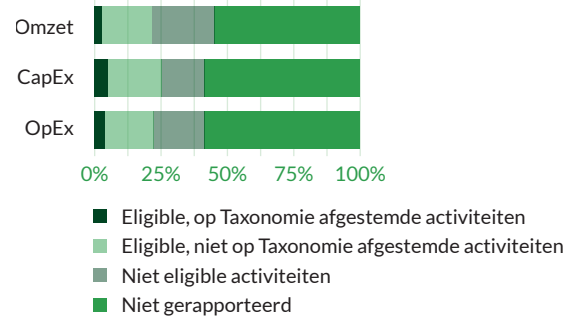
We investeren in bedrijven die bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties, oftewel de Sustainable Development Goals (SDG's). Onderstaande tabel bevat een overzicht van de gefinancierde bijdrage aan de SDG's, uitgedrukt in een percentage van het belegde vermogen dat belegd is in bedrijven die bijdragen aan verschillende SDG's. Dit is een gemiddeld percentage over 2023.

Taxonomy-alignment

Taxonomy-alignment van beleggingen - inclusief staatsobligaties

Taxonomy-alignment van beleggingen - exclusief staatsobligaties

Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's)

Beleggingscategorie	Gemiddeld beheerd vermogen in omvang (duizend euro)	SDG 1 & 2	SDG 3	SDG 4	SDG 6	SDG 7	SDG 8	SDG 11	SDG 14
		Geen armoede of honger*	Goede gezondheid en welzijn*	Kwaliteits- onderwijs*	Schoon water en sanitatie*	Betaalbare en duurzame energie*	Fatsoenlijke banen en economische groei*	Duurzame steden en gemeenschappen*	Leven in het water*
Aandelen	244.791	6,2%	16,9%	0,2%	8,8%	28,3%	6,5%	1,83%	4,4%
Bedrijfsobligaties	120.459	2,6%	5,8%	-	2,6%	29,3%	20,8%	2,51%	3,4%
Totaal	365.250	5,0%	13,1%	0,2%	6,7%	28,7%	11,2%	2,06%	4,1%

* Percentage van gemiddeld belegd vermogen

Wij gaan voor een ongewoon goede service

Hoop en vertrouwen

Kim heeft als kapster al tien jaar haar eigen zaak. Als ondernemer leek het haar verstandig om een arbeidsongeschiktheidsverzekering af te sluiten en die heeft ze bij Klaverblad.

“Omdat je nooit weet wat er in de toekomst gebeurt, vond ik het belangrijk om verzekerd te zijn voor arbeidsongeschiktheid. Helaas is die verzekering ook echt nodig gebleken. Ik heb al een hele tijd klachten aan mijn hand. Na een operatie is de wond gaan ontsteken en het duurde lang voordat het een beetje beter ging. Dat kwam ook omdat er in het ziekenhuis lange wachttijden waren door corona. Inmiddels kan ik voor 50% werken. Als ondernemer in hart en nieren heb ik zoveel wensen, dromen en ambities. Het is zwaar als dat je ontnomen wordt. Naast fysieke problemen krijg je mentaal ook echt een tik. Ik ben niet voor niets ondernemer geworden. Ik wil heel graag, maar kan niet en dat is verschrikkelijk.”

‘Jullie zijn er voor mij’

“Gelukkig heb ik heel goede ervaringen met Klaverblad. Annemieke Leloux stond meteen voor me klaar. Ze neemt altijd de tijd om mijn verhaal aan te horen en zoekt mee naar dingen die wél kunnen en naar oplossingen. Ze heeft me steeds gerustgesteld met ‘het komt goed’, me altijd als mens behandeld en me nooit het gevoel gegeven dat ik te veel was. Daardoor heb ik echt het gevoel dat ik er niet alleen voor sta en dat is super. Toen ik ook nog zwanger bleek te zijn en vervolgens een heftig

auto-ongeluk moest melden, vond ik dat lastig: ‘zie mij aankomen met weer een claim...’. Maar toen er de volgende dag bloemen van Klaverblad bezorgd werden, dacht ik: “Ze zijn er echt voor mij!”

“ Waar anderen stoppen, gaat Klaverblad door met hulp en aandacht.”

Duidelijk en met aandacht

“Klaverblad is heel netjes: afspraak is afspraak. Ook vind ik het heel fijn dat je altijd met één vaste contactpersoon te maken hebt, dat je niet van het kastje naar de muur gestuurd wordt. En altijd duidelijke taal, dat is vooral heel fijn voor iemand als ik, die geen verstand van verzekeringen heeft. Als ik de reclame van Klaverblad op televisie zie, moet ik altijd lachen. Want de reclame laat gewoon de waarheid zien. Waar anderen stoppen, gaat Klaverblad door met hulp en aandacht. Het belangrijkste wat Klaverblad me kon geven is hoop en vertrouwen. Dat is wat de medewerkers van Klaverblad kunnen betekenen: niet alleen een zaak financieel afhandelen, maar ook naar een oplossing zoeken en geruststellen. Ik heb dat altijd erg fijn gevonden.” •

Financiële prestaties

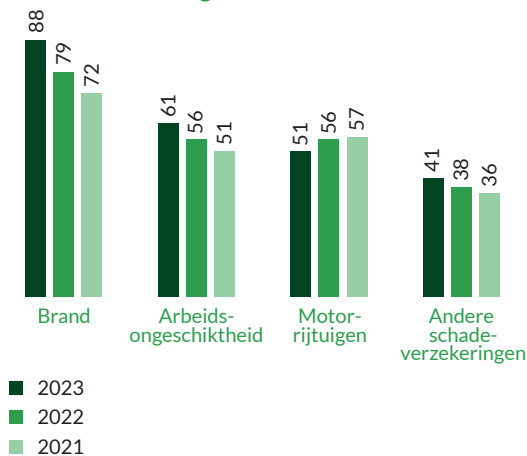
Over het boekjaar 2023 leed Klaverblad een verlies van € 25 miljoen (2022: verlies van € 43 miljoen). Eenmalige wijzigingen in de technische voorziening en beleggingsresultaten waren de grootste drivers voor dit resultaat. Het resultaat technische rekening, zonder eenmalige lasten van totaal € 93 miljoen, is € 36 miljoen positief. In 2022 was het resultaat technische rekening € 17 miljoen positief echter kwam dit door toepassing van een schattingswijziging in de future management acties die het resultaat gunstig beïnvloedde.

De schattingswijziging voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen, zorgde voor een eenmalige last van € 66 miljoen. Verder hebben schadebehandelaars de dossierreserveringen voor letselschades aangepast als gevolg van herzien reserveringenbeleid van de afdeling claims en legde daarmee een basis om dossierreserveringen te gebruiken voor de bepaling van de actuariële voorzieningen. De versterking in combinatie met de schattingswijziging zorgt voor een eenmalige last van € 27 miljoen. De herziening van letseldossiers moet de komende jaren zorgen voor een stabiel uitloopresultaat. Tegenover de eerder genoemde eenmalige lasten staat een positief resultaat op beleggingen. De daling van de rente en de stijging van de aandelenkoersen lieten de

waarde van de beleggingen flink stijgen. De bruto premies zijn in 2023 gegroeid met 5% tot een bedrag van € 241 miljoen.

(* € 1 miljoen)	2023	2022
Bruto premies	241	229
Verdiende premies	194	262
Schaden eigen rekening	202	130
Bedrijfskosten	72	71
Technisch resultaat	-80	61
Toegerekende beleggingsresultaten technisch	23	-44
Resultaat technische rekening	-57	17
Beleggingsresultaat niet-technisch	44	-66
Andere lasten	20	9
Resultaat voor belastingen	-33	-58
Belastingen	-8	-15
Resultaat na belasting	-25	-43

Premieontwikkeling

De bruto premies groeiden, dat komt vooral van de branche brand, het product arbeidsongeschiktheidsverzekeringen en uit de doelgroep particulier en (agrarische) ondernemers, waar wij ons op focussen. Bij de motorrijtuigenportefeuille is sprake van krimp. Het tarief is aangepast en er is indexatie doorgevoerd voor de stijgende kosten. Dit zorgt voor roeyement. De maatregelen in de portefeuille passen bij onze strategie om de groei en rendement van motorrijtuigen te verbeteren.

In 2024 en komende jaren zetten we in op sterke groei voor de gehele verzekeringsportefeuille met verbeterde tarieven en producten. En het aanboren van verschillende distributiekanaalen.

De verdiende premie is lager dan de geboekte premie en ook lager dan 2022. Dit komt omdat de verdiende premie de toekomstige resultaten van de nieuwe productie arbeidsongeschiktheidsverzekeringen bevat. De toekomstige resultaten zijn gevoelig door de schattingen in de technische voorziening en afhankelijkheid van de renteontwikkeling. In 2023 voerden we een schattingswijziging door in de premievoorziening voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. Dit leidde tot een grote eenmalige last.

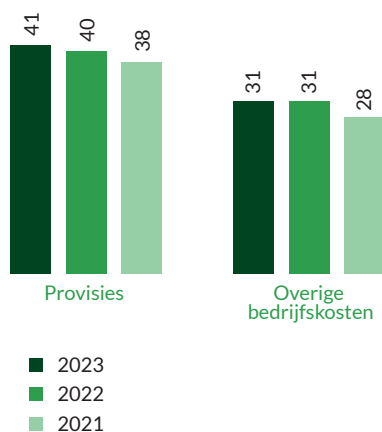
Schadelastontwikkeling

De schadelast is net als vorig jaar beïnvloed door de renteontwikkeling. En door eenmalige wijzigingen in schadevoorziening. Dat laat een grote toename zien ten opzichte van 2022.

De gedaalde rente zorgt bij arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor een hogere schadelast, terwijl dit in 2022 andersom was. Het renterisico voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen is afgedekt met obligaties. Hier staan dus positieve toegerekende beleggingsopbrengsten tegenover. Verder zorgt de schattingswijziging voor de invaliditeitskansen voor een toename van de schadelast.

De analyse van de uitloopresultaten bij letselschades leidde tot onderzoek naar de schadereserveringen en herzieningen van de schadereserveringen. Bij motorrijtuigen leidt dit tot een fors eenmalig hogere schadelast. De maatregelen die afgelopen en eerdere jaren in de motorrijtuigenportefeuille zijn doorgevoerd, moeten in de toekomst zorgen voor een verbetering van de resultaten bij motor.

Bedrijfskostenontwikkeling

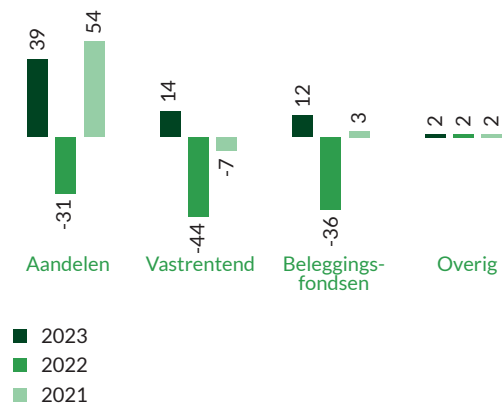
De toename van de provisielast is in lijn met de groei van de premieontwikkeling (4%). De overige bedrijfskosten zijn, in vergelijking tot een jaar eerder, gelijk gebleven. We willen de omvang van de bedrijfskosten structureel verlagen en de bedrijfskostenratio verder verbeteren naar een marktconform niveau. De migratie naar een bewezen toekomstbestendig verzekeringstechnische administratie helpt dit te realiseren. De migratie wordt de komende jaren gerealiseerd.

Positieve rendementen op beleggingen

Het financieel jaar 2023 staat in schril contrast met het onrustige jaar 2022. Zowel de stijging van de aandelenkoersen en de daling van de markttrente hebben de waarde van de beleggingen in 2023 doen stijgen. Het beleggingsresultaat is daardoor € 67 miljoen positief. In 2022 was juist sprake van een slecht beleggingsjaar met een negatief beleggingsresultaat van € 109 miljoen.

Begin 2022 veroorzaakte de inval van Rusland in Oekraïne - en de daaropvolgende stijging van de grondstofprijzen - nog voor veel onrust en verdere toename van de al stijgende inflatie. Sinds 2022 proberen de centrale banken om deze steeds stijgende inflatie tegen te gaan door de rente stapsgewijs te verhogen. In november 2023 werd duidelijk dat de inflatie sneller afkoelde dan verwacht, in zowel de Verenigde Staten als de Eurozone. Dat maakte de weg vrij voor de centrale banken om te laten doorschemeren dat de rente zijn hoogtepunt bereikt. En dat in 2024 de beleidsrente weer stapsgewijs wordt verlaagd. Hierdoor vielen de lange rentes snel terug en stegen de aandelen in de laatste twee maanden fors. Het jaar 2023 was daardoor, in tegenstelling tot 2022, voor alle beleggingscategorieën een goed beleggingsjaar.

Ontwikkeling beleggingsresultaten

Rentewijzigingen hebben impact op de waarde van de vastrentende beleggingen. Een deel van de vastrentende beleggingsportefeuille staat tegenover de langlopende verzekeringsverplichtingen, die vanwege de gedaalde rente een stijging laten zien.

Doordat Klaverblad aandelen in haar beleggingsportefeuille aanhoudt (Klaverblad Schade 25% en de Coöperatie 45%), is het beleggingsresultaat gevoelig voor bewegingen in de aandelenkoersen. In 2023 en 2021 heeft dit positief uitgedrukt, respectievelijk door het herstelde vertrouwen in de economie na de Russische inval op Oekraïne in 2022 en in 2021 door het onverwacht sterke herstel na de coronapandemie.

Solvabiliteit

De SCR-ratio van Klaverblad bedraagt 270% (2022: 266%) en voldoet ruimschoots aan de wettelijke en interne eisen. In het hoofdstuk solvabiliteit in het jaarverslag wordt de solvabiliteitspositie en de ontwikkeling nader toegelicht. •

	SCR-ratio 2023	SCR-ratio 2022	Interne norm sol- vabiliteit
Klaverblad Verzekeringen (Groep)	270%	266%	200%
Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V.	159%	160%	140%

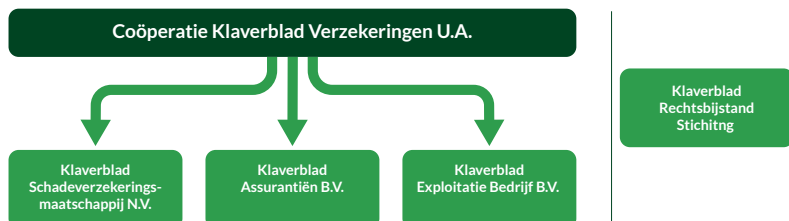
Governance en risicomanagement

'Governance' is de manier waarop een organisatie bestuurd en beheerst wordt en het toezicht daarop. Klaverblad hecht veel waarde aan een goede governance. Wij hebben onze bedrijfsvoering zo ingericht dat een goede werking van de governance gewaarborgd is. In onze bedrijfsvoering wegen wij de belangen van alle belanghebbenden, waaronder van de klanten, evenwichtig af. In dit hoofdstuk laten we zien hoe onze governance en ons risicomanagement is vormgegeven.

Juridische structuur Klaverblad

Klaverblad is een verzekeringsgroep met aan het hoofd Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. (hierna 'de Coöperatie'). Daaronder vallen een verzekeringsmaatschappij Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V. en twee besloten vennootschappen: Klaverblad Assurantiën B.V. en Klaverblad Exploitatie Bedrijf B.V.

De juridische structuur ziet er schematisch als volgt uit:

In organisatorisch opzicht is de groep één geheel. De Coöperatie zorgt voor de governance van de hele groep. Alle medewerkers zijn in dienst van de Coöperatie en leggen uiteindelijk verantwoording af aan de directie. Als een medewerker vanuit zijn functie genoodzaakt is om zich onafhankelijk van de directie te kunnen opstellen, dan is dat gewaarborgd door middel van charters en reglementen.

Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A.

Klaverblad is een Coöperatie. De leden zijn natuurlijke en rechtspersonen die een lopende verzekering hebben bij Klaverblad Verzekeringen.

Op de Coöperatie is het verplichte structuurregime van toepassing. Op grond daarvan heeft zij een directie en een raad van commissarissen. De algemene vergadering van leden (ledenvergadering) benoemt de directeuren en de commissarissen op basis van een (bindende) voordracht van de raad van commissarissen. Ook stelt zij de jaarrekening vast. De ledenvergadering heeft geen wettelijke taak bij het besturen van de Coöperatie of het toezicht hierop. De ledenvergadering vindt in ieder geval één keer per jaar plaats. Als het nodig is, dan kunnen extra ledenvergaderingen worden gehouden. De ledenvergadering wordt bijeengeroepen door advertenties in twee landelijke dagbladen.

In de statuten van de Coöperatie zijn onder andere de omvang, samenstelling, taken en bevoegdheden van de directie en van de raad van commissarissen vastgelegd. Ook staan in de statuten regels over de ledenvergadering. Op voorstel van de directie of van de raad van commissarissen kan de ledenvergadering besluiten de statuten te wijzigen. Hiervoor is een tweederdemeerderheid nodig van de stemmen die worden uitgebracht tijdens de ledenvergadering.

Dochterondernemingen

De Coöperatie is enig aandeelhouder van de volgende dochterondernemingen.

- > Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V. is verantwoordelijk voor de uitvoering van het schadeverzekeringsbedrijf.
- > Klaverblad Assurantiën B.V. bemiddelt in schadeverzekeringen van Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V.
- > Klaverblad Exploitatie Bedrijf B.V. exploiteert kantoorgebouwen waaronder het kantorencomplex van Klaverblad Verzekeringen.

De directie en de raad van commissarissen van de Coöperatie zijn ook de directie en de raad van commissarissen van de verzekeringsmaatschappij. De directie van de Coöperatie is ook de directie van de besloten vennootschappen.

Stichting

Klaverblad heeft een band met de Klaverblad Rechtsbijstand Stichting. Deze onafhankelijke stichting is verantwoordelijk voor de uitvoering van de rechtsbijstand voor verzekerden van Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V. De stichting maakt daarbij gebruik van de faciliteiten die de Coöperatie beschikbaar stelt.

Bestuur, toezicht en verantwoording

Directie

Klaverblad wordt bestuurd door één statutaire directie die eindverantwoordelijk is voor Klaverblad. De statutaire directie bestaat uit twee personen. De besluitvorming binnen de directie is collegiaal en de directie is als geheel verantwoordelijk voor het gevoerde beleid. De onderlinge verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen de directieleden ligt vast in het directiereglement.

Dit reglement is te vinden op de website van Klaverblad.

De directie bepaalt het dagelijks beleid van Klaverblad. De betrouwbaarheid van directieleden is getoetst door Klaverblad zelf en door De Nederlandsche Bank. Directieleden beschikken over de kennis en vaardigheden en het professionele gedrag die, volgens regelgeving en maatschappelijke opvattingen, noodzakelijk zijn om als bestuurder van een verzekeringsmaatschappij te kunnen functioneren. De directie streeft naar een evenwichtige verdeling tussen mannen en vrouwen. De bepaling in de wet wordt meegewogen op het moment dat benoeming van een directielid aan de orde is.

Om de juiste samenstelling van de directie en de geschiktheid van directeuren te waarborgen, maken de raad van commissarissen en de directie bij een vacature gebruik van een vastgelegde procedure, een geschiktheidsmatrix en een profielschets.

Binnen Klaverblad fungeert onder de directie een aantal divisie managers. De directie en divisie managers vormen samen het managementteam. Zij overleggen tweewekelijks in het managementteamoverleg. In dit overleg wordt gestreefd naar consensus. Als dit niet bereikt wordt, dan beslist de directie.

Onder het managementteam fungeert een aantal managers en/of teamleiders. Een manager geeft leiding aan een afdeling en zorgt voor de realisatie van beleid voor zover deze afdeling daarvoor verantwoordelijk is. De manager levert een bijdrage aan ontwikkelingen binnen het bedrijf en adviseert het managementteam en collega's over het eigen werkgebied. Een aantal managers stuurt één of meerdere teamleiders aan. De teamleiders zijn elk verantwoordelijk voor een team met een eigen afgebakend takenpakket.

Raad van commissarissen

De raad van commissarissen houdt toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken binnen Klaverblad. En voorziet de directie van advies. De taken en verantwoordelijkheden van de raad zijn vastgelegd in het reglement raad van commissarissen. Dit reglement is te vinden op de website van Klaverblad.

De raad van commissarissen bestaat uit drie leden en voldoet hiermee aan de wettelijke vereisten. Commissarissen worden voor een periode van vier jaar benoemd door de ledenvergadering uit een voordracht van de raad. De geschiktheid van de commissarissen wordt vooraf getoetst door Klaverblad zelf en De Nederlandsche Bank. Een commissaris kan één keer worden herbenoemd voor een termijn van vier jaar. Daarna kan een commissaris één keer worden herbenoemd voor een termijn van twee jaar. Deze kan daarna met maximaal twee jaar worden verlengd. Herbenoeming na acht jaar moet gemotiveerd worden in het verslag van de raad van commissarissen. Met deze zittingstermijnen sluiten we aan op de geldende Nederlandse Corporate Governance Code 2022.

Om de juiste samenstelling van de raad en de geschiktheid van commissarissen te waarborgen, maakt de raad bij een vacature gebruik van een vastgelegde procedure, een geschiktheidsmatrix, een profielschets en een introductieprogramma voor nieuwe commissarissen. Bij een voorgenomen (her)benoeming beoordeelt De Nederlandsche Bank de geschiktheid van commissarissen. De raad streeft naar een evenwichtige verdeling tussen mannen en vrouwen en bestaat op dit moment uit 66,7% vrouwen en 33,3% mannen.

De raad van commissarissen evalueert jaarlijks zijn functioneren. Eenmaal in de drie jaar doet de raad dit met externe begeleiding. De raad evalueert daarnaast jaarlijks het functioneren van de directie.

Auditcommissie

De auditcommissie bereidt besluitvorming van de raad voor en adviseert op het gebied van financiële verslaggeving, de aanbevelingen van de sleutelfuncties (actuarieel, compliance, interne audit en risicomanagement) en de relatie met de externe accountant. De auditcommissie bestaat uit minstens twee leden, waaronder een voorzitter. Deze leden zijn ook lid van de raad van commissarissen. De commissie is ingesteld door de raad van commissarissen. De taken en bevoegdheden van de auditcommissie zijn vastgelegd in het reglement auditcommissie. Dit reglement is terug te vinden op de website van Klaverblad Verzekeringen.

Remuneratie- en benoemingscommissie

De remuneratie- en benoemingscommissie bereidt besluitvorming van de raad voor en adviseert op het gebied van het beloningsbeleid van Klaverblad Verzekeringen; de beloning van de raad van commissarissen en directie; (her)benoemingen; evaluaties van functioneren van raad van commissarissen en directie en permanente educatie. De remuneratie- en benoemingscommissie bestaat uit minstens twee leden, waaronder een voorzitter. Deze leden zijn ook lid van de raad van commissarissen. De commissie is ingesteld door de raad van commissarissen. De taken en verantwoordelijkheden van de remuneratie- en benoemingscommissie zijn vastgelegd in het Reglement remuneratie- en benoemingscommissie dat op de website van Klaverblad is gepubliceerd.

Permanente educatie directeuren en commissarissen

Directieleden en commissarissen volgen een permanent educatieprogramma. De directie en de raad van commissarissen stellen zelf de inhoud en het programma van de permanente educatie vast. De voorzitter van de raad van commissarissen ziet toe op de permanente educatie. De educatie kan betrekking hebben op relevante ontwikkelingen

binnen Klaverblad; de financiële sector in het algemeen en de verzekeringssector in het bijzonder; op corporate governance in het algemeen en die van de financiële sector in het bijzonder; op de zorgplicht tegenover de klant; integriteit; risicomanagement; financiële verslaggeving; beloningsbeleid en audit.

De educatie bestaat onder meer uit trainingen en/of opleidingen door professionele opleidingsinstituten. Daarnaast worden onderwerpen in eigen beheer behandeld om zo voldoende deskundig te blijven op de verschillende aandachtsgebieden. De directievoorzitter rapporteert jaarlijks aan de raad van commissarissen over het educatieprogramma dat de directieleden gevolgd hebben en gaan volgen. De raad van commissarissen evalueert jaarlijks zijn eigen educatie.

Jaarverslag

In het jaarverslag legt de directie jaarlijks verantwoording af over het beleid dat zij heeft gevoerd, de financiële resultaten en de governance van Klaverblad. Het jaarverslag geeft ook inzicht in de beloning van directieleden en commissarissen en de achterliggende systematiek.

Integere en beheerste bedrijfsvoering

Wij hechten veel waarde aan een aantoonbaar integere en beheerste bedrijfsvoering. Wij vinden het vanzelfsprekend dat we plannen maken, verkeerde prikkels voorkomen, eerlijke producten verkopen, verantwoording afleggen en dat er toezicht is.

Bedrijfscultuur

Een gezonde en integere bedrijfscultuur is een belangrijke voorwaarde voor een goede bedrijfsvoering. Onze bedrijfscultuur kenmerkt zich door

een 'no-nonsense' mentaliteit. Iedere medewerker heeft een belangrijke rol in de bedrijfsvoering en draagt daarmee bij aan de doelstellingen van Klaverblad. Medewerkers voelen zich verantwoordelijk voor en zijn erg betrokken bij Klaverblad. Integriteit is binnen onze bedrijfscultuur erg belangrijk. Centraal staat dat we ons aan de regels houden. We verwachten dat leidinggevendenden het goede voorbeeld geven.

De commissarissen, het managementteam en de medewerkers van Klaverblad hebben een eed of een belofte conform de 'Regeling eed of belofte financiële sector' afgelegd. Hiermee zweren of beloven zij dat zij:

- > hun functie integer en zorgvuldig uitoefenen;
- > een zorgvuldige afweging zullen maken tussen alle belangen die bij de onderneming betrokken zijn en dat zij in die afweging het belang van de klant centraal stellen;
- > zich zullen gedragen naar de wetten, reglementen en gedragscodes die op hen van toepassing zijn.

Beloningsbeleid

Ons beloningsbeleid is beheerst en daarmee vermijden we prikkels die mogelijk aanzetten tot het nemen van risico's en niet integer gedrag richting klanten en collega's. We kennen dan ook geen koppeling tussen beoordeling en beloning, noch prestatie gedreven variabele beloning.

Op de website van Klaverblad staat een samenvatting van het beloningsbeleid.

Directeuren

Directeuren ontvangen een vast maandsalaris dat eventueel wordt aangepast conform de cao voor de verzekeringsbedrijfstaking. Directeuren nemen deel aan de pensioenregeling die gelijk is aan die

van de Klaverblad medewerkers en welke is gebaseerd op de basispensioenregeling van de cao voor de bedrijfstaking.

Commissarissen

Commissarissen ontvangen een vast bedrag voor hun werkzaamheden en daarnaast een beperkte vergoeding voor onkosten. De bedragen zijn niet geïndexeerd. Hun beloning is op geen enkele manier afhankelijk van de groei of de resultaten van Klaverblad.

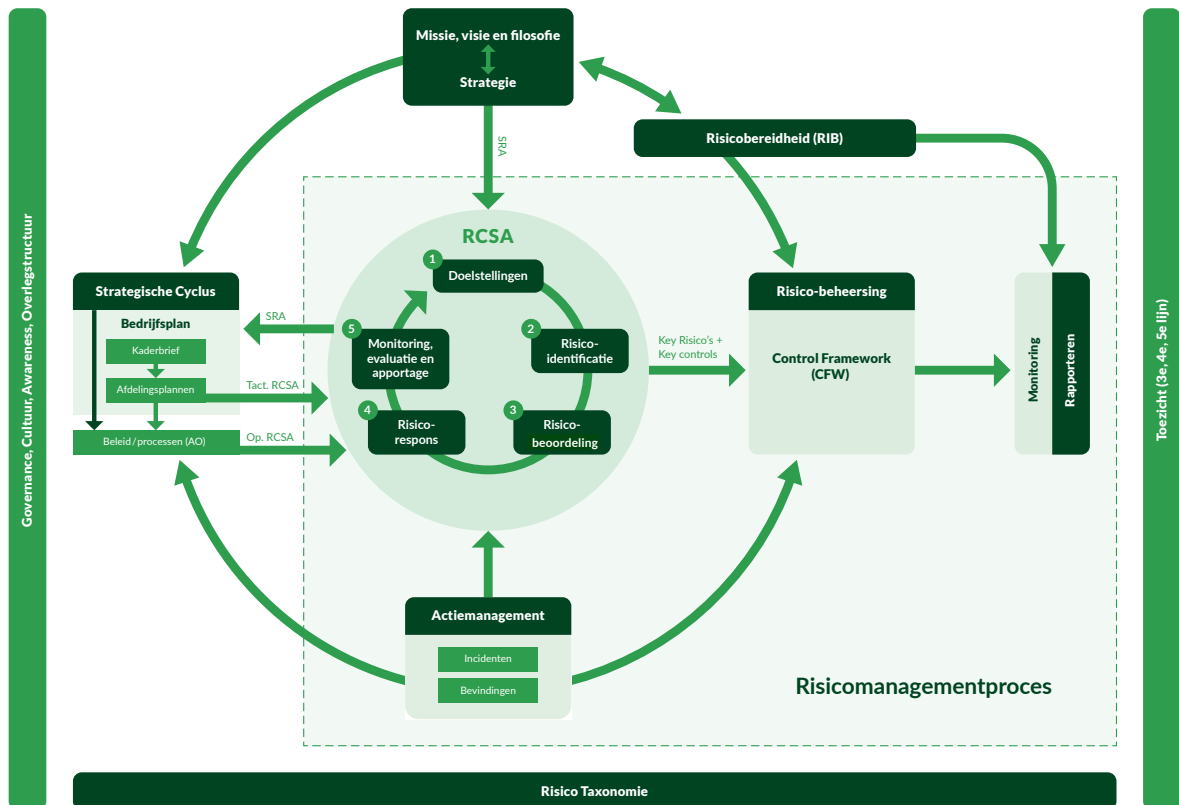
Beloningsonderzoek

Periodiek laten wij extern onderzoek doen naar de hoogte van de beloningen van directeuren en commissarissen in relatie tot vergelijkbare bedrijven.

Risicomanagementsysteem

Klaverblad hanteert in haar risicobeheersing een integrale aanpak, gebaseerd op het COSO 2017-model. Er wordt gebruik gemaakt van diverse instrumenten zoals Strategische Risicoanalyse (SRA), Risk en Control Self Assessment (RCSA), de Own Risk and Solvency Assessment (ORSA) en de Systematische Integriteit Risico Analyse (SIRA). Vanuit de integrale aanpak is het Control Framework opgezet. Ons Control Framework is een belangrijke bouwsteen van het interne beheersingsraamwerk. Het doel hiervan is dat Klaverblad risico's aantoonbaar beheerst. Dit kan ook inhouden dat Klaverblad weloverwogen besluit om bepaalde risico's te nemen als dat bijdraagt aan het realiseren van strategische doelstellingen. Het doel van het risicomanagementsysteem is dat er samenhang en balans ontstaat tussen risico's en het realiseren van doelstellingen.

Risicomanagementsysteem

De afdeling Risicomanagement & Actuariel evalueert het risicomanagementsysteem periodiek om de effectiviteit te verbeteren. De uitkomsten worden besproken met de directie en de audit-commissie. Daarnaast werken we continu aan het actueel houden van procesbeschrijvingen (administratieve organisatie - AO) en het verbeteren van de beheersing van deze processen (interne controle - IC). Dit is met name nodig om de risicobeoordeling en risicomitigatie aantoonbaar, juist en volledig uit te kunnen voeren. Hierna lichten we enkele elementen uit de figuur toe.

Intern beheersingsraamwerk

Het interne beheersingsraamwerk betreft het geheel van alle processen, eigenaarschap en verantwoordelijkheden binnen onze organisatie en

de beheersing hiervan. Ons Control Framework is een belangrijke bouwsteen van het interne beheersingsraamwerk.

Missie, visie, strategie en filosofie

Onze missie, visie, strategie en filosofie vormen de uitgangspunten voor alles wat we doen en staan ook centraal bij de inrichting van risicomanagement in de organisatie. Klaverblad levert een belangrijke bijdrage aan het goed functioneren van de samenleving. Via onze verzekeringen dragen we eraan bij dat mensen prettig en onbezorgd kunnen leven. Dit doen wij op eigen wijze via een consistent en voorspelbaar beleid, gericht op de lange termijn. Als zelfstandige coöperatieve verzekeringsmaatschappij willen wij ons hierbij onderscheiden door een afgewogen combinatie te bieden van een ruime

dekking, een reële prijs en een ongewoon goede service. Wij willen op onze eigen wijze onze lange-termijnmissie, visie en strategie realiseren en zien het zelfstandig voortbestaan als de enige manier om dit zeker te stellen. Om deze zelfstandigheid te waarborgen zijn voldoende groei en rendement noodzakelijk. Ons risicomangementsysteem ondersteunt het behalen van deze doelstellingen door de uitgangspunten te integreren in de risicomangementprocessen.

Risicobereidheid

We zijn ons bewust van onze risico's en realiseren ons dat het nemen van risico's onderdeel is van ondernemen. Als we besluiten nemen, dan wegen we het rendement van het besluit af tegen de risico's die daarmee samenhangen. In samenhang met de (strategische) doelstellingen formuleren we onze risicobereidheid. De risicobereidheid drukken we uit in kwalitatieve en kwantitatieve risicobereidheidsstatements. De risicobereidheid en bijbehorende limieten zijn beschreven in de Risicobereidheidsverklaring van Klaverblad (RIB). In alle plannen (strategisch, tactisch, operationeel) is de geformuleerde risicobereidheid het uitgangspunt. Dit betekent dat de risicorespons op strategisch, tactisch of operationeel niveau van de RIB is afgeleid. Door middel van maandelijkse rapportages (inclusief KPI's en KRI's) worden de risico's en doelstellingen gemonitord en gerapporteerd. Deze manier van rapporteren en beheersen wordt voortdurend doorontwikkeld.

Bedrijfs- en risicocultuur

De bedrijfscultuur binnen Klaverblad is een onmiskenbaar onderdeel van een adequate en organische uitvoering van risicomangement. De cultuur waar Klaverblad voor staat, ligt vast in de kernwaarden: fair, ondernemend, vakkundig, oprecht en attent. Wij houden het graag simpel en overzichtelijk, klein en persoonlijk, streven ernaar om altijd beter te worden en vinden het van belang dingen zelf te

beheersen. Winst maken is niet de belangrijkste drijfveer. Van alle medewerkers wordt verwacht dat zij verantwoordelijkheden nemen, ook voor deze kernwaarden. Klaverblad streeft naar een organisatie waarbij het risico-denken een integraal onderdeel vormt van de besluitvorming tot en met de operationele uitvoering.

Beleidshuis

Wij hebben een beleidshuis waarin per functioneel gebied is uitgewerkt welke kaders belangrijk zijn. Hierin worden ook wet- en regelgeving verwerkt. Onze processen richten we in conform dit beleid. Voor de goedkeuring van beleidsdocumenten volgen wij onze governance. Jaarlijks worden de beleidsdocumenten geactualiseerd, getoetst op naleving en geëvalueerd.

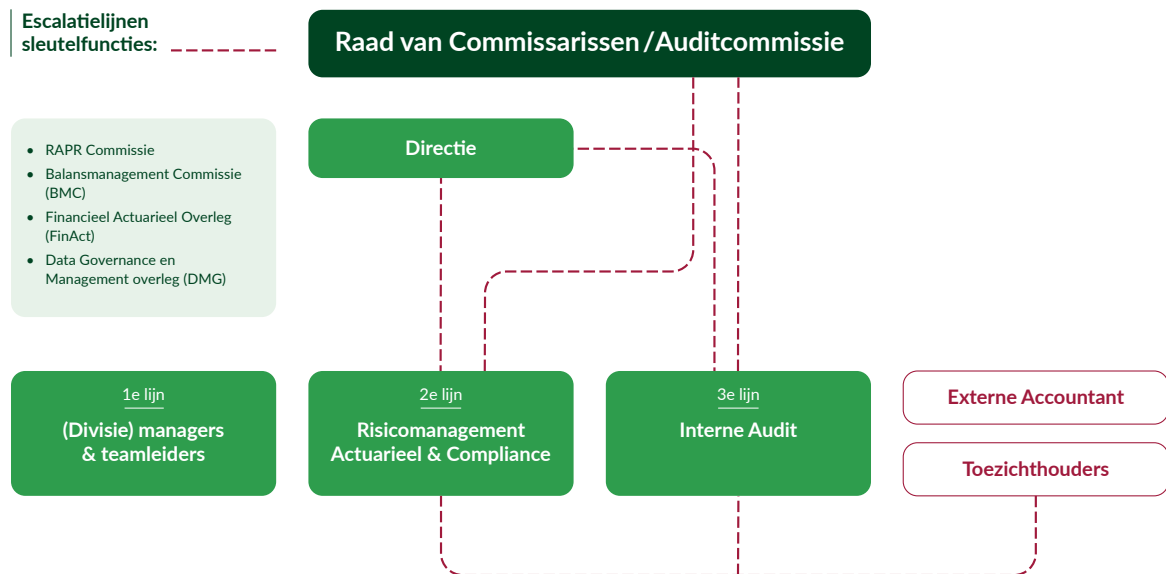
Risicomangementcyclus

De risicomangementcyclus, ook onderdeel van de strategische besturingscyclus, van Klaverblad bestaat uit het identificeren, beoordelen, mitigeren en monitoren van risico's op strategisch, tactisch en operationeel niveau. Hiermee is het de leidraad voor het herkennen en beheersen van de risico's bij alle bedrijfsprocessen. Het doel van deze cyclus is dat we risico's identificeren en beheersen en daarmee de haalbaarheid van de strategie en doelstellingen vergroten. Dit geeft aan hoe we vanuit de optiek van risicomangement naar onze bedrijfsprocessen kijken. De risicomangementcyclus is een continu proces. De risicomangementfunctie rapporteert periodiek aan de directie en de raad van commissarissen over alle potentiële materiële risico's en de mate van de effectiviteit van de beheersing. Daarnaast monitort de risicomangementfunctie de naleving van het risicomangementbeleid.

Risicomangementprocessen

Risicomangement is onderdeel van alle processen binnen onze organisatie en daarnaast zijn

Risico-organisatie

aanvullend enkele specifieke risicomanagement-processen en -instrumenten ingericht van strategisch niveau (Strategische Risico Analyses (SRA), Voorbereidend Crisisplan (VCP) en Own Risk & Solvency Assessment (ORSA) tot operationeel niveau (Risk & Control Self Assessments (RCSA), Systematische Integriteit Risico Analyse (SIRA), Actie- en Incidentmanagement). De SRA, ORSA en SIRA zijn processen die we minimaal jaarlijks doorlopen of herijken. RCSA is een proces dat we zowel structureel als ad hoc inzetten. Actie- en Incidentmanagement is een continu proces.

Risico-organisatie

Uitgangspunt is dat de gehele organisatie ingericht is op het begrijpen van de gelopen en te lopen risico's en de mate waarin keuzes over risico's transparant worden gemaakt. Ten behoeve van een scheiding tussen uitvoering, advisering en onafhankelijke toetsing, past Klaverblad het 'Three-lines-of-defence' model toe. Dit model is ingericht conform de Solvency II-richtlijnen.

De directie is eindverantwoordelijk voor een effectief risicomanagementsysteem. De directie, (divisie) managers en teamleiders zijn verantwoordelijk voor de reguliere bedrijfsvoering, besluitvorming, risico-beheersing en rapporteren hierover.

De tweede lijn (Risicomanagement-, Actuariële en Compliance functie) is verantwoordelijk voor de effectieve kaderstelling voor de beheersing van risico's en controlesystemen, het ondersteunen en adviseren, faciliteren, monitoren en rapporteren over de beheersing van de risico's.

Interne audit verleent onafhankelijke, objectieve assurance- en adviesdiensten om zo waarde toe te voegen aan Klaverblad en de bedrijfsvoering te verbeteren. Interne audit helpt om de doelstellingen van Klaverblad te realiseren, door de doeltreffendheid van de processen van governance, risicomanagement en beheersing te evalueren en te verbeteren op basis van een systematische en gedisciplineerde werkwijze. Binnen deze werkwijze vindt een voortdurende risico-inventarisatie en evaluatie plaats. De Interne Audit afdeling is de derde lijn binnen het "Three-lines" model.

De drie tweedelijns functies en de derdelijns functie worden sleutelfuncties genoemd. Elke sleutelfunctie heeft één sleutelfunctiehouder. Deze is primair verantwoordelijk voor het functioneren van de sleutelfunctie. De sleutelfunctiehouders en hun medewerkers zijn objectief en onafhankelijk van de eerste lijn en van elkaar. Zij staan los van de dagelijks lijnactiviteiten.

De sleutelfunctiehouders rapporteren periodiek aan de directie en de raad van commissarissen. De sleutelfunctiehouders hebben toegang tot alle informatie die nodig is, of kan zijn, voor een goede uitoefening van de functie. In geval van ernstig en blijvend verschil van mening tussen sleutelfunctiehouders en de directie, zijn aparte escalatielijnen ingeregeld naar de (leden van de) raad van commissarissen.

Extern toezicht

De Nederlandsche Bank is belast met het zogenoemde prudentieel toezicht. Haar toezicht betreft de solvabiliteit, liquiditeit en een beheerste en integere bedrijfsvoering van Klaverblad.

De Autoriteit Financiële Markten houdt toezicht op het gedrag van en de informatieverstrekking op de financiële markten. Haar toezicht op Klaverblad Verzekeringen gaat met name over de informatieverstrekking aan verzekeringnemers, het zaken doen met deskundige en betrouwbare assurantieadviseurs en het handelen in effecten.

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) is de onafhankelijke toezichthouder in Nederland die de bescherming van persoonsgegevens bevordert en bewaakt. Het toezicht van de AP betreft de naleving door Klaverblad van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

De externe accountant controleert in hoeverre de jaarrekeningen van de Coöperatie en haar

verzekeringsdochter een getrouw beeld geven van de financiële resultaten en van de grootte en de samenstelling van het vermogen.

Risicotaxonomie Klaverblad Verzekeringen

De risicotaxonomie is de indeling van risico's, aan de hand waarvan wij onze risico's plotten en het risicoprofiel monitoren. De risicobereidheidsstatements kunnen worden gelinkt aan deze taxonomie. De risico's zijn ingedeeld in de volgende zes risico categorieën:

- 1 Bedrijfsrisico's
- 2 Verzekeringstechnische risico's
- 3 Financiële risico's
- 4 Operationele risico's
- 5 IT-risico's
- 6 Compliance risico's

Binnen de risicocategorieën is een standaard set aan risico's gedefinieerd.

Risicomanagement

Ontwikkelingen in 2023

In 2023 heeft Klaverblad besloten het Control Framework door te ontwikkelen met als doel het integraal risicomanagement verder vorm te geven, uit te bouwen en te groeien in risicovolwassenheid binnen de organisatie. Deze aanpak beoogt het verbeteren van zowel de kwaliteit van beheersmaatregelen en processen als de aantoonbaarheid daarvan. In 2023 koos Klaverblad voor automatisering van het Control Framework en daarvoor een softwareleverancier gekozen. Dit wordt in 2024 geïmplementeerd.

Strategische risico's

We benoemde strategische doelstellingen. Bij deze doelstellingen onderkennen we strategische risico's, die zich op de langere termijn voordoen en de haalbaarheid van de doelstellingen beïnvloeden. De strategische risico's hebben we geplot op de eerdergenoemde taxonomie. Aan de strategische risico's zijn KPI's of KRI's gekoppeld, welke periodiek worden gerapporteerd en besproken met het managementteam. Jaarlijks evalueren we de set van strategische risico's en passen deze eventueel aan. De grootste strategische risico's die Klaverblad onderkende zijn: toekomstbestendige bedrijfsvoering (bedrijfsrisico), groei van de portefeuille (bedrijfsrisico), onvoldoende in staat zijn de gewenste cultuurverandering te bewerkstelligen

(bedrijfsrisico), veranderingen in regelgeving als compliance risico of verslechtering van het verdienmodel (compliance risico en bedrijfsrisico) en het cyberrisico dat toeneemt (IT-risico).

Compliance

Klaverblad wil een aantoonbaar integere organisatie zijn. Niet-integer handelen is een reputatierisico voor Klaverblad. De compliance functie richt zich op het bewaken en bevorderen van de integriteit van de organisatie, medewerkers, klanten, de dienstverlening en de verzekeringsadviseurs waar Klaverblad mee samenwerkt. Klaverblad streeft ernaar dat zij is ingericht en functioneert conform

de toepasselijke wet- en regelgeving en de normen waaraan Klaverblad zich heeft gecommitteerd. Voor Klaverblad betekent dit dat zij zich niet alleen richt naar de letter van de wet, maar ook het doel van de wetgever in overweging neemt.

Het beleid compliance beschrijft de wijze waarop Klaverblad wil realiseren dat zij compliant is. Dit beleid richt zich tot alle interne en externe medewerkers van Klaverblad. De mate waarin een organisatie integer is en voldoet aan wet- en regelgeving hangt (deels) af van het gedrag van mensen en de cultuur van de organisatie. Om die reden besteedt compliance doorlopend aandacht aan awareness onder alle medewerkers op het gebied van integriteit en voert compliance monitor activiteiten uit.

Bij een integere organisatie past een zorgvuldige omgang met verwerking van persoonsgegevens. Klaverblad schenkt doorlopend aandacht aan passende technische en organisatorische maatregelen. Dit om gegevens zo goed mogelijk te beveiligen tegen datalekken. Daarnaast screenen wij onze relaties. Hiermee beoogt Klaverblad te voorkomen dat zij zakendoet met personen die voorkomen op nationale of internationale sanctielijsten. En alhoewel de Wet ter voorkoming van witwassen en terrorismefinanciering (Wwft) niet van toepassing is op Klaverblad, hecht Klaverblad er vanuit maatschappelijk oogpunt belang aan om in haar bedrijfsvoering expliciet aandacht te schenken aan het voorkomen van witwassen en terrorismefinanciering.

Deze thema's zijn daarom expliciet onderdeel van de jaarlijkse Systematische Integriteit Risico Analyse (SIRA). In het kader van een integere dienstverlening heeft Klaverblad een productontwikkeling-, review- en goedkeuringsproces (PARP) ingericht. Hiermee wordt gewaarborgd dat producten in het belang van klanten zijn. In 2023 is het Compliance jaarplan grotendeels ge-

realiseerd. Belangrijke speerpunten uit het jaarplan zagen op de naleving van de uitbestedingsregels en de Gedragscode Ethisch kader data-gedreven besluitvorming (Ethisch kader) van het Verbond van Verzekeraars. Daarnaast zijn de voorbereidende werkzaamheden gestart voor de implementatie van DORA (Digital Operational Resilience Act). De implementatie loopt door in 2024.

In 2024 zal een herijking van de integriteitsrisico's plaatsvinden waarin strategische ontwikkelsporen meegenomen worden. Op basis van de herijking zal de SIRA worden aangepast en waar nodig worden procesaanpassingen doorgevoerd. Daarnaast worden verschillende monitoractiviteiten uitgevoerd op het gebied van fraude, Sanctiewet en de AVG. Ook zal in 2024 veelaandacht worden geschonken aan kennissessies en e-learnings over integriteitsrisico's en privacy.

Interne audit

Interne audit beoordeelt de opzet en effectieve werking van het risicomanagementsysteem.

In 2023 is het auditjaarplan grotendeels gerealiseerd. Dit plan is risico gebaseerd samengesteld en bevat onderwerpen gericht op de operationele bedrijfsvoering, de governance en de strategische ontwikkelsporen. In 2023 vormde het thema integriteit de rode draad in diverse audits en onderzoeken en heeft Interne audit een inzicht gegeven in de beheersing ervan.

Voor 2024 zal de focus gelegd worden op de toekomstbestendige bedrijfsvoering die nodig is voor de realisatie van het toekomstbeeld. Denk bijvoorbeeld aan het objectief toetsen van de interne beheersing op basis van de Good Practice Informatiebeveiliging van DNB. Onderwerpen zoals DORA en CSRD maken ook onderdeel uit van de geplande activiteiten van Interne audit. •

Risicobeheersing

Verzekeringsrisico algemeen

Het sluiten van verzekeringen is onze kernactiviteit. Een gesloten verzekering die past binnen de door ons gehanteerde normen, zou dus als zodanig geen onaanvaardbaar risico kunnen opleveren. Toch kunnen in het kader van de verzekeringsactiviteiten ongewenste en zelfs onaanvaardbare risico's ontstaan.

Het verzekeringsrisico dat wij lopen, is inherent aan het uitoefenen van het verzekeringsbedrijf. Het risico is met name dat de schadefrequentie en de grootte van de schade per geval nadelig afwijken. Wij zijn uitsluitend actief op het gebied van standaard schadeverzekeringen en medische verzekeringen. Wij richten ons op verzekeringen voor particulieren en ondernemers in het midden- en kleinbedrijf. Wij sluiten geen ziektekostenverzekeringen.

Wij berekenen de hoogte van de risico's met behulp van het standaardmodel van Solvency II.

Acceptatie

Bij het aangaan van schadeverzekeringen bestaat het risico van het accepteren van verzekeringen op basis van gebrekkige acceptatieregels. Of van het accepteren van verzekeringen in strijd met acceptatieregels. Wij beheersen dit risico door het opstellen van duidelijke acceptatieregels en het hanteren

van beheersmaatregelen. De acceptatieregels op het gebied van schadeverzekeringen en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen zijn in een periode van vele jaren ontwikkeld en verfijnd.

Veranderend risicoprofiel

Gedurende de looptijd van de verzekeringen kan het risicoprofiel van de portefeuille veranderen, waardoor dit niet meer aansluit bij de premies. Onze schadeverzekeringen kunnen jaarlijks worden opgezegd en aanpassingen van premies en voorwaarden zijn op ieder moment mogelijk. Ook van vrijwel alle medische verzekeringen kunnen premies en voorwaarden jaarlijks worden aangepast.

Herverzekering

Wij hebben het catastroferisico herverzekerd op basis van analyses van de verwachte schade als die voortvloeit uit een 'catastrofaal' evenement, zoals storm of overstroming (casco). Daarnaast hebben wij een 'excess of loss-contract' afgesloten voor motorrijtuigenaansprakelijkheid, reisverzekeringen en brandrisico's. Het eigen behoud is afhankelijk van de soort en omvang van het risico. Jaarlijks toetsen we of de herverzekeringscontracten passend zijn.

Verzekeringstechnisch risico

Op de medische- en schadeverzekeringen zijn de risico's gerelateerd aan onder andere: invaliditeitsrisico, royementsrisico, kostenrisico, herzieningsrisico, premie- en reserverisico en catastroferisico. Hierna zijn deze risico's en de beheersmaatregelen nader toegelicht.

Risico's medische verzekeringen

Invaliditeitsrisico

Het invaliditeitsrisico heeft betrekking op de arbeidsongeschiktheidsportefeuille. Het invaliditeitsrisico is het risico dat meer mensen invalideren en minder mensen revalideren dan verwacht. In ons acceptatiebeleid stellen we gezondheidsvragen aan nieuwe polishouders, waarmee we een goed beeld vormen van de beroeps- en gezondheidsrisico's. Voor verzekerden die arbeidsongeschikt raken, is het van belang dat zij zo snel mogelijk weer revalideren. Wij beheersen het invaliditeitsrisico door verzekerden te begeleiden bij re-integratie en de ontwikkelingen in onze portefeuille nauwlettend te monitoren. En indien noodzakelijk acties te ondernemen.

Royementrisico

Klaverblad loopt het risico dat het aantal royementen hoger is dan ingeschat. Dit risico heeft voornamelijk betrekking op de arbeidsongeschiktheidsportefeuille. Eenmaal per jaar wordt onderzoek verricht naar het geobserveerde, onnatuurlijke verval binnen de portefeuille van Klaverblad. De uitkomsten van het onderzoek gebruiken we om de assumpties rondom onnatuurlijk verval bij te stellen.

Kostenrisico

Klaverblad loopt een kostenrisico wanneer de bedrijfskosten hoger zijn dan bij de bepaling van de verplichtingen. Wij stellen ten doel om de bedrijfs-

kosten(ratio) structureel te verlagen. We sturen op budgetten en besparingsmogelijkheden. Deze ambities zijn beschreven in het bedrijfsplan. Eenmaal per jaar toetsen we de gehanteerde kostenassumpties aan de realisatie en stellen deze zo nodig bij.

Herzieningsrisico

Het herzieningsrisico betreft onzekerheid over toekomstige uitkeringen die als gevolg van veranderingen in inflatie, het wettelijk kader of de gezondheidstoestand van de verzekerde zouden kunnen stijgen. Dit risico heeft betrekking op arbeidsongeschiktheidsverzekeringen en in mindere mate ook voor de premievoorziening waarin ook toekomstige uitkeringen zijn verwerkt. Om dit risico te mitigeren hanteren we een re-integratiebeleid.

Risico's schadeverzekeringen

Premie- en reserverisico

Het premierisico is het risico dat de schadelast voor de lopende contracten nadelig afwijkt. Het reserverisico is het risico dat de schadefrequentie en de grootte van de schade per geval nadelig afwijken. We beheersen het reserverisico door de frequentie en omvang van schades in te schatten, op basis van historische ontwikkelingen in de portefeuille. Jaarlijks toetsen we deze parameters en actualiseren deze indien nodig. Daarnaast hebben we de mogelijkheid om voorwaarden aan te passen.

Catastroferisico

Het catastroferisico is het risico op schade van uitzonderlijke omvang, die wordt veroorzaakt door een catastrofe. De verzekerde risico's van de schadeportefeuille zijn nagenoeg volledig gelegen in Nederland. Binnen Nederland kent onze portefeuille een goede geografische spreiding. Concentratie van verzekeringsrisico's komt binnen de

branches brand en motorrijtuigen overig voor, waarbij het stormrisico een belangrijke rol speelt. Hiervoor is een herverzekeringscontract afgesloten.

Operationeel risico

Het operationeel risico is het risico dat bedrijfsprocessen niet ongestoord kunnen verlopen als gevolg van handelen of nalaten van onze medewerkers of van derden. Of door toevallige gebeurtenissen en omstandigheden. Ter beperking van dit risico hanteren wij een uitgebreid stelsel van interne regels en controles.

Marktrisico

Wij hebben als institutionele belegger voortdurend te maken met risico's die de financiële markten nadelig kunnen beïnvloeden. Ons beleid is gericht op het streven naar een passende verhouding tussen de verschillende soorten verplichtingen enerzijds, en de daar tegenoverstaande beleggingscategorieën anderzijds. Verder kozen wij er bewust voor het aantal categorieën waarin we beleggen te beperken. En afgeleide financiële instrumenten en gestructureerde producten te mijden.

Aandelen- en vastgoedrisico

Onder dit risico verstaan wij het risico dat de waarde van aandelen en onroerende zaken afneemt, als gevolg van wijzigende marktomstandigheden. Wij beheersen dit risico door het aanbrengen van spreiding in de beleggingsportefeuilles.

Aandelen- en vastgoedrisico

	2023	2022
Gezondheidszorg	17%	16%
Financiële diensten en verzekeringen	19%	18%
Industrie	17%	16%
Consumenten cyclisch	11%	11%
Consumenten essentieel	9%	11%
Informatie technologie	10%	9%
Overige sectoren	17%	19%

Renterisico

Het renterisico is het risico dat het eigen vermogen daalt als gevolg van een wijziging van de marktrente. De daling van het eigen vermogen wordt veroorzaakt door waardeveranderingen van rentegevoelige balansposten. Met name vastrentende beleggingen en technische voorzieningen. We beheersen het renterisico door de looptijd van de beleggingen zoveel mogelijk af te stemmen op de looptijd van de verplichtingen.

Concentratierisico

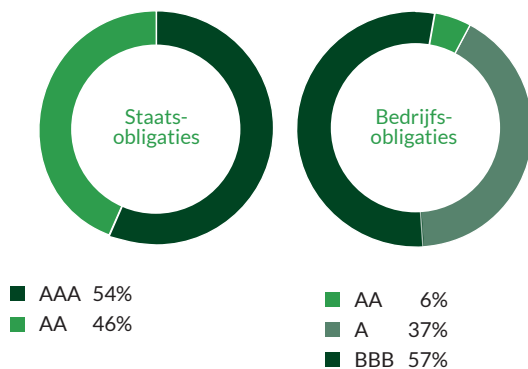
Het concentratierisico is het risico wanneer een groot deel van het belegd vermogen bij dezelfde partij of categorie is geconcentreerd. Onze beleggingsportefeuille bestaat hoofdzakelijk uit Europese aandelen en staatsobligaties. En ook een in euro genoteerd bedrijfsobligatiefonds met een solide kredietwaardigheid. De externe vermogensbeheerder handelt binnen het door ons vastgestelde mandaat, dat wij periodiek monitoren. In onderstaande tabel is de concentratie van de beleggingsportefeuille per land en instrument weergegeven.

	Staatsobligaties		Aandelen		Bedrijfsobligatiefonds	
	2023	2022	2023	2022	2023	2022
Nederland	20%	25%	10%	10%	18%	8%
Andere EURO-landen	80%	75%	55%	56%	41%	46%
Overige landen	-	-	35%	34%	41%	46%
	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Creditrating

De onderstaande figuur laat de verdeling van de staatsobligatie- en bedrijfsobligatieportefeuille naar creditrating zien.

Creditrating

Valutarisico

Het valutarisico is het risico dat de waarde van beleggingen verandert, als gevolg van wijzigende valutakoersen. Wij beleggen een deel van de effectenportefeuille in aandelen van Europese ondernemingen genoteerd in vreemde valuta met een waarde van € 90,3 miljoen. Alle overige beleggingen bevatten geen direct valutarisico.

Tegenpartijrisico

Het tegenpartijrisico is het risico dat de tegenpartij niet aan haar financiële verplichtingen kan voldoen. Dit risico heeft betrekking op met name hypotheekfondsen, andere leningen en vorderingen op herverzekeraars. En in beperkte mate op vorderingen op verzekeringsadviseurs en verzekeringnemers. Het tegenpartijrisico op de hypotheekportefeuille is afgedekt door hypothecaire zekerheden op courante onroerende zaken in Nederland. De gestelde zekerheden zijn in waarde significant hoger dan de verstrekte leningen. Het tegenpartijrisico op vorderingen op andere leningen is afgedekt door garantstelling van het Waarborgfonds Sociale Woningbouw. Het tegenpartijrisico op herverzekeraars beheersen we door het aanbrengen van spreiding in het herverzekeringscontract en een jaarlijkse beoordeling en selectie van de herverzekeringsmaatschappijen.

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat wij door gebrek aan liquide middelen niet in staat zijn om op korte termijn aan onze financiële verplichtingen te voldoen. Wij beheersen dit risico door het nauwlettend volgen van inkomende en uitgaande kasstromen, een passende liquiditeitsbuffer en door het opstellen van korte en lange termijn

liquiditeitsplanningen. Daarnaast beschikken wij over hoogwaardige obligaties en aandelen welke snel liquide gemaakt kunnen worden.

Kapitaalmanagement

Het kapitaalmanagement omvat alle activiteiten die zich richten op het sturen van, beheersen van en toezicht houden op de aanwezige en vereiste solvabiliteit. Klaverblad wil te allen tijde voldoen aan de eisen met betrekking tot kapitaal die door de wet worden gesteld. Daarbij geldt dat Klaverblad een rijke historie heeft en deze ook graag wil voortzetten. Wij streven naar een solide kapitaalbasis die bijdraagt aan de doelstellingen van de organisatie en daarmee de strategie kan uitvoeren. Voor Klaverblad is het managen van kapitaal één van de kernactiviteiten om zekerheid te verschaffen aan haar verzekerden, medewerkers, toezicht-houders en leveranciers.

Deze ambitie vertaalt zich voor de twee entiteiten, die in scope van dit beleid zijn, in de volgende doelstellingen:

- > de Coöperatie draagt zorg voor de continuïteit van de Groep en heeft de verplichting om eventuele kapitaaltekorten van Schade N.V. aan te vullen en de intentie om eventuele nieuwe activiteiten te financieren.
- > de entiteit Klaverblad Schadeverzekeringssmaatschappij N.V. moet als zelfstandige onderneming in staat zijn tot een financieel gezonde bedrijfsvoering en voldoende kapitaal aanhouden om (nu en in de toekomst) te voldoen aan de verplichtingen, rekening houdend met realistische scenario's en mogelijke negatieve ontwikkelingen.

Om te borgen dat de Coöperatie de continuïteit van de Groep kan veiligstellen en tekorten bij Klaverblad Schadeverzekeringssmaatschappij N.V. kan aanvullen, streeft de Coöperatie ernaar om altijd over voldoende kapitaal te beschikken. De Coöperatie kent geen dividenduitkering of andere kapitaaluitstroom. Daarnaast is de mogelijkheid tot het ophalen van kapitaal beperkt. Kapitaalveranderingen komen daarom voort uit waardeveranderingen van de onderliggende entiteiten en uit opbrengsten van de eigen beleggingsportefeuille. Het kapitaalbeleid en het risicomangementbeleid van Klaverblad zijn sterk aan elkaar gerelateerd, omdat kapitaal de buffer vormt voor het opvangen van de gevolgen van financiële risico's.

Klaverblad gebruikt de SCR-ratio, gebaseerd op de standaardformule van het Solvency II-raamwerk, om de toereikendheid van het kapitaal te beoordelen en hierin zo nodig bij te sturen. Zowel het eigen vermogen als het vereiste vermogen fluctueren met de risico's van de beleggingsportefeuille, en de soort en volume van verzekeringsverplichtingen. Om mogelijke schokken en volatiliteit op te vangen formuleerden wij beheersmaatregelen over wanneer bepaalde limieten geraakt worden volgens het interventieschema. De meting, rapportage en mogelijke bijsturing van de solvabiliteit is door ons geïntegreerd in de bedrijfsvoering. Afhankelijk van het niveau van de (verwachte) solvabiliteit treffen we (verscherpde) maatregelen. De beheersmaatregelen die bijdragen aan de noodzakelijk geachte solvabiliteit zijn toegelicht onder het hoofdstuk risicobeheersing. De solvabiliteitslimieten voor de Groep en Klaverblad Schadeverzekeringssmaatschappij N.V. zijn weergegeven in navolgende tabel:

	Wettelijk minimum	2e interventie-niveau	1e interventie-niveau	Interne norm	Boven doelstelling voor kapitaal
Groep	100%	≤ 125%	≤ 200%	≤ 250%	> 250%
Klaverblad Schadeverzekeringssmaatschappij N.V.	100%	≤ 125%	≤ 140%	≤ 220%	> 220%

Solvabiliteit

Belangrijkste ontwikkelingen in 2023

Ondanks het negatieve resultaat, en daarmee de daling van het aanwezige kapitaal, is de solvabiliteitsratio over 2023 gestegen. Dit komt omdat het risicoprofiel, en daarmee het vereist kapitaal, naar verhouding meer is gedaald. Hier liggen de volgende tegengestelde bewegingen aan ten grondslag:

- > Het marktrisico is toegenomen ten opzichte van 2022 hoofdzakelijk door koersstijgingen van de aandelenportefeuille en enigszins gedempt door lagere SCR op rente door de daling van de marktrente.
- > Het verzekeringstechnische medische risico is afgenomen ten opzichte van 2022 vooral door aanpassing van de in- en revalideringskansen bij arbeidsongeschiktheidsverzekeringen wat zorgde voor een lager kapitaalsbeslag.
- > Het verzekeringstechnische schaderisico is toegenomen ten opzichte van 2022 met name door verhoging van de technische voorziening voor letselschades en aanpassing in het herverzekeringscontract.
- > De fiscale compensatie is toegenomen en het vastgestelde LAC-DT percentage is ultimo 2023 25,8% (2022: 17,6%). De toename komt door

aanpassing van het interne LAC-DT model waarbij fiscale verliezen volledig kunnen worden gecompenseerd met toekomstige winsten.

Aanwezig kapitaal

Het aanwezig vermogen bestaat uitsluitend uit Tier 1-vermogen.

	2023	2022
Own Funds	512.185	536.814

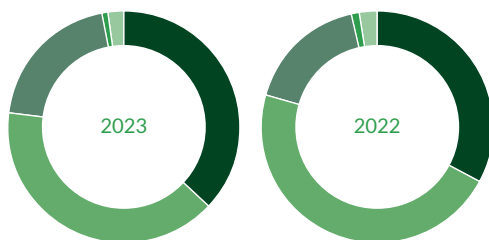
Vereist eigen vermogen

Het basis vereist vermogen (BSCR) en het vereist vermogen (SCR) worden vastgesteld met de standaardformule van de Solvency II-richtlijnen.

SCR Groep	2023	2022
Marktrisico	127.129	106.915
Medisch risico	136.856	160.886
Schaderisico	69.058	56.894
Tegenpartijrisico	3.743	2.923
Diversificatie SCR	-105.451	-97.922
Basis SCR (BSCR)	231.335	229.696
Fiscale compensatie	-49.233	-35.525
Operationeel risico	7.842	7.985
Vereiste solvabiliteit (SCR)	189.944	202.156

Verdeling naar SCR risicocategorie Klaverblad Verzekeringen

Solvabiliteit - SCR Groep

	2023	2022
■ Marktrisico	37%	32%
■ Medisch risico	40%	48%
■ Schaderisico	20%	17%
■ Tegenpartijrisico	1%	1%
■ Operationeel risico	2%	2%

Verdeling naar SCR risicocategorie Klaverblad Verzekeringen

Verlies absorberend vermogen belastingen (LAC-DT)

Bij de vaststelling van de solvabiliteit mag rekening gehouden worden met fiscale compensatie (LAC-DT). In 2023 stapten we over naar een volledige onderbouwing van de fiscale compensatie, hierbij worden toekomstige resultaten meegenomen in de

bepaling van het LAC-DT percentage. We stapten over naar het interne 'full model' met als doel een stabielere LAC-DT te kunnen verantwoorden. Het vastgestelde LAC-DT percentage ultimo 2023 is 25,8% (2022: 17,6%).

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio van de groep in 2023 steeg in vergelijking tot vorig jaar. Het vereiste kapitaal daalde en naar verhouding daalde het aanwezig vermogen minder. Toelichting op de SCR volgt in de navolgende paragrafen.

Solvabiliteit - Solvabiliteitsratio

	2023	2022
x € 1000,-		
■ Vrij kapitaal	322	335
■ Kapitaalvereiste	190	202

Verzekeringstechnisch risico

Medische verzekeringen

Het vereiste kapitaal voor medische verzekeringen daalde. In het boekjaar zijn de invalideringskansen gewijzigd (zie schattingswijziging). Dit zorgde voor een daling van het invaliditeits- en roeyementsrisico en een toename van de herzieningsrisico.

SCR Medisch	2023	2022
Langlevenrisico (SLT)	863	649
Invaliditeit (SLT)	57.539	80.820
Royementrisico (SLT)	99.589	121.107
Kostenrisico (SLT)	21.102	15.480
Herzieningrisico (SLT)	19.775	14.771
Catastroferisico	2.108	1.901
Premierisico (NSLT)	5.181	4.099
Royementrisico (NSLT)	51	34
Diversificatie medisch	-69.352	-77.975
	136.856	160.886

Schadeverzekeringen

Het vereiste kapitaal voor schadeverzekeringen steeg. Dit komt voornamelijk door de stijging van zowel het premie en reserverisico als het catastroferisico. Het premie- en reserverisico nam vooral toe door de gestegen technische voorziening voor letselschades. En het catastroferisico nam toe door vernieuwd herverzekeringscontract voor het kalenderjaar 2024.

SCR Schade	2023	2022
Premierisico	50.985	42.722
Royementrisico	2.637	2.324
Catastroferisico	35.472	28.312
Diversificatie schaderisico	-20.036	-16.464
	69.058	56.894

Marktrisico

SCR Marktrisico	2023	2022
Renterisico	19.028	27.547
Aandelenrisico	103.915	81.851
Vastgoedrisico	11.181	11.555
Spreadrisico	8.558	7.683
Valutarisico	18.193	16.425
Concentratierisico	1.303	1.705
Diversificatie marktrisico	-35.049	-39.851
	127.129	106.915

Renterisico

Het renterisico daalde door de gedaalde markttrentre in 2023.

Aandelenrisico

Het aandelenrisico nam toe, ten opzichte van 2022, door waardeinstijging als gevolg van gestegen beurskoersen. Tevens nam het valutarisico hierdoor toe. Daarnaast steeg de symmetric adjustment van -3,02% naar 1,46%.

Spreadrisico

De toename van de waarde van de bedrijfsobligaties, als gevolg van de gedaalde rente, leidde tot een hoger spreadrisico.

Tegenpartijrisico

Het tegenpartijrisico nam toe, ten opzichte van 2022, door stijging van de waarde in de participatie in het hypotheekfonds.

Operationeel risico

De hoogte van het vereiste kapitaal voor het operationeel risico daalde in 2023 iets ten opzichte van een jaar eerder. •

Zoetermeer, 4 april 2024

drs. A.F.J. Bakker

Algemeen directeur a.i.

J.H.M. van Irsen MSc MBA

Directeur Financiën en risicomanagement

Geconsolideerde jaarrekening 2023

Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A.

Activa

Bedragen in duizenden euro's

	31-12-2023	31-12-2022
Immateriële vaste activa ¹		
Software	2.076	2.215
Beleggingen ²		
Terreinen en gebouwen		
> voor eigen gebruik	8.777	9.368
> overige terreinen en gebouwen	35.948	36.850
Overige financiële beleggingen		
> aandelen	469.852	413.177
> obligaties	203.022	178.700
> vorderingen uit hypothecaire leningen	1.102	1.566
> vorderingen uit andere leningen	9.350	8.855
	<u>728.051</u>	<u>648.516</u>
Vorderingen ³		
Vorderingen uit directe verzekering		
> verzekeringnemers	1.415	1.196
> verzekeringsadviseurs	3.860	3.216
Overige vorderingen	708	5.549
	<u>5.983</u>	<u>9.961</u>
Overige activa ⁴		
Materiële vaste activa	219	479
Liquide middelen	13.538	9.800
	<u>13.757</u>	<u>10.279</u>
Totaal activa	749.867	670.971

* de vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting.

Passiva

Bedragen in duizenden euro's

	31-12-2023	31-12-2022
Groepsvermogen ⁵		
Wettelijke reserve	2.076	2.215
Herwaarderingsreserve	7.252	6.954
Overige reserves	496.342	521.279
	<u>505.670</u>	<u>530.448</u>
Technische voorzieningen ⁶		
Voor niet-verdiende premies en lopende risico's	-161.493	-203.681
Voor te betalen schaden/uitkeringen		
> bruto	338.882	266.049
> herverzekeringsdeel	2.989	3.590
	<u>335.893</u>	<u>262.459</u>
	174.400	58.778
Overige voorzieningen ⁷		
> voor belastingen	41.710	56.289
> voor vitaliteitsverlofregeling	173	217
> voor regeling vervroegde uittreding (RVU)	547	525
	<u>42.430</u>	<u>57.031</u>
Schulden ⁸		
Schulden uit directe verzekering	15.045	14.430
Schulden uit herverzekering	737	528
Overige schulden	11.585	9.756
	<u>27.367</u>	<u>24.714</u>
Totaal passiva	749.867	670.971

Technische rekening schadeverzekering

Bedragen in duizenden euro's

	2023	2022
Verdiende premies eigen rekening ^{9.1}		
Brutopremies	241.242	229.143
Uitgaande herverzekeringspremies	4.857	3.558
	236.385	225.585
Wijzigingen technische voorzieningen niet-verdiende premies en lopende risico's	-42.188	36.420
	194.197	262.005
Toegerekende opbrengst uit beleggingen ^{9.2 en 15}	23.270	-43.501
Schaden eigen rekening		
Schaden		
> bruto ^{9.3}	129.631	140.625
> aandeel herverzekeraars ^{9.4}	920	1.888
	128.711	138.737
Wijziging voorziening voor te betalen schaden		
> bruto ^{9.5}	72.833	-6.884
> aandeel herverzekeraars ^{9.6}	-601	1.434
	202.145	130.419
Bedrijfskosten ^{9.7 en 10}	72.185	71.346
Resultaat technische rekening schadeverzekering	-56.863	16.739

* de vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting.

Niet-technische rekening

Bedragen in duizenden euro's

	2023	2022
Resultaat technische rekening schadeverzekering	-56.863	16.739
Opbrenst uit beleggingen ¹¹	16.475	13.075
Niet-gerealiseerde winst op beleggingen ¹²	52.684	607
	12.296	30.420
Beleggingslasten ¹³	817	9.087
Niet-gerealiseerd verlies op beleggingen ¹⁴	1.493	113.461
Toegerekende opbrengst uit beleggingen overgeboekt naar technische rekening schadeverzekering ¹⁵	23.270	-43.501
Andere lasten ¹⁶	19.764	9.173
Resultaat voor belastingen	-33.048	-57.799
Belastingen ¹⁷	-8.270	-14.591
Resultaat na belastingen	-24.778	-43.208

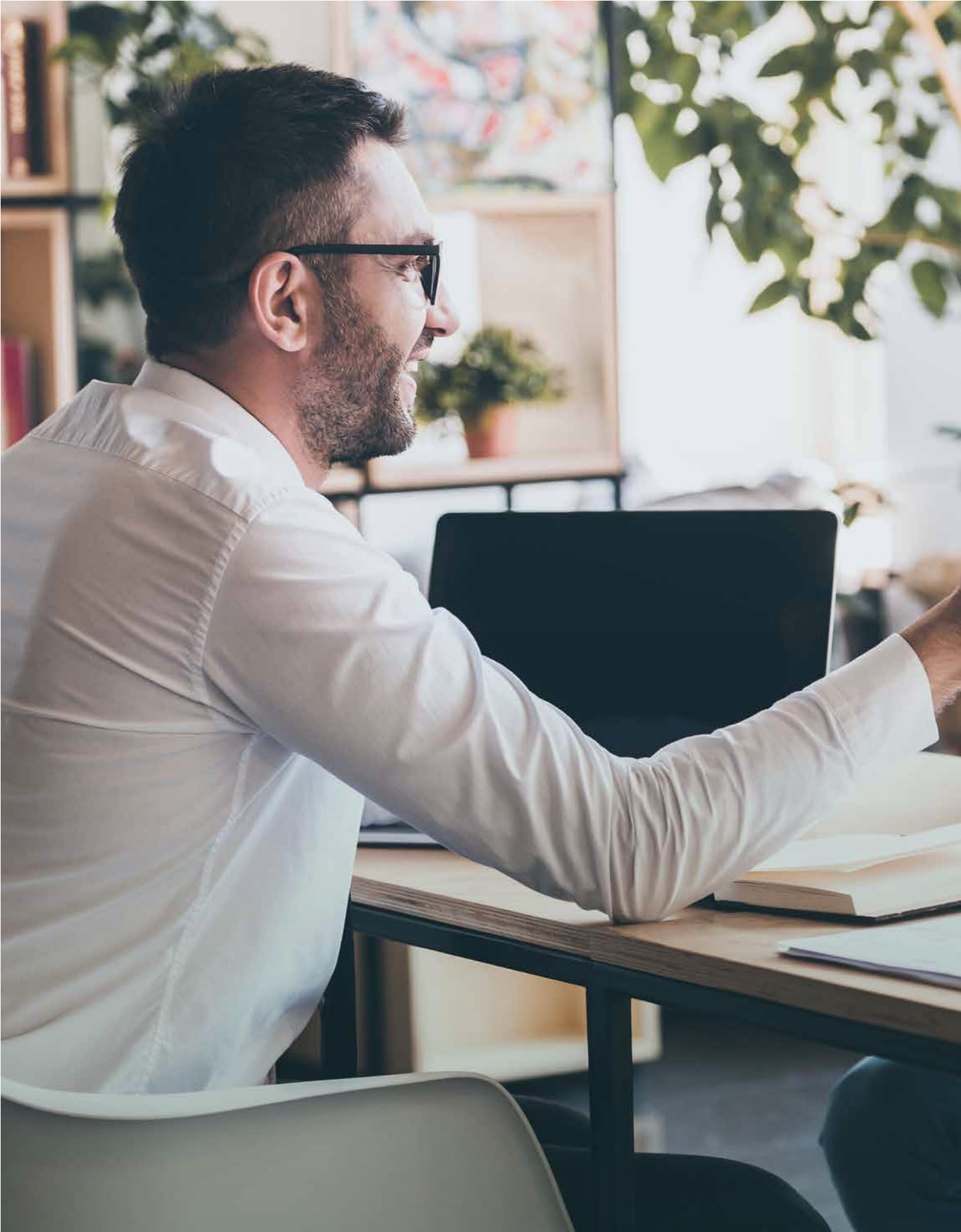
Geconsolideerd kasstroomoverzicht

Bedragen in duizenden euro's

	2023	2022
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat na belastingen	-24.778	-43.208
> afschrijving materiële vaste activa	260	499
> amortisatie en aangroei obligaties	45	131
> niet-gerealiseerde resultaten op beleggingen	-50.748	113.250
	<u>-50.443</u>	<u>113.880</u>
	-75.221	70.672
Mutatie technische voorzieningen	115.622	-44.738
Mutatie voorziening voor belastingen	-14.579	-13.606
Mutatie overige voorzieningen	-22	-69
Mutatie voorzieningen	<u>101.021</u>	<u>-58.413</u>
Afname vorderingen	3.978	394
Toename (afname) lopende rente	-814	-14
Mutatie schulden	2.653	-8.496
Mutatie werkkapitaal	<u>5.817</u>	<u>-8.116</u>
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten	31.617	4.143
Kasstroom uit investerings- en beleggingsactiviteiten		
Investerings- en aankopen in immateriële en materiële vaste activa	-1.480	-1.675
Aankopen in beleggingen	-173.173	-209.647
Desinvesterings- en aflossingen in immateriële en materiële vaste activa	1.619	-
Aflossingen en verkopen in beleggingen	<u>145.155</u>	<u>208.869</u>
Totaal kasstroom uit investerings- en beleggingsactiviteiten	<u>-27.879</u>	<u>-2.453</u>
Mutatie liquide middelen	3.738	1.690
Liquide middelen		
Stand per 31 december	13.538	9.800
Stand per 1 januari	9.800	8.110
Mutatie liquide middelen	<u>3.738</u>	<u>1.690</u>

* de vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting.

Jaarverslag 2023 - Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A.

A photograph of a man and a woman sitting at a wooden table in a bright, modern office or home setting. The man, on the left, has a beard and is wearing a grey sweater. He is smiling and looking towards the right, holding a white coffee cup and a blue pen. The woman, on the right, has long dark hair and is wearing a white long-sleeved top. She is also smiling and looking towards the right, with her arm around the man's shoulder. On the table in front of them are several documents, a white coffee cup, and a tablet computer. The background shows a large window with green plants and a bright, airy atmosphere.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening 2023

Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Algemene toelichting

Algemeen

Deze jaarrekening is op 4 april 2024 vastgesteld door de algemene vergadering en door de directie vervolgens vrijgegeven voor publicatie.

De in de jaarrekening genoemde bedragen luiden in duizenden euro's, tenzij anders vermeld. Bij een aantal posten in de balans en resultatenrekening staat een genummerde verwijzing naar de overeenkomstig genummerde toelichtingen elders in de jaarrekening. De in de teksten opgenomen bedragen luiden in afgeronde hele euro's.

Grondslagen voor de consolidatie

In de consolidatie zijn betrokken de jaarrekeningen van Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. (KvK-nummer 27016035) als houdstermaatschappij en haar 100% deelnemingen te weten:

- > Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V. (KvK-nummer 27026608)
- > Klaverblad Exploitatie Bedrijf B.V. (KvK-nummer 27257708)
- > Klaverblad Assurantiën B.V. (KvK-nummer 27257951)

Alle ondernemingen zijn gevestigd aan de Afrikaweg 2, 2713 AW Zoetermeer.

De financiële gegevens van Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. zijn opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening zodat, gebruikmakend van artikel 2:402 BW, is volstaan met een verkorte winst- en verliesrekening in de enkelvoudige

jaarrekening. De financiële gegevens van de groepsmaatschappijen zijn volledig in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen onder eliminatie van de onderlinge verhoudingen en transacties.

Algemene grondslagen voor de opstelling van de geconsolideerde jaarrekening

De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld volgens de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW.

Continuïteitsbeginsel

De jaarrekening is opgesteld in de veronderstelling dat de continuïteit van Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. gewaarborgd is en Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. haar bedrijf in de afzienbare toekomst zal voortzetten.

Toelichting op het geconsolideerde kasstroomoverzicht

Het geconsolideerde kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit operationele activiteiten en kasstromen uit investerings- en beleggingsactiviteiten. Ontvangen dividend, rente en huren zijn opgenomen onder kasstroom uit operationele activiteiten. Kasstromen luidend in vreemde valuta worden omgerekend naar de functionele valuta door middel van de valutakoers op de dag dat de kasstroom plaatsvindt.

Gebruik van schattingen en veronderstellingen

Voor de opstelling van de jaarrekening is het nodig dat Klaverblad oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in de toekomstige

perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft. De belangrijkste schattingen hebben betrekking op:

- > waardering van verplichtingen in verband met verzekeringscontracten;
- > schattingen bij de opname van de overige voorzieningen;
- > actuele waarde van minder liquide en niet-beursgenoteerde beleggingen.

Belangrijkste schattingen en veronderstellingen zijn toegelicht in het hoofdstuk grondslagen voor waardering van activa en passiva bij de betreffende post.

Schattingwijziging

Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen

Klaverblad gebruikt voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen invaliderings- en revalideringskansen voor de bepaling van de beste schatting van de premievoorziening en lopende risico en voor de voorziening voor te betalen schaden. Op basis van nieuwe informatie en daaruit volgende gewijzigde inzichten is toepassing van de kansen op basis van schadejaren (voorheen waarnemingsjaren) beter passend bij de inschatting van de invaliderings- en revalideringskansen. Met deze aanpassing is de omvang van de technische voorziening een betere schatting van de toekomstige te betalen schaden en de omvang van de premievoorziening. Klaverblad past deze wijziging toe per 1 januari 2023. De impact van deze wijziging bedraagt een € 98 miljoen hogere technische voorziening.

Daarnaast wordt bij de berekeningen van de technische voorziening voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen gebruik gemaakt van een toekomstige beheersmaatregel, welke is vastgelegd in het interventiemodel uit de beleidsregel portefeuilleherziening arbeidsongeschiktheid. In 2023 heeft Klaverblad deze beleidsregel (dat als onderdeel van de toekomstige beheersmaatregel in

aanmerking wordt genomen bij de berekening van de SCR) aangepast. Wij hebben geconcludeerd dat de beleidsregel verfijnd kon worden. Bij de bepaling van de toekomstige beheersmaatregel wordt rekening gehouden met een rentetermijnstructuur en de mate waarin een premieverhoging kan worden doorberekend aan klanten. Klaverblad past deze wijziging toe per 1 januari 2023. Het effect van deze aanpassing is een € 32 miljoen lagere technische voorziening.

Beide schattingswijzigingen gezamenlijk leiden tot een € 66 miljoen hogere technische voorziening en € 49 lager eigen vermogen. De impact is relatief groot vanwege de toepassing van een contractgrens tot eindleeftijd. Het effect van de aanpassing is voor toekomstige jaren niet in te schatten.

Schadeverzekeringen

Klaverblad gebruikt per einde boekjaar voor de bepaling van de beste schatting van de actuariële voorziening voor te betalen schaden voor schadeverzekeringen een methodiek (ontwikkeldriehoek) op basis van dossierreserveringen. Voorheen was de actuariële voorziening gebaseerd op schadebetalingen. Het gebruik van dossierreserveringen geeft een beter inzicht in de omvang van de technische voorziening.

De aanpassing is toegepast op de branches motorrijtuigen WA, motorrijtuigen casco, aansprakelijkheid, ongevallen en brand. Met deze aanpassing is de omvang van de technische voorziening een betere schatting van de toekomstige te betalen schaden. De herziening van dossierreserves en de methodiek op basis van dossierreserveringen leidt tot een € 27 miljoen hogere voorziening ultimo 2023. Het effect van de aanpassing is voor toekomstige jaren, maar ook voorgaande jaren niet in te schatten. De impact op het eigen vermogen bedraagt € 20 miljoen negatief.

Grondslagen voor waardering balansposten en resultaatbepaling

Algemeen

De waardering van de activa en passiva geschiedt, voor zover niet afzonderlijk toegelicht, tegen actuele waarde. Waar dit afwijkt, zal dit specifiek worden toegelicht. In de balans en winst- en verliesrekening zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting. Ook de in dit hoofdstuk tussen haakjes vermelde nummers verwijzen naar de corresponderende onderdelen in de toelichting.

Vreemde valuta

Omrekening van activa in vreemde valuta vindt plaats tegen de koersen per balansdatum. Valutakoersverschillen worden verantwoord in de resultatenrekening. Overige valutakoersverschillen komen in de resultatenrekening tot uitdrukking door transacties te verwerken tegen de koers op transactiedatum.

Saldering van activa en passiva

Financiële activa en verplichtingen worden in de balans gesaldeerd indien Klaverblad Verzekeringen een wettelijk afdwingbaar recht daartoe heeft en tevens de intentie heeft om vordering en verplichting op een netto basis of na verrekening op hetzelfde moment af te wikkelen.

Immateriële vaste activa ¹

Software

Uitgaven in verband met de ontwikkeling van software die intern wordt gebruikt en toekomstige economische voordelen genereert worden opgenomen als immateriële vaste activa en afgeschreven over de geschatte gebruiksduur.

Onder de software is opgenomen de personeelskosten voor ontwikkelen en implementatie van een nieuwe verzekeringsadministratie. De immateriële activa wordt gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met gecumuleerde afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen. Afschrijving van software wordt op lineaire basis berekend, afhankelijk van de geschatte gebruiksduur, vanaf de datum waarop ze in gebruik zijn genomen. De geschatte gebruiksduur voor software is tien jaar. Met restwaarde is geen rekening gehouden.

Beleggingen ²

Terreinen en gebouwen ^{2,1}

De terreinen en gebouwen zijn gewaardeerd tegen actuele waarde. De landerijen zijn gewaardeerd op de getaxeerde verkoopwaarde bij onderhandse verkoop in verpachte staat. De gebouwen voor eigen gebruik en de overige gebouwen zijn gewaardeerd op de getaxeerde onderhandse verkoopwaarde onder voortzetting van de lopende huurovereenkomst. Investerings- en verbouwingen worden geactiveerd.

Als gebouwen deels voor eigen gebruik en deels als belegging worden aangehouden, dan vindt splitsing van de waarde plaats op basis van de verhouding van het werkelijke gebruik ten opzichte van de totaal verhuurbare vloeroppervlakte.

De waarde van de onroerende zaken wordt bepaald door kapitalisatie van de huurwaarde.

De huurwaarden worden bepaald door vergelijking van aanbod en/of gerealiseerde transacties met soortgelijke objecten, onder meer rekening houdend met marktomstandigheden, economische omstandigheden, locatie en kwaliteit van het object. Hierbij is rekening gehouden met leegstand, verhuurkosten, kosten van instandhouding, aanpassing of renovatie, overdrachtsbelasting en notariskosten.

Gerealiseerde en niet-gerealiseerde waardeverschillen komen volledig ten gunste of ten laste van het resultaat van het boekjaar. De gerealiseerde waardeverschillen worden bepaald door de verkoopopbrengst te verminderen met de marktwaarde bij aanvang van het boekjaar.

Aandelen en obligaties ^{2.2.1, 2.2.2}

De aandelen en obligaties zijn gewaardeerd op marktwaarde inclusief eventueel lopende interest. Voor beursgenoteerde aandelen en obligaties is de marktwaarde gebaseerd op de beurswaarde per balansdatum. De in het verslagjaar gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten (inclusief resultaten op vreemde valuta) zijn in de resultatenrekening verwerkt.

Het bedrijfsobligatiefonds wordt gewaardeerd op marktwaarde. De marktwaarde van het fonds geschiedt op de Net Asset Value. Dit is een optelsom van de beurswaarde van alle beleggingen in de beleggingsportfolie van het beleggingsfonds. De in het verslagjaar gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten zijn in de resultatenrekening verwerkt.

De waardering van het hypotheekfonds geschiedt op marktwaarde, welke wordt bepaald op basis van de Net Asset Value. De waarde van de hypotheek in het fonds wordt bepaald door de toekomstige contractuele kasstromen contant te maken, waarbij rekening wordt gehouden met vervroegde aflossingen. In de waardering wordt apart

betrokken de waarde van de offerte, de boetevrije aflossing en de verhuisoportionaliteit.

Gerealiseerde en niet-gerealiseerde waardeverschillen komen volledig ten gunste of ten laste van het resultaat van het boekjaar. De gerealiseerde waardeverschillen worden bepaald door de verkoopopbrengst te verminderen met de marktwaarde bij aanvang van het boekjaar.

Vorderingen uit hypothecaire leningen ^{2.2.3}

Vorderingen uit hypothecaire leningen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. De actuele waarde wordt vastgesteld door te ontvangen rente en aflossingen contant te maken tegen de actuele rentevoet en rekening te houden met een kans op vervroegde aflossing. De in het verslagjaar gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten zijn in de resultatenrekening verwerkt.

Vorderingen uit andere leningen ^{2.2.4}

Vorderingen uit andere leningen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. De actuele waarde wordt vastgesteld door te ontvangen rente en aflossingen contant te maken tegen de actuele rentevoet en rekening te houden met een kans op vervroegde aflossing. De marktwaarde van onderhandse leningen is gebaseerd op discontering van kasstromen tegen een overheidsgerelateerde rentecurve. De in het verslagjaar gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten zijn in de resultatenrekening verwerkt.

Vorderingen ³

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs, waar nodig onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid. De inschatting voor oninbaarheid wordt bepaald op basis van de ingeschatte kredietwaardigheid per individuele vordering.

Overige activa ⁴

Materiële vaste activa ^{4.1}

Onder de materiële vaste activa zijn opgenomen de aanschaffingen van informatie verwerkende apparatuur, kantoormachines, -inventaris en -interieur en telecommunicatieapparatuur. De waardering geschiedt tegen aanschaffingskosten onder aftrek van afschrijving. De afschrijving geschiedt lineair in vijf jaar. Met restwaarde is geen rekening gehouden.

Liquide middelen ^{4.2}

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Groepsvermogen ⁵

Wettelijke reserve

Voor het nog niet afgeschreven deel van de ontwikkelde software wordt een wettelijke reserve gevormd ten laste van de overige reserves.

Herwaarderingsreserve

Voor ongerealiseerde positieve waardeveranderingen van op marktwaarde gewaardeerde beleggingen, waarvan de ongerealiseerde resultaten in de winst- en verliesrekening worden verwerkt wordt een herwaarderingsreserve gevormd. De herwaarderingsreserve wordt gevormd uit de overige reserves. In dat geval worden balans en winst- en verliesrekening volledig opgesteld op basis van actuele waarden.

Voor een nadere toelichting op het groepsvermogen wordt verwezen naar het eigen vermogen in de enkelvoudige balans van Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A.

Technische voorzieningen ⁶

Algemeen

De technische voorzieningen bestaan uit de beste schatting en de risicomarge. De beste schatting wordt berekend door de verwachte toekomstige baten en lasten contant te maken op basis van een rentetermijnstructuur met toepassing van de UFR en volatiliteitsaanpassing (Solvency II curve - UFR (3,45%)). De toekomstige baten en lasten worden bepaald naar de aard van de technische voorziening en is hierna per technische voorziening beschreven. De discontering vindt alleen voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen.

De risicomarge zorgt ervoor dat de waarde van de technische voorziening gelijk is aan de marktwaarde. De risicomarge is berekend volgens methode 1 van de Richtsnoer 62 zoals vastgelegd in Richtsnoeren voor de waardering van technische voorzieningen. De risicomarge wordt op totaal-niveau vastgesteld en vervolgens gealloceerd naar de verschillende homogene risicogroepen.

Bij de berekening van de risicomarge wordt rekening gehouden met de verzekeringstechnische schokscenario's zoals deze onder de Solvency II regelgeving worden onderkend. Deze schokscenario's resulteren in risicokapitalen die vervolgens worden geprojecteerd met behulp van risicodrijvers. Voor deze toekomstige risicokapitalen worden de kapitaalkosten bepaald met een kapitaalkostenpercentage van 6% (CoC). Om te komen tot de waarde van de risicomarge worden deze daarna contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur (Solvency II curve) met toepassing van de ultimate forward rate (UFR) zonder volatiliteitsaanpassing.

Voor niet-verdiende premies en lopende risico's ^{6.1}

Schadeverzekeringen

De voorziening voor niet-verdiende premies en lopende risico's voor schadeverzekeringen heeft een kortlopend karakter en betreft de in het boekjaar in rekening gebrachte premies inzake risico's die op het daarop volgende boekjaar betrekking hebben. De beste schatting per branche wordt berekend door het niet-verdiende deel van de premie te vermenigvuldigen met de schaderatio plus de verwachte te ontvangen premies verminderd met de verwachte kosten.

Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen

De voorziening voor niet-verdiende premies en lopende risico's voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen heeft een overwegend langlopend karakter en is de beste schatting van de waarde van de uitgaande en inkomende kasstromen van het polisbestand. Deze kasstromen worden geschat op basis van actuele parameters en contract-grensindelingen en worden contant gemaakt met de rentetermijnstructuur met toepassing van UFR en volatiliteitsaanpassing. De gebruikte parameters betreffen de in- en revalideringskansen (hierna invaliditeitskansen), de sterftekansen, kosten en vervalkansen.

De invaliditeits- en de vervalkansen zijn gebaseerd op de waarnemingen in de AOV-portefeuille (2022: idem). Voor de schatting van de invaliditeitskansen wordt daarnaast gebruik gemaakt van de ervaringscijfers uit studies van de verzekeringsoverheidsbedrijfstak. Klaverblad Verzekeringen hanteert ultimo 2023 hiervoor de kansen van het kansensysteem AOV2009 (2022: idem). Voor de kosten wordt gebruik gemaakt van het kostenniveau uit de (meerjaren) begroting (2022: idem). Voor de sterftekansen is gebruik gemaakt van op basis van ervaringscijfers gecorrigeerde AG 2020 sterftekansen (2022: idem), met uitzondering van de eerste drie ziektejaren

(2022: twee ziektejaren) omdat deze impliciet al meegenomen worden in de revaliderings- en vervalkansen.

Voor te betalen schaden/uitkeringen ^{6.2}

Schadeverzekeringen

De voorziening voor de te betalen schaden is vastgesteld voor de per balansdatum gemelde maar nog niet afgewikkelde schaden. Tevens is rekening gehouden met de reeds plaatsgevonden maar nog niet aangemelde schaden. De kasstroomprognoses voor de berekening van de voorziening voor te betalen schaden omvatten uitkeringen en kosten die met deze gebeurtenissen samenhangen.

De beste schatting voor te betalen schaden gebeurt deels door hantering van gemiddelde bedragen per schade en is deels post voor post bepaald. De schadevoorzieningen worden vastgesteld op basis van feiten die op het moment van vaststelling bekend zijn. De schadevoorzieningen worden voortdurend bijgesteld als onderdeel van een continu proces, op basis van feitelijk schadeverloop, afgewikkelde claims en nieuw gemelde schaden. In boekjaar 2022 werd voor de bepaling van de voorziening schadedriehoeken gebruikt waarbij grote schades afzonderlijk zijn ingeschat op basis van het behandelplan. Vanaf boekjaar 2023 worden grote schades niet meer afzonderlijk ingeschat. Door middel van de staartfactor wordt een weging toegepast voor de schades uit voorgaande jaren.

Voor de beste schatting van de te verwachten kosten voor behandeling van schaden wordt gebruik gemaakt van het verwachte kostenniveau volgens de (meerjaren)begroting (2022: idem). De voorziening voor lopende schadegevallen met een lange uitloop is bepaald met behulp van uitloopdriehoeken. Voor lopende schadegevallen met een korte uitloop is de voorziening berekend als een percentage van de schadevoorziening.

Voor toekomstige bedrijfskosten wordt uitgegaan van de verwachte bedrijfskosten volgens de (meerjaren)begroting (2022: idem). De toerekening van de bedrijfskosten naar schadejaren geschiedt op basis van het verwachte aantal schade-handelingen per schadejaar, waarbij per schadejaar een wegingsfactor is toegekend.

Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen

De beste schatting voor te betalen uitkeringen van arbeidsongeschiktheidsverzekeringen bevat de waarde van de kasstromen van schades op basis van actuele parameters en contractgrenzen tot eindleeftijd. Deze kasstromen worden geschat op basis van actuele parameters en worden contant gemaakt met de rentetermijnstructuur met toepassing van UFR en volatiliteitsaanpassing. De belangrijkste parameters betreffen de revalideringskansen, de sterftekansen en kosten. Nadere duiding van de parameters is eerder benoemd onder voorziening voor niet-verdiende premie en lopende risico's.

Aandeel herverzekeraar in technische voorzieningen

De technische voorzieningen herverzekering voor schaden is een beste schatting aan de hand van normen die worden afgeleid van de herverzekeringscontracten die voor de betreffende branches gelden.

Overige voorzieningen ⁷

Voorziening voor vitaliteitsverlofregeling ^{7.2}

Volgens de cao voor de verzekeringsbranche heeft elke werknemer die zeven jaar of langer in dienst is onder bepaalde voorwaarden recht op twee maanden vitaliteitsverlof. Gedurende deze twee maanden ontvangt de werknemer respectievelijk 70% en 40% van zijn brutosalaris inclusief sociale premies. Klaverblad heeft een voorziening opgenomen waarbij rekening is gehouden met de kans dat

werknemers gebruik maken van de regeling. De voorziening betreft de nominale waarde van de in de toekomst uit te keren bedragen. Het percentage van de werknemers dat gebruik maakt van de regeling is ingeschat op 12,5%.

Voorziening regeling vervroegde uittreding (RVU) ^{7.3}

Werknemers mogen drie jaar voor hun AOW-gerechtigde leeftijd onder voorwaarden, op grond van een tijdelijke aanpassing in de Wet op de loonbelasting, met ingang van 1 januari 2021 eerder stoppen met werken, zonder dat dit fiscaal als een RVU belast wordt. De regeling is een uitvloeisel van het pensioenakkoord van 2019. Klaverblad heeft een voorziening opgenomen waarbij rekening is gehouden met de voorwaarden om gebruik te mogen maken van de regeling en de kans dat werknemers gebruik maken van de regeling. De voorziening betreft de nominale waarde van de in de toekomst uit te keren bedragen. Het percentage van de werknemers dat gebruik maakt van de regeling is ingeschat op 33% op basis van huidige ervaringscijfers.

Schulden ⁸

De schulden worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Venootschapsbelasting ^{3.7.17}

De over het boekjaar verschuldigde of terug te vorderen vennootschapsbelasting is gebaseerd op de belastbare winst over het boekjaar, na eventuele correcties voor voorgaande jaren.

Latente belastingvorderingen en -verplichtingen zijn opgenomen voor tijdelijke verschillen tussen de waardering van de activa en passiva volgens fiscale

voorschriften enerzijds en in deze jaarrekeningen gevolgde waarderingsgrondslagen anderzijds. De berekening van de latente belastingvorderingen en -verplichtingen geschiedt tegen de op het einde van het verslagjaar geldende belastingtarieven of tegen de in komende jaren geldende tarieven, voor zover reeds bij wet vastgesteld.

Latente belastingvorderingen worden opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat in de toekomst belastbare winsten beschikbaar zullen zijn waar-tegen de tijdelijke verschillen kunnen worden afgezet. De latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden gesaldeerd wanneer een wettelijk afdwingbaar recht tot verrekening van directe belastingvorderingen met directe belasting-schulden bestaat en de latente belastingposten betrekking hebben op dezelfde fiscale autoriteit.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de in rekening gebrachte premies en overige baten en de betaalde schaden en uitkeringen en andere lasten over het jaar, rekening houdend met lopende herverzekeringsovereenkomsten. De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan het boekjaar waarop zij betrekking hebben. Verliezen worden verantwoord zodra zij voorzienbaar zijn.

Verdiende premies eigen rekening ^{9.1}

Brutopremies

Het bruto premie-inkomen bestaat uit de premies die door de polishouders zijn verschuldigd aan Klaverblad Verzekeringen voor afgesloten verzekeringscontracten onder aftrek van verleende kortingen.

Herverzekeringspremies

De herverzekeringspremies omvatten de premies van herverzekeringscontracten. Deze worden naar evenredigheid van de looptijd van het contract als last opgenomen in de winst- en verliesrekening.

Wijziging technische voorzieningen niet-verdiende premies en lopende risico's

De premie voor schadeverzekeringen wordt als opbrengst opgenomen gedurende de looptijd van het contract naar evenredigheid van de verstreken verzekeringstermijn rekening houdend met de schadejaarratio. De wijziging in de technische

voorzieningen voor niet-verdiende premies en lopende risico's wordt tevens onder het premie-inkomen verantwoord.

Schaden eigen rekening ^{9.3, 9.4, 9.5, 9.6}

De schaden eigen rekening betreft de in het boekjaar gemelde en uitgekeerde schade. Voor de wijziging van de technische voorziening verwijzen wij naar de grondslagen voor waardering van balansposten en resultaatbepaling.

Toegerekend resultaat op beleggingen ^{11, 12, 13, 14, 15}

Onder opbrengsten uit beleggingen worden begrepen:

- > huuropbrengsten uit beleggingen in terreinen en gebouwen;
- > interest op beleggingen in vastrentende waarden;
- > dividenden uit beleggingen in aandelen;
- > amortisatie van agio/disagio op vastrentende beleggingen;
- > gerealiseerde resultaten bij verkoop van beleggingen.

Resultaten behaald bij de verkoop van terreinen en gebouwen, aandelen en vastrentende waarden worden direct in de winst- en verliesrekening verantwoord.

Het resultaat uit beleggingen wordt gealloceerd aan de technische voorzieningen en aan het eigen vermogen. Het deel dat is gealloceerd aan het eigen vermogen wordt toegerekend aan de niet-technische rekening. De allocatie van het beleggingsresultaat aan de niet-technische rekening vindt plaats via directe toerekening vanuit de tegenover het eigen vermogen aangehouden

beleggingsportefeuille. De beleggingsresultaten worden toegerekend aan de technische en niet-technische rekening naar rato van de omvang van de technische voorzieningen en het eigen vermogen en naar de aard van de belegging.

Bedrijfskosten¹⁰

De bedrijfskosten betreffen kosten van personeel, diensten van derden, automatisering, marketing, huisvesting, acquisitie en dergelijke. De kosten zijn toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Door middel van de Activity Based Costing-methodiek zijn bedrijfskosten toegerekend aan de technische rekening. De sleutels voor verdeling van de bedrijfskosten zijn in het boekjaar geactualiseerd en passen bij de bijbehorende activiteiten.

De kosten voor het behandelen van claims en uitkeringen zijn gepresenteerd onder de schaden eigen rekening. De bedrijfskosten van Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. en Klaverblad Assurantiën B.V. zijn niet in de technische rekening opgenomen maar zijn onder de 'andere lasten' in de geconsolideerde winst- en verliesrekening verantwoord.

Beleggingslasten¹³

De beleggingslasten omvatten lasten met betrekking tot vermogensadvies, beleggingsadministratie alsmede gerealiseerd verlies uit beleggingstransacties. De beleggingslasten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Andere lasten¹⁶

De andere lasten bestaan uit de bedrijfskosten van Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. en Klaverblad Assurantiën B.V., incidentele kosten die niet aan het technisch resultaat zijn toegewezen, waardevermindering van het immaterieel vast actief en pensioencompensatie.

1. Immateriële vaste activa

Onder de immateriële vaste activa zijn opgenomen de investeringen voor het ontwikkelen en implementatie van een verzekeringsadministratie (software). Het immaterieel vast actief is nog niet in gebruik genomen. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikname.

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Aanschaffingswaarde per 1 januari	2.215	596
Investeringen	1.480	1.619
Waardevermindering	1.619	-
Aanschaffingswaarde per 31 december	2.076	2.215
Cumulatieve afschrijving per 1 januari	-	-
Afschrijving verslagjaar	-	-
Afschrijving desinvesteringen	-	-
Cumulatieve afschrijving per 31 december	-	-
Boekwaarde per 31 december	2.076	2.215

De activering van het immaterieel vast actief omvat ontwikkeling van software behorend bij het toekomstige verzekeringsadministratiesysteem. In het boekjaar is noodgedwongen voor een andere oplossing gekozen waardoor een deel van de investeringen niet meer bruikbaar is. Om die reden is voor het onbruikbare deel een eenmalige waardevermindering toegepast.

2. Beleggingen

2.1 Terreinen en gebouwen

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik	8.777	9.368
Overige terreinen en gebouwen		
- gebouwen	20.518	21.822
- landerijen	15.430	15.028
	44.725	46.218

Alle terreinen en gebouwen zijn getaxeerd door externe taxateurs per 31 december 2023. De aanschaffingswaarde van de terreinen en gebouwen per einde boekjaar bedraagt 74.090.000 (2022: € 74.090.000).

	Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik	Overige terreinen en gebouwen		Totaal
		Gebouwen	Landerijen	
Het verloop is als volgt:				
Stand per 1 januari 2023	9.368	21.822	15.028	46.218
Herwaarderingen	-591	-1.304	402	-1.493
Stand per 31 december 2023	8.777	20.518	15.430	44.725

	Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik	Overige terreinen en gebouwen		Totaal
		Gebouwen	Landerijen	
Het verloop is als volgt:				
Stand per 1 januari 2022	9.117	21.763	14.732	45.612
Verkopen	-	-	-1	-1
Herwaarderingen	251	59	297	607
Stand per 31 december 2022	9.368	21.822	15.028	46.218

2.2 Overige financiële beleggingen

2.2.1 Aandelen

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Aandelen	256.849	227.461
Bedrijfsobligatiefonds	109.850	101.641
Hypotheekfonds	103.153	84.075
	469.852	413.177

2.2.1.1 Aandelen

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	227.461	258.093
Aankopen	39.753	61.465
Verkopen	41.911	60.626
Herwaarderingen	31.546	-31.471
Stand per 31 december	256.849	227.461

De kostprijs van de aandelen per einde boekjaar bedraagt € 193.223.000 (2022: € 192.522.000).

2.2.1.2 Bedrijfsobligatiefonds

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	101.641	117.805
Herwaarderingen	8.209	-16.164
Stand per 31 december	109.850	101.641

Klaverblad participeert in een Europees bedrijfsobligatiefonds met een portefeuille van uitsluitend bedrijfsobligaties. Het fonds heeft de structuur van een fonds voor gemene rekening met een open-end karakter.

2.2.1.3 Hypotheekfonds

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	84.075	99.654
Aankopen	17.026	6.106
Herwaarderingen	2.052	-21.685
Stand per 31 december	103.153	84.075

De herwaarderingen zijn onder aftrek van beleggingskosten in het fonds van € 324.000 (2022: € 291.000).

Klaverblad participeert in een Nederlands hypotheekbeleggingsfonds met een portefeuille van uitsluitend Nederlandse non-NHG hypotheeklen. De particuliere Nederlandse woonhuizen dienen als onderpand. Het hypotheekbeleggingsfonds heeft de structuur van een fonds voor gemene rekening met een open-end karakter, met dien verstande dat de mate waarin participanten in en uit kunnen treden te allen tijde afhankelijk is van de hypotheekproductie respectievelijk de beschikbare liquide middelen.

2.2.2 Obligaties

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	178.700	223.039
Aankopen	116.394	141.896
Verkopen	102.757	147.875
Amortisatie en aangroei	-45	-131
Herwaarderingen	9.916	-38.243
Mutatie lopende rente	814	14
Stand per 31 december	203.022	178.700

De kostprijs van de obligaties per einde boekjaar bedraagt € 217.301.000 (2022: € 209.320.000). De nominale waarde van de obligaties per einde boekjaar bedraagt € 230.707.000 (2022: € 208.746.000). De obligaties hebben een gewogen gemiddelde resterende looptijd van 12,5 jaar (2022: 7,4 jaar). De gemiddelde rentevoet bedraagt 1,1% (2022: 1,0%).

2.2.3 Vorderingen uit hypothecaire leningen

De vorderingen uit hypothecaire leningen betreffen aan (ex-)personeel, assurantieadviseurs en derden verstrekte leningen waarvoor als zekerheid het zakelijk recht van hypotheek is gevestigd op in Nederland gelegen onderpanden.

In het boekjaar vonden er geen executoriale verkopen plaats. Er zijn geen indicaties dat contractueel overeengekomen kasstromen niet zullen worden ontvangen.

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	1.566	1.910
Verstrekkings	-	180
Aflossingen	487	367
Waardeverandering	23	-157
Stand per 31 december	1.102	1.566

De nominale waarde bedraagt einde boekjaar € 1.157.000 (2022: € 1.643.000). De gemiddelde looptijd tot contractuele herziening van de hypothecaire leningen bedraagt 3,2 jaar (2022: 3,2 jaar) en de gemiddelde rentevoet 3,1% (2022: 3,5%).

2.2.4 Vorderingen uit andere leningen

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	8.855	14.992
Waardeverandering	495	-6.137
Stand per 31 december	9.350	8.855

De nominale waarde bedraagt einde boekjaar € 16.500.000 (2022: € 16.500.000). De vorderingen hebben een gewogen gemiddelde resterende looptijd van 24,5 jaar (2022: 25,5 jaar). De gemiddelde rentevoet bedraagt 0,4% (2022: 0,4%). De verstrekkingen zijn onder garantie van het Waarborgfonds Sociale Woningbouw.

2.2.5 Overzicht waarderingmethoden beleggingen

De waarderingmethoden van de beleggingen zijn hieronder samengevat:

Per 31 december 2023	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxatie	NCW berekening	Andere methode	Totaal
Terreinen en gebouwen	-	44.725	-	-	44.725
Aandelen	256.849	-	-	213.003	469.852
Obligaties	203.022	-	-	-	203.022
Vorderingen uit hypothecaire leningen	-	-	1.102	-	1.102
Vorderingen uit andere leningen	-	-	9.350	-	9.350
	459.871	44.725	10.452	213.003	728.051
Per 31 december 2022	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxatie	NCW berekening	Andere methode	Totaal
Terreinen en gebouwen	-	46.218	-	-	46.218
Aandelen	227.461	-	-	185.716	413.177
Obligaties	178.700	-	-	-	178.700
Vorderingen uit hypothecaire leningen	-	-	1.566	-	1.566
Vorderingen uit andere leningen	-	-	8.855	-	8.855
	406.161	46.218	10.421	185.716	648.516

3. Vorderingen

3.1 Vorderingen uit directe verzekeringen

Op de vorderingen uit directe verzekering is een voorziening voor dubieuze vorderingen op assurantieadviseurs van € 89.000 (2022: € 90.000) in mindering gebracht. Verliezen wegens oninbaarheid zijn ten laste van de voorziening gebracht.

3.2 Overige vorderingen

De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Vennootschapsbelasting	-	3.714
Betaalde waarborgsommen	55	55
Overige vooruitbetaalde kosten en vorderingen	653	1.780
	708	5.549

De looptijd van de overige vorderingen is korter dan een jaar.

4. Overige activa

4.1 Materiele vaste activa

Onder de materiële vaste activa zijn opgenomen de aanschaffingen van informatie verwerkende apparatuur, kantoormachines, -inventaris en -interieur en telecommunicatieapparatuur.

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Aanschaffingswaarde per 1 januari	5.500	5.585
Investerings	-	56
Desinvesteringen	-	141
Aanschaffingswaarde per 31 december	5.500	5.500
Cumulatieve afschrijving per 1 januari	5.021	4.663
Afschrijving verslagjaar	260	499
Afschrijving desinvesteringen	-	141
Cumulatieve afschrijving per 31 december	5.281	5.021
Boekwaarde per 31 december	219	479

4.2 Liquide middelen

De liquide middelen staan ter vrije beschikking.

5. Groepsvermogen

Voor een nadere specificatie van het groepsvermogen wordt verwezen naar de enkelvoudige jaarrekening van Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A.

Solvabiliteit

De SCR is het eigen vermogen dat Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. (groep) en Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V. op basis van wettelijke eisen moet aanhouden.

De jaarrekening is opgesteld in lijn met de bepalingen van BW2 Titel 9. Volgens deze bepalingen is discontering van kortlopende schadevoorzieningen niet toegestaan. Voor Solvency II berekeningen is discontering verplicht. Daarnaast zijn in de jaarrekening uitgaven geactiveerd onder de immateriële vaste activa welke in de Solvency II balans in mindering wordt gebracht op het eigen vermogen. Dit leidt tot een verschil tussen het eigen vermogen volgens de balans in de jaarrekening en de Solvency II balans.

Voor de berekening van de SCR wordt gebruik gemaakt van het standaard model. Voor de gevoeligheidsanalyse van de solvabiliteitsratio wordt verwezen naar het hoofdstuk 5.1.

Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. (groep)	2023	2022
Eigen vermogen volgens de jaarrekening	505.670	530.448
Waarderingsverschil immateriële vaste activa	-2.076	-2.215
Waarderingsverschil schadevoorzieningen	10.857	10.795
Belastingeffect	-2.266	-2.214
Solvency II vermogen	512.185	536.814
SCR	189.944	202.156
SCR ratio	270%	266%
Interne norm	200%	200%
Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V.	2023	2022
Eigen vermogen volgens de jaarrekening	217.206	258.550
Waarderingsverschil schadevoorzieningen	10.857	10.795
Belastingeffect	-2.801	-2.785
Solvency II vermogen	225.262	266.560
SCR	141.593	166.381
SCR ratio	159%	160%
Interne norm	140%	140%

In het monitoren van de solvabiliteit wordt de SCR ratio afgezet tegen de normering vanuit de toezicht- houder (externe norm, 100%) en tegen een interne normering. Deze interne normering is strenger dan de externe normering. Het onderschrijden van de interne norm leidt tot mitigerende maatregelen. De mate waarin de interne norm onderschreden wordt, bepaalt de urgentie en reikwijdte van de maatregelen. Per balansdatum voldoen de SCR ratio's van Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V. en Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. ruimschoots aan de interne norm die beschreven is in het kapitaalbeleid.

De solvabiliteitscijfers zijn op het moment van het vaststellen van de jaarrekening ingediend bij de Nederlandsche Bank. Er kunnen echter nog wijzigingen plaatsvinden op basis van eventuele aanwijzingen van de toezichthouder.

5.1 Gevoeligheidsanalyse

De gevoeligheidsanalyse laat zien wat de effecten op het eigen vermogen zijn van wijzigingen in financiële parameters en voor diverse verzekeringstechnische risico's. Voor het effect van elke gevoeligheidsfactor worden alle overige aannames gelijk verondersteld. In de praktijk zal dit waarschijnlijk niet het geval zijn. In de tabel hierna zijn de gevoeligheden weergegeven per balansdatum.

	Eigen vermogen (Solvency II)	SCR	SCR-ratio
Gerapporteerd	512.185	189.944	270%
SII rentecurve -/-1,0%-punt (100bp)	508.209	195.626	260%
SII rentecurve +/+1,0%-punt (100bp)	508.014	186.202	273%
Aandelen -/-20%	474.069	176.184	269%
Vastgoed -/-10%	508.867	189.277	269%
Kosten -/-10%	520.036	189.511	274%
Kosten +/+10%	504.241	190.427	265%
CPI-Inflatie -/-1,0%-punt, kosteninflatie verandert mee	519.392	187.029	278%
Inflatie +/+1,0%-punt, kosteninflatie verandert mee	507.170	193.389	262%
Invalideringskansen -/-10%	542.776	193.329	281%
Invalideringskansen +/+10%	479.962	188.284	255%
Revalideringskansen -/-10%	481.203	187.947	256%
Revalideringskansen +/+10%	540.364	192.276	281%
Geen FMA	443.490	253.019	175%

In de gerapporteerde solvabiliteit is een FMA toegepast, wanneer deze niet wordt toegepast dan zakt de solvabiliteit tot onder de interne norm van 200%.

6. Technische voorzieningen

6.1 Voor niet-verdiende premies en lopende risico's

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	-203.681	-167.261
Mutatie	42.188	-36.420
Stand per 31 december	-161.493	-203.681
De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Motorrijtuigen WA	2.040	2.240
Motorrijtuigen overig	998	872
Brand	7.219	7.471
Aansprakelijkheid	2.081	1.613
Rechtsbijstand	-280	-254
Overige	61	111
	12.119	12.053
Medisch	-173.612	-215.734
	-161.493	-203.681

De verandering van de voorziening voor medisch is het gevolg van de schattingswijzigingen en de gedaalde marktrente. Bij de beste schatting voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen wordt gerekend met een contractgrens tot eindleeftijd. Bij deze looptijd hebben schattingswijzigingen alsmede een wijziging van de marktrente een grote impact op de voorziening.

De beste schatting van rechtsbijstand is negatief omdat de toekomstige baten hoger zijn dan de toekomstige lasten.

De risicomarge bedraagt € 69.522.000 (2022: € 82.267.000). De daling van de risicomarge is overeenkomstig de toelichting bij medisch.

6.2 Voor te betalen schaden en uitkeringen

Het verloop is als volgt:			2023	2022
Stand per 1 januari			262.459	270.777
Mutatie			73.434	-8.318
Stand per 31 december			335.893	262.459
De samenstelling is als volgt:	Bruto	Herverzekering	Eigen rekening 2023	Eigen rekening 2022
Medisch	187.588	-	187.588	154.054
Motorrijtuigen WA	92.578	2.300	90.278	67.776
Motorrijtuigen overig	1.174	17	1.157	1.075
Brand	21.864	672	21.192	10.187
Aansprakelijkheid	25.962	-	25.962	20.579
Rechtsbijstand	9.480	-	9.480	8.721
Overige	236	-	236	67
	338.882	2.989	335.893	262.459

De risicomarge bedraagt € 18.317.000 (2022: € 14.016.000).

Mutaties van het afgelopen jaar kunnen als volgt worden verklaard:

- > De toename van de technische voorziening voor medische verzekeringen kan worden toegewezen aan de schattingswijziging en de gedaalde rente;
- > De toename van de technische voorziening bij motorrijtuigen WA en aansprakelijkheid komt door verhoging van de voorziening voor letselschades;
- > De toename van de technische voorziening bij brand komt door een relatief hoog aantal schade-meldingen in de laatste maand van het jaar als gevolg van gladheid en stormen en een grote schade aan het einde van het boekjaar.

De voorziening heeft een overwegend langlopend karakter.

7. Overige voorzieningen

7.1 Voor belastingen

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	56.289	69.895
Mutatie	-14.579	-13.606
Stand per 31 december	41.710	56.289
De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Fiscaal lagere waardering beleggingen	20.886	13.485
Voorwaartse verliesverrekening vennootschapsbelasting	-8.243	-15.065
Fiscaal hogere waardering overige activa	-44	-43
Fiscaal hogere waardering technische voorzieningen	28.925	57.741
Fiscaal hogere waardering calamiteitenreserve	186	171
	41.710	56.289

Voor fiscale verliesverrekening is een latente belastingvordering opgenomen. De voorziening voor belastingen heeft een overwegend langlopend karakter.

7.2 Voor vitaliteitsverlofregeling

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	217	199
Dotatie	54	88
Ottrekking	98	70
Stand per 31 december	173	217

In de cao voor het verzekeringsbedrijf is een afspraak opgenomen inzake vitaliteitsverlof en duurzame inzetbaarheid. De werknemer kan in overleg met de werkgever vakantiedagen inzetten om het salaris in de periode van vitaliteitsverlof aan te vullen en/of om de verlofperiode uit te breiden tot maximaal drie maanden. De aanvulling kan tot maximaal het huidige salaris van de werknemer. De voorziening voor de vitaliteitsverlofregeling is gebaseerd op de beste schatting van de in de toekomst uit te keren bedragen voor vitaliteitsverlof.

7.3 Voor regeling vervroegde uittreding (RVU)

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	525	612
Mutatie	83	-36
Onttrekking	61	51
Stand per 31 december	547	525

In de cao voor het verzekeringsbedrijf is een afspraak opgenomen inzake regeling vervroegde uittreding (RVU) welke voortvloeit uit het pensioenakkoord van 2019. De werknemer kan mits die voldoet aan de voorwaarden eerder stoppen met werken.

8. Schulden

8.1 Overige schulden

De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Loonheffing en premies sociale verzekeringen	1.656	1.642
Assurantiebelasting	3.109	3.002
Crediteuren	1.859	460
Vennootschapsbelasting	220	-
Transitorische posten en diverse schulden	4.741	4.652
	11.585	9.756

Het totale bedrag aan schulden is binnen een jaar verschuldigd.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Beleggingen

Het in depot gehouden bedrag inzake reeds gepasseerde hypotheekaktes op nieuwbouwwoningen en verbouwingen bedraagt € 24.000 (2022: € 24.000).

Verplichting inzake herverzekering terrorisemeschaden

Uit hoofde van het deelnemen in de Nederlandse Herverzekeringsmaatschappij voor Terrorisemeschaden N.V. bestaat er voor Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V. een voorwaardelijke verplichting tot het uitkeren van terreurschaden voor een totaal bedrag van maximaal € 874.000 (2022: € 722.000). Er heeft zich in dit verslagjaar geen terreurschade voorgedaan.

Herverzekeringspremies

De herverzekeringspremie 2024 op basis van in 2023 afgesloten herverzekeringscontracten voor catastrofe-events en incidentele grote schades bedraagt € 6,4 miljoen (2022: € 4,8 miljoen) (bedrag indicatief, afhankelijk van ontwikkeling portefeuille).

Verplichtingen uit hoofde van leasecontracten

De verplichtingen uit hoofde van autoleasing bedragen in totaal € 810.000 (2022: € 746.000). Hiervan vervalt binnen een jaar € 300.000 (2022: € 295.000) en tussen de twee en vijf jaar € 510.000 (2022: € 451.000). De in verslagjaar ten laste van het resultaat verwerkte leasekosten bedragen € 625.000 (2022: € 557.000).

De verplichtingen uit hoofde van leasing van printers bedraagt in totaal € 15.000 (2022: € 30.000). Hiervan vervalt binnen een jaar € 14.000 (2022: € 14.000) en tussen de twee en vijf jaar € 1.000 (2022: € 16.000).

Systemen en onderhoud

Voor het beschikbaar stellen van ict-systemen en het onderhoud daarvan zijn contracten afgesloten van € 6,6 miljoen, waarvan € 2,9 miljoen (2022: € 2,4 miljoen) betrekking heeft op 2024. Dit betreft een inschatting van de afname op basis van de afgesloten overeenkomsten. De contracten hebben betrekking op software (licenties), infrastructuur (server en storage) en sourcing (uitbesteding).

Fiscale eenheid

Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. vormt met haar 100% deelnemingen een fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting en - met uitzondering van Klaverblad Exploitatie Bedrijf B.V. - voor de omzetbelasting. Op grond daarvan is Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. hoofdelijk aansprakelijk voor de belastingschulden van de fiscale eenheid.

Klaverblad Verzekeringen hanteert de fiscale regels voor alle van toepassing zijnde belastingen waar Klaverblad Verzekeringen onder valt en zij heeft geen specifieke afspraken gemaakt met de Belastingdienst welke afwijken van de geldende wet- en regelgeving.

De wettelijke borg Waarborgfonds Motorverkeer

Door de werking van artikel 24a lid 1 van de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen staan verzekeraars en de Staat in beginsel ongelimiteerd borg voor de verplichtingen van het Waarborgfonds Motorverkeer (WBF). Het WBF kan daarmee ten allen tijde en per direct verhoogde bijdragen opleggen aan verzekeraars en de Staat wanneer het kunnen voldoen aan wettelijke verplichtingen dat vereist.

Verbonden partijen

Intercompany transacties

Tussen de groepsmaatschappijen van Klaverblad Verzekeringen vinden reguliere intercompany transacties plaats op het gebied van huur en kosten.

Verbonden partijen

Tussen Klaverblad Verzekeringen en haar directie en commissarissen vinden marktconforme transacties plaats. Hiervoor wordt verwezen naar de bezoldiging bestuurders en commissarissen in de toelichting op de bedrijfskosten.

Toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening

9. Specificatie brancheresultaten schadebedrijf

	Medisch		Brand		Aansprakelijkheid	
	2023	2022	2023	2022	2023	2022
Brutopremies	64.813	59.709	87.630	79.596	18.220	16.622
Uitgaande herverzekeringspremies	12	11	3.639	2.650	3	3
Wijzigingen technische voorzieningen niet-verdiende premies en lopende risico's	-42.122	35.507	252	-1.210	-468	215
Verdiende premie eigen rekening 9.1	22.679	95.205	84.243	75.736	17.749	16.834
Toegerekende opbrengst uit beleggingen	9.2 14.674	-31.896	1.438	-2.085	1.522	-2.011
Bruto schaden	9.3 30.773	29.178	38.168	50.961	10.348	9.874
Aandeel herverzekeraars	9.4 -	-	901	1.856	-	-
Wijziging voorziening voor te betalen schaden bruto	9.5 33.534	-13.882	10.121	520	5.383	1.756
Aandeel herverzekeraars	9.6 -	-	-884	1.400	-	-
Schaden eigen rekening	64.307	15.296	48.272	48.225	15.731	11.630
Bedrijfskosten	9.7 9.652	9.710	32.584	31.100	7.176	6.711
Resultaat technische rekening schadeverzekering	-36.606	38.303	4.825	-5.674	-3.636	-3.518

		Rechtsbijstand		Motorrijtuigen WA		Motorrijtuigen overig	
		2023	2022	2023	2022	2023	2022
Brutopremies		16.459	15.203	32.763	35.741	18.811	20.006
Uitgaande herverzekeringspremies		3	3	383	284	793	592
Wijzigingen technische voorzieningen niet-verdiende premies en lopende risico's		26	7	200	1.121	-126	905
Verdiende premie eigen rekening	9.1	16.482	15.207	32.580	36.578	17.892	20.319
Toegerekende opbrengst uit beleggingen	9.2	539	-717	4.970	-6.414	112	-370
Bruto schaden	9.3	10.689	9.835	27.980	29.151	10.763	10.719
Aandeel herverzekeraars	9.4	-	-	-	-	19	32
Wijziging voorziening voor te betalen schaden bruto	9.5	759	590	22.802	3.899	65	277
Aandeel herverzekeraars	9.6	-	-	300	-	-17	34
Schaden eigen rekening		11.448	10.425	50.482	33.050	10.826	10.930
Bedrijfskosten	9.7	4.798	5.039	11.138	11.814	5.803	6.089
Resultaat technische rekening schadeverzekering		775	-974	-24.070	-14.700	1.375	2.930

		Overige varia		Totaal Schadebedrijf	
		2023	2022	2023	2022
Brutopremies		2.546	2.266	241.242	229.143
Uitgaande herverzekeringspremies		24	15	4.857	3.558
Wijzigingen technische voorzieningen niet-verdiende premies en lopende risico's		50	-125	-42.188	36.420
Verdiende premie eigen rekening	9.1	2.572	2.126	194.197	262.005
Toegerekende opbrengst uit beleggingen	9.2	15	-8	23.270	-43.501
Bruto schaden	9.3	910	907	129.631	140.625
Aandeel herverzekeraars	9.4	-	-	920	1.888
Wijziging voorziening voor te betalen schaden bruto	9.5	169	-44	72.833	-6.884
Aandeel herverzekeraars	9.6	-	-	-601	1.434
Schaden eigen rekening		1.079	863	202.145	130.419
Bedrijfskosten	9.7	1.034	883	72.185	71.346
Resultaat technische rekening schadeverzekering		474	372	-56.863	16.739

Onder brutopremies, die nagenoeg geheel vanuit Nederland zijn behaald, zijn tevens de aan de verzekeringnemers doorberekende premieopslagen en bijkomende kosten opgenomen. Deze opslagen en kosten bedragen € 30.000 (2022: € 35.000).

De lagere verdiende premie medisch is het gevolg van de schattingswijziging bij arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. De toegerekende opbrengst uit beleggingen bestaat vooral uit ongerealiseerde resultaten van de obligaties. Als gevolg van de gedaalde rente is de toegerekende opbrengst uit beleggingen technische rekening positief (2022: stijging rente en negatief resultaat). De daling van de rente leidt tot een hogere voorziening voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. Per saldo heeft de rentewijziging een positief effect op het resultaat van medisch.

De verslechtering van het brancheresultaat motorrijtuigen WA komt door hogere schaden eigen rekening als gevolg van versterking van de schadevoorziening en gebruik van dossiervoorzieningen voor de bepaling van de actuariële voorziening.

Uitloopresultaten

De uitloopresultaten betreffen de in het boekjaar betaalde schaden over voorgaande jaren en de mutaties in de voorzieningen over deze voorgaande jaren voor aftrek van herverzekeringen.

Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen is vanwege de 'similar to life'-methodiek uitgesloten van het uitloopresultaat omdat het resultaat afhankelijk is van de renteontwikkeling.

Uitloopresultaten 2023	2022	2021	2020	2019 en ouder	Totaal
Ongevallen	-731	-710	102	-203	-1.542
Motorrijtuigen WA	-4.502	-2.516	-3.050	-10.370	-20.438
Motorrijtuigen overig	-371	11	45	83	-232
Brand	-3.721	-463	-265	119	-4.330
Aansprakelijkheid	-2.075	-680	-41	-1.994	-4.790
Rechtsbijstand	-499	278	110	228	117
Overige	-6	1	-	-	-5
	-11.905	-4.079	-3.099	-12.137	-31.220

Het negatieve uitloopresultaat motorrijtuigen WA en aansprakelijkheid is het gevolg van stijging van de reservering voor letselschades.

Uitloopresultaten 2022	2021	2020	2019	2018 en ouder	Totaal
Ongevallen	-366	-575	-625	-611	-2.177
Motorrijtuigen WA	-270	-413	-384	-3.296	-4.363
Motorrijtuigen overig	141	-30	-5	-14	92
Brand	-403	-97	100	98	-302
Aansprakelijkheid	96	-210	-1.047	-1.390	-2.551
Rechtsbijstand	244	141	3	48	436
Overige	2	1	-	-	3
	-556	-1.183	-1.958	-5.165	-8.862

10. Bedrijfskosten

De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Acquisitiekosten		
> betaalde provisie	41.212	39.811
> overige acquisitiekosten	18.851	19.247
Beheerskosten en afschrijvingen op bedrijfsmiddelen	15.505	15.807
Schadebehandelingskosten	18.148	20.234
	<u>93.716</u>	<u>95.099</u>
Overgeheveld naar schaden en uitkeringen eigen rekening	-18.148	-20.234
Overgeheveld naar andere lasten	-3.383	-3.519
	<u>72.185</u>	<u>71.346</u>

In verband met de verkoop van Klaverblad Levensverzekering N.V. ontving Klaverblad tot en met maart 2022 een maandelijkse vergoeding voor diensten die zij namens de koper uitvoerde tot het moment dat de migratie van de verzekeringsadministratie was afgerond. De transitievergoeding is in mindering gebracht op de beheerskosten.

De toerekening van de bedrijfskosten aan de technische rekening is als volgt:

	2023	2022
Acquisitiekosten	60.063	59.058
Beheerskosten en afschrijvingen op bedrijfsmiddelen	12.122	12.288
	<u>72.185</u>	<u>71.346</u>

De bedrijfskosten zijn door middel van een kostenallocatiemethodiek toegerekend aan schadeverzekeringen en vervolgens aan de activiteiten acquisitie, beheer en schadebehandeling.

10.1 Personeelskosten

De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Salarissen	26.747	26.421
Premies sociale verzekering	2.722	2.551
Pensioenlasten	4.538	4.310
Overige personeelskosten	26.199	21.582
Doorberekende schadelasten	-10.566	-9.577
	<u>49.640</u>	<u>45.286</u>

Het gemiddeld aantal medewerkers, herrekend op fulltime basis, bedraagt 357 (2022: 378).

De eigen bijdrage is in mindering gebracht op de pensioenpremie. De pensioenlasten hebben betrekking op het pensioencontract van de medewerkers van Klaverblad Verzekeringen waarvan de regeling is ondergebracht bij een pensioenverzekeraar. De hoogte van de premie is bepaald op basis van de in de uitvoeringsovereenkomst afgesproken uitgangspunten.

De overige personeelskosten bestaat voor het grootste deel uit inhuur van tijdelijk personeel, die zijn ingehuurd voor de strategische projecten.

Bezoldiging statutaire directie

	<u>2023</u>	<u>2022</u>
Periodiek betaalde beloningen	799	840
Beloning van gewezen bestuurders	663	-
Het maandsalaris per 31 december		
Algemeen directeur	27	27
Directeur Financiën en risicomanagement	23	22

De salarissen van de statutaire directie zijn in het boekjaar aangepast met de reguliere cao verhoging.

10.2 Bezoldiging commissarissen

De beloning op jaarbasis is als volgt:	<u>2023</u>	<u>2022</u>
Voorzitter	40	40
Leden	30	30
Onkostenvergoeding	1	1

10.3 Honoraria accountant

De samenstelling is als volgt:	<u>2023</u>	<u>2022</u>
Onderzoek van de jaarrekening	598	523
Andere controleopdrachten	21	19
	619	542

Het honorarium heeft betrekking op de geschatte kosten van de controle van het boekjaar. Naast de wettelijke controle van de jaarrekening heeft Ernst & Young Accountants LLP de volgende diensten geleverd:

- > Controle van de openbare 'Quantitative Reporting Templates' ten behoeve van De Nederlandsche Bank;
- > Assurance rapport bij het kostprijsmodel;
- > Assurance rapport bij de opgave aan het Waarborgfonds.

11. Opbrengst uit beleggingen

De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Opbrengsten uit andere beleggingen		
> terreinen en gebouwen eigen gebruik	439	519
> overige terreinen en gebouwen	1.231	781
> opbrengsten uit aandelen	9.892	8.965
> rente obligaties	2.291	2.038
> amortisatie en aangroei obligaties	-45	-131
> overige beleggingen	1.634	883
Directe opbrengsten uit beleggingen	15.442	13.055
Gerealiseerde winst op beleggingen	1.033	20
	16.475	13.075

De opbrengsten uit terreinen en gebouwen zijn na aftrek van exploitatiekosten. De opbrengst van terreinen en gebouwen voor eigen gebruik bestaan uit huuropbrengst € 1.503.000 (2022: € 1.479.000) en exploitatiekosten € 1.064.000 (2022: € 960.000).

12. Niet-gerealiseerde winst op beleggingen

De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Terreinen en gebouwen	-	607
Aandelen	31.546	-
Bedrijfsobligatiefonds	8.209	-
Hypotheekfonds	2.495	-
Obligaties	9.916	-
Hypothecaire leningen	23	-
Andere leningen	495	-
	52.684	607

13. Beleggingslasten

De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Kosten beheer van beleggingen	817	807
Rentelasten	-	13
Gerealiseerd verlies op beleggingen	-	8.267
	817	9.087

14. Niet-gerealiseerd verlies op beleggingen

De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Terreinen en gebouwen	1.493	-
Aandelen	-	31.471
Bedrijfsobligatiefonds	-	16.164
Hypotheekfonds	-	21.289
Obligaties	-	38.243
Hypothecaire leningen	-	157
Andere leningen	-	6.137
	1.493	113.461

15. Toerekening beleggingsresultaat technische en niet-technische rekening

De beleggingsresultaten zijn als volgt toe te rekenen aan de technische en niet-technische rekening.

	2023	2022
Opbrengst uit beleggingen (11)	16.475	13.075
Niet-gerealiseerde winst op beleggingen (12)	52.684	607
Beleggingslasten (13)	-817	-9.087
Niet-gerealiseerd verlies op beleggingen (14)	-1.493	-113.461
Beleggingsresultaat	66.849	-108.866
Beleggingsresultaat technische rekening	23.270	-43.501
Niet-technische rekening	43.579	-65.365
	66.849	-108.866

16. Andere lasten

De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Bedrijfskosten Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. en Klaverblad Assurantiën B.V.	3.383	3.519
Incidentele kosten niet toe te rekenen aan technisch resultaat	14.762	5.204
Waardevermindering immaterieel vast actief	1.619	-
Pensioencompensatie	-	450
	<u>19.764</u>	<u>9.173</u>

De incidentele kosten niet toe te rekenen aan technisch resultaat betreffen uitgaven voor de implementatie van een nieuwe verzekeringsadministratie en kosten van interne transformaties.

Bij de ontwikkeling van software behorend bij het toekomstige verzekeringsadministratiesysteem is noodgedwongen voor een andere oplossing gekozen waardoor een deel van de investeringen niet meer bruikbaar is. Voor het onbruikbare deel is een waardevermindering toegepast.

De pensioencompensatie betreft een tussen de Ondernemingsraad en Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. overeengekomen eenmalige compensatie vanwege de afloop van de pensioen uitvoeringsovereenkomst per 31 december 2021 en de overgang naar een nieuwe pensioenregeling. De pensioencompensatie is niet doorbelast aan haar dochtermaatschappij omdat dit een vergoeding is van de werkgever voor oudere jaren.

17. Belastingen resultaat uit gewone bedrijfsvoering

De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Vennootschapsbelasting	6.309	-985
Mutatie latente vennootschapsbelasting	-14.579	-13.606
	-8.270	-14.591

Bij de bepaling van de vennootschapsbelasting is uitgegaan van het geldende belastingregime.

De aansluiting tussen het wettelijke en het effectieve belastingpercentage is als volgt:	2023	2022
Resultaat voor belastingen	-33.048	-57.799
Wettelijk belastingpercentage	25,8%	25,8%
Wettelijke belastingbedrag	-8.548	-14.955
Vennootschapsbelasting voorgaande jaren	241	1.803
Permanente verschillen	29	-1.439
Effectief belastingbedrag	-8.270	-14.591
Effectief belastingpercentage	25,0%	25,2%

Het effectieve belastingpercentage wijkt af van het wettelijk tarief door een verrekening met voorgaande jaren.

18. Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben geen gebeurtenissen na balansdatum plaatsgevonden.

Enkelvoudige jaarrekening 2023

Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A.

Activa

Bedragen in duizenden euro's

	31-12-2023	31-12-2022
Immateriële vaste activa ¹		
Software	2.076	2.215
Beleggingen ²		
Terreinen en gebouwen	15.430	15.028
Beleggingen in groepsmaatschappijen en deelnemingen	252.309	294.379
Overige financiële beleggingen		
> aandelen	205.769	181.087
> obligaties	39.240	37.673
> vorderingen uit hypothecaire leningen	214	281
	<u>512.962</u>	<u>528.448</u>
Vorderingen ³		
Vorderingen uit directe verzekering		
> verzekeringnemers	178	28
> assurantieadviseurs	3.860	3.216
Overige vorderingen	6.839	5.817
	<u>10.877</u>	<u>9.061</u>
Overige activa ⁴	<u>1.354</u>	<u>5.220</u>
Totaal activa	527.269	544.944

* de vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting.

Passiva

Bedragen in duizenden euro's

	31-12-2023	31-12-2022
Eigen vermogen ⁵		
Wettelijke reserve	2.076	2.215
Herwaarderingsreserve	7.252	6.954
Overige reserves	496.342	521.279
	<u>505.670</u>	<u>530.448</u>
Overige voorzieningen ⁶		
> voor belastingen	8.937	4.070
> voor vitaliteitsverlofregeling	173	217
> voor regeling vervroegde uittreding (RVU)	547	525
	<u>9.657</u>	<u>4.812</u>
Schulden ⁷	<u>11.942</u>	<u>9.684</u>
Totaal passiva	527.269	544.944

Enkelvoudige resultatenrekening

Bedragen in duizenden euro's

	2023	2022
Resultaat uit deelnemingen na belastingen	-41.570	-16.541
Overige resultaten na belastingen	16.792	-26.667
Resultaat na belastingen	-24.778	-43.208

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

Grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

Algemeen

Voor de algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening, de grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat en voor de toelichting op de activa en passiva en de resultaten, wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening en de geconsolideerde balans, voor zover hierna niet anders is vermeld.

Beleggingen²

Beleggingen in groepsmaatschappijen en deelnemingen^{2.2}

Deelnemingen worden - voor zover er sprake is van overwegende zeggenschap - gewaardeerd op nettovermogenswaarde. Dit is het aandeel in het eigen vermogen van de desbetreffende onderneming, bepaald op basis van de grondslagen zoals vermeld in de toelichting op de geconsolideerde balans.

Toelichting op de enkelvoudige balans

1. Immateriële vaste activa

Voor een toelichting op de immaterieel vaste activa wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans.

2. Beleggingen

2.1 Terreinen en gebouwen

Voor een toelichting op de terreinen en gebouwen wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans.

2.2 Beleggingen in groepsmaatschappijen en deelnemingen

Alle 100% directe deelnemingen, zijnde Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V., Klaverblad Exploitatie Bedrijf B.V. en Klaverblad Assurantiën B.V. zijn statutair gevestigd te Zoetermeer.

Het verloop is als volgt:	Klaverblad Schade- verzekerings- maatschappij N.V.	Klaverblad Exploitatie Bedrijf B.V.	Klaverblad Assurantiën B.V.	Totaal
Stand per 1 januari	258.550	35.104	725	294.379
Dividenduitkering	-	-	500	500
Resultaat deelneming	-41.344	-858	632	-41.570
Stand per 31 december	217.206	34.246	857	252.309

2.3 Overige financiële beleggingen

2.3.1 Aandelen

De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Aandelen	134.799	119.903
Bedrijfsobligatiefonds	27.727	25.655
Hypotheekfonds	43.243	35.529
	205.769	181.087

2.3.1.1 Aandelen

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	119.903	137.471
Aankopen	20.937	31.406
Verkopen	22.594	32.100
Herwaarderingen	16.553	-16.874
Stand per 31 december	134.799	119.903

De kostprijs van de aandelen per einde boekjaar bedraagt € 102.487.000 (2022: € 102.398.000).

2.3.1.2 Bedrijfsobligatiefonds

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	25.655	29.735
Herwaarderingen	2.072	-4.080
Stand per 31 december	27.727	25.655

Klaverblad participeert in een gesloten bedrijfsobligatie fonds met een portefeuille van uitsluitend bedrijfsobligaties. Het fonds heeft de structuur van een fonds voor gemene rekening met een open-end karakter.

2.3.1.3 Hypotheekfonds

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	35.529	42.516
Aankopen	6.850	2.181
Herwaarderingen	864	-9.168
Stand per 31 december	43.243	35.529

De herwaarderingen zijn onder aftrek van beleggingskosten in het fonds van € 136.000 (2022: € 123.000).

Klaverblad participeert in een Nederlands hypotheekbeleggingsfonds met een portefeuille van uitsluitend Nederlandse non-NHG hypotheekleningen. De particuliere Nederlandse woonhuizen dienen als onderpand. Het hypotheekbeleggingsfonds heeft de structuur van een fonds voor gemene rekening met een open-end karakter, met dien verstande dat de mate waarin participanten in en uit kunnen treden te allen tijde afhankelijk is van de hypotheekproductie, respectievelijk de beschikbare liquide middelen.

2.3.2 Obligaties

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	37.673	57.941
Aankopen	14.830	47.545
Verkopen	14.454	64.208
Herwaarderingen	1.417	-3.802
Mutatie lopende rente	-226	197
Stand per 31 december	39.240	37.673

De kostprijs van de obligaties per einde boekjaar bedraagt € 41.301.000 (2022: € 41.252.000). De nominale waarde van de obligaties per einde boekjaar bedraagt € 41.500.000 (2022: € 40.850.000). De obligaties hebben een gewogen gemiddelde resterende looptijd van 2,6 jaar (2022: 3,2 jaar). De gemiddelde rentevoet bedraagt 0,2% (2022: 0,5%).

2.3.3 Vorderingen uit hypothecaire leningen

De vorderingen uit hypothecaire leningen betreffen aan een assurantieadviseur verstrekte lening waarvoor als zekerheid het zakelijk recht van hypotheek is gevestigd op in Nederland gelegen onderpand.

In het boekjaar vonden er geen executoriale verkopen plaats. Er zijn geen indicaties dat contractueel overeengekomen kasstromen niet zullen worden ontvangen.

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	281	173
Verstrekingen	-	180
Aflossingen	69	59
Waardeverandering	2	-13
Stand per 31 december	214	281

De nominale waarde bedraagt einde boekjaar € 214.000 (2022: € 284.000). De gemiddelde looptijd tot contractuele herziening van de hypothecaire lening bedraagt 2,9 jaar (2022: 3,9 jaar) en de gemiddelde rentevoet 3,5% (2022: 3,5%).

3. Vorderingen

3.1 Vorderingen uit directe verzekeringen

Voor een toelichting op de vorderingen uit directe verzekeringen wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans.

3.2 Overige vorderingen

De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Rekening courant Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V.	5.739	396
Rekening courant Klaverblad Assurantiën B.V.	216	110
Vennootschapsbelasting	-	3.714
Omzetbelasting	41	24
Betaalde waarborgsommen	55	55
Debiteuren	135	244
Overige vooruitbetaalde kosten en vorderingen	653	1.274
	6.839	5.817

Over de vorderingen op groepsmaatschappijen is geen interest verschuldigd en er zijn geen zekerheden gesteld. De looptijd van de overige schulden is overwegend korter dan een jaar.

4. Overige activa

De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Materiële vaste activa	211	465
Liquide middelen	1.143	4.755
	1.354	5.220

Voor een nadere toelichting van de overige activa wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans.

5. Eigen vermogen

Het verloop en de samenstelling van het eigen vermogen is als volgt:

	Wettelijke reserve	Herwaarderings-reserve	Overige reserves	Totaal
Stand per 1 januari 2023	2.215	6.954	521.279	530.448
Netto resultaat boekjaar	-	-	-24.778	-24.778
Toevoeging / onttrekking	-139	298	-159	-
Stand per 31 december 2023	2.076	7.252	496.342	505.670
	Wettelijke reserve	Herwaarderings-reserve	Overige reserves	Totaal
Stand per 1 januari 2022	596	8.723	564.337	573.656
Netto resultaat boekjaar	-	-	-43.208	-43.208
Toevoeging / onttrekking	1.619	-1.769	150	-
Stand per 31 december 2022	2.215	6.954	521.279	530.448

Voor het nog niet afgeschreven deel van de ontwikkelde software is een wettelijke reserve ten laste van de overige reserves gevormd.

De herwaarderingsreserve is gevormd uit hoofde van herwaarderings van gebouwen en terreinen en van de hypotheekfonds. Omdat de herwaardering van de hypotheekfonds negatief is, is het deel van de herwaarderingsreserve vrijgevallen ten gunste van de overige reserves. Voor de herwaarderings is een voorwaardelijke belastingverplichting gevormd tegen het toekomstige belastingtarief van 25,8% (2022: 25,8%).

Voorstel bestemming van het resultaat over het verslagjaar 2023

Na vaststelling van de jaarrekening over 2023 door de algemene vergadering zal het negatief resultaat van € 24.778.000 in mindering worden gebracht op de overige reserves. Daarnaast wordt per saldo € 159.000 aan de overige reserves onttrokken door een vrijval van de wettelijke reserve ter grootte van € 139.000 en een dotatie van € 298.000 aan de herwaarderingsreserve. Voorgaande is als zodanig in de jaarrekening verwerkt.

6. Overige voorzieningen

6.1 Voor belastingen

Het verloop is als volgt:	2023	2022
Stand per 1 januari	4.070	14.372
Mutatie	4.867	-10.302
Stand per 31 december	8.937	4.070

De voorziening voor belastingen heeft een overwegend langlopend karakter.

6.2 Voor vitaliteitsverlofregeling

Voor een toelichting op de voorziening voor vitaliteitsverlofregeling wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans.

6.3 Voor regeling vervroegde uittreding (RVU)

Voor een toelichting op de voorziening voor regeling vervroegde uittreding wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans.

7. Schulden

De samenstelling is als volgt:	2023	2022
Schulden uit directe verzekering	3.816	3.714
Overige schulden		
> rekening courant Klaverblad Exploitatie Bedrijf B.V.	49	154
> vennootschapsbelasting	876	-
> loonheffing en premies sociale verzekeringen	989	997
> crediteuren	1.825	350
> overige	4.387	4.469
	11.942	9.684

Over de schulden aan groepsmaatschappijen is geen interest verschuldigd en er zijn geen zekerheden gesteld. Het totale bedrag aan schulden is binnen een jaar verschuldigd.

Zoetermeer, 4 april 2024

Commissarissen

drs. A.P. Mijer-Nienhuis AAG RBA

drs. H.J. Dijkers

drs. J.M. Niessen

Directie

drs. A.F.J. Bakker

J.H.M. van Irsen MSc MBA

Overige gegevens

Statutaire regeling omtrent de bestemming van het resultaat

Artikel 12 van de statuten van Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. bepaalt: "Indien de winst- en verliesrekening een voordelig saldo toont, zal dit saldo aan de algemene reserve toegevoegd worden; een nadelig saldo zal daaraan onttrokken worden."

Accountants- verklaring

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de leden en raad van commissarissen van Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening voor het boekjaar geëindigd op 31 december 2023 van Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. te Zoetermeer gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 2023;
- de geconsolideerde en enkelvoudige resultatenrekening over 2023;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Ons inzicht in Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A.

Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. staat aan het hoofd van Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V., Klaverblad Exploitatie Bedrijf B.V. en Klaverblad Assurantiën B.V. (gezamenlijk 'Klaverblad Verzekeringen' of 'de coöperatie'). Klaverblad Verzekeringen is hoofdzakelijk actief op het gebied van schade- en inkomensverzekeringen. De activiteiten worden in Nederland uitgevoerd.

Wij hebben de materialiteit bepaald en de risico's geïdentificeerd en ingeschat dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten, om in reactie op deze risico's de controlewerkzaamheden te bepalen ter verkrijging van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 10 miljoen (2022: € 10,7 miljoen).
Toegepaste benchmark	2% van het groepsvermogen (2022: 2%).
Nadere toelichting	Wij beschouwen het groepsvermogen en de solvabiliteit van de coöperatie, alsmede het vermogen te kunnen voldoen aan verplichtingen aan polishouders en anderen, als de belangrijke indicatoren voor de gebruikers van de jaarrekening. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is consistent met voorgaand boekjaar.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van commissarissen overeengekomen dat wij aan de raad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 500.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de groepscontrole

Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. staat aan het hoofd van een groep van entiteiten. De financiële informatie van deze groep is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

De groepscontrole heeft zich met name gericht op de significante onderdelen: Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A., Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V. en Klaverblad Exploitatie Bedrijf B.V. Wij hebben bij deze significante onderdelen zelf als groepsaccountant de controlewerkzaamheden uitgevoerd. Verder hebben wij bij Klaverblad Assurantiën B.V. zelf specifieke controlewerkzaamheden uitgevoerd.

In totaal vertegenwoordigen bovengenoemde werkzaamheden circa 100% van de totale activa, het resultaat voor belastingen en het groepsvermogen van de coöperatie.

Door bovengenoemde werkzaamheden bij (groeps)onderdelen, gecombineerd met aanvullende werkzaamheden op groepsniveau, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van de groep verkregen om een oordeel te geven over de geconsolideerde jaarrekening.

Opdrachtteam en gebruikmaken van het werk van specialisten

Wij hebben zorggedragen dat het opdrachtteam over de juiste kennis en vaardigheden beschikt die nodig zijn voor de controle van een verzekeringsgroep actief op het gebied van schade- en inkomensverzekeringen. Wij hebben in het opdrachtteam specialisten opgenomen op het gebied van IT audit, forensische specialisten en belastingspecialisten. Wij hebben onze actuariële specialisten ingezet bij de controlewerkzaamheden op de bepaling van de technische voorzieningen en eigen deskundigen ingeschakeld voor de controle van de waardering van terreinen en gebouwen en andere niet-(beurs)genoteerde beleggingen.

Onze focus op fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving

Onze verantwoordelijkheid

Hoewel wij niet verantwoordelijk zijn voor het voorkomen van fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving en van ons niet verwacht kan worden dat wij het niet-naleven van alle wet- en regelgeving ontdekken, is het onze verantwoordelijkheid om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

Onze controle-aanpak met betrekking tot frauderisico's

Wij hebben de risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang op de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in de coöperatie en haar omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop de directie inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop de raad van commissarissen toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan. Wij verwijzen naar paragraaf Governance en risicomangement van het Verslag van de directie, waarin de directie haar risicoanalyse heeft opgenomen na overweging van mogelijke frauderisico's.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse geëvalueerd waaronder bijvoorbeeld de klokkenluidersregeling en de incidentenregistratie. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie in nauwe samenwerking met onze forensische specialisten. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude. In onze controle bouwen wij een element in van onvoorspelbaarheid. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Wij houden rekening met het risico dat het management interne beheersmaatregelen kan doorbreken, aangezien dit risico in alle organisaties aanwezig is. Vanwege dit risico hebben wij onder meer schattingen beoordeeld op tendenties die mogelijk een risico vormen op een afwijking van materieel belang, met name gericht op belangrijke

gebieden die oordeelsvorming vereisen en significante schattingsposten, zoals toegelicht in de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening onder ‘Gebruik van schattingen en veronderstellingen’. Ook hebben wij data-analyse gebruikt om journaalposten met een verhoogd risico te signaleren en te toetsen en de zakelijke beweegredenen (of het ontbreken daarvan) beoordeeld van bijzondere transacties, waaronder die met verbonden partijen. Zoals beschreven in ons kernpunt van de controle ‘Schattingen gehanteerd bij de bepaling van de technische voorzieningen’, hebben wij vanwege het risico dat management interne beheersmaatregelen kan doorbreken, onder meer oordeelsvorming en schattingen beoordeeld op tendenties die mogelijk een risico vormen op een afwijking van materieel belang.

Wij hebben geen frauderisico geïdentificeerd ten aanzien van de opbrengstenverantwoording, in aanvulling op het risico dat het management interne beheersmaatregelen kan doorbreken. Dat betekent onder andere dat wij bij de controle van de beleggingsopbrengsten rekening houden met het risico op een bewuste afwijking van de reële waarde volgens het taxatierapport of de gerapporteerde netto vermogenswaarde van fondsen waarin geparticipeerd wordt dan wel het niet-verwerken of achterhouden van nagekomen informatie over de waardering van deze beleggingen zonder genoteerde marktprijzen.

Wij hebben kennis genomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij leden van de directie, de sleutelfuncties interne audit, compliance, risicomanagement en actuarieel en de raad van commissarissen.

Uit de door ons geïdentificeerde frauderisico's, ontvangen inlichtingen en andere beschikbare informatie volgen geen specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude met een mogelijk materieel belang voor het beeld van de jaarrekening.

Onze controle-aanpak met betrekking tot het risico van niet voldoen aan wet- en regelgeving

Wij hebben passende controlewerkzaamheden verricht inzake de naleving van de bepalingen van de relevante wet- en regelgeving die van directe invloed zijn op de verantwoorde bedragen en toelichtingen in de jaarrekening. Daarnaast hebben wij de omstandigheden ingeschat met betrekking tot het risico van niet-naleven van wet- en regelgeving waarvan redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze van materiële invloed kunnen zijn op de jaarrekening, op basis van onze ervaring in de sector, door afstemming met de directie, het kennis nemen van de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA), het lezen van notulen, het kennisnemen van rapporten van interne audit, compliance en risicomanagement afdelingen en de afdeling veiligheidszaken en het uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden gericht op transactiestromen, jaarrekeningposten en toelichtingen.

We hebben verder kennisgenomen van correspondentie met toezichthouders en zijn alert gebleven op indicaties voor een (mogelijke) niet-naleving gedurende de controle in het bijzonder met betrekking tot indicaties voor eventuele tekortkomingen in relatie tot naleving van de Sanctiewet en Algemene Verordening Persoonsgegevens. Ten slotte hebben we schriftelijk de bevestiging ontvangen dat alle bekende gebeurtenissen van niet-naleving van wet- en regelgeving met ons zijn gedeeld.

Onze controle-aanpak met betrekking tot de continuïteitsveronderstelling

Zoals toegelicht in de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening onder ‘continuïteitsbeginsel’, is de jaarrekening opgemaakt op basis van de continuïteitsveronderstelling. Bij het opmaken van de jaarrekening heeft de directie een specifieke beoordeling gemaakt van de mogelijkheid van de coöperatie om haar continuïteit te handhaven en de activiteiten voort te zetten voor de voorzienbare toekomst.

Wij hebben de specifieke beoordeling met de directie besproken en professioneel-kritisch geëvalueerd. Wij hebben overwogen of de specifieke beoordeling van de directie op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de

jaarrekeningcontrole of anderszins, alle relevante gebeurtenissen en omstandigheden bevat waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de coöperatie haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten waarbij wij ons ook hebben gericht op de vraag of de coöperatie kan blijven voldoen aan de wettelijke solvabiliteitsvereisten voor een verzekeringsgroep. Hiertoe hebben wij onder andere kennis genomen van de Own Risk & Solvency Assessment (ORSA). Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen.

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen materiële onzekerheden ten aanzien van de continuïteit geïdentificeerd. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een coöperatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van commissarissen gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

In vergelijking met voorgaand jaar, hebben wij geen relevante wijzigingen aangebracht in de kernpunten van onze controle.

Schattingen gehanteerd bij de bepaling van de technische voorzieningen

Risico

Klaverblad Verzekeringen heeft een significante post technische voorzieningen van in totaal € 174 miljoen (na aftrek herverzekeringsdeel) per 31 december 2023. Waar mogelijk hanteert Klaverblad Verzekeringen Solvency II grondslagen voor de waardering van technische voorzieningen. Als gevolg hiervan is de waardering van de technische voorzieningen gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en andere schattingselementen. Belangrijke veronderstellingen die door de directie worden gehanteerd zijn onder andere voor de voorziening voor niet-verdiende premies en lopende risico's voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen het verwachte verval in de portefeuille, de contractgrens van de polissen, in- en revalideringskansen en de toekomstige beleidsregel (FMA), en voor de voorziening voor te betalen schaden/uitkeringen voor schadeverzekeringen de verwachte maar nog niet aangemelde schaden, alsmede voor toekomstige kosten. Wij houden hierbij rekening met het risico dat management interne beheersingsmaatregelen kan doorbreken.

In 2023 heeft Klaverblad nader onderzoek uitgevoerd naar de resultaten op invalidatie en revalidatie van AOV producten, de FMA en de wijze waarop de gehanteerde veronderstellingen worden bepaald. Op basis van de analyse heeft Klaverblad schattingswijzigingen doorgevoerd. De wijziging in de veronderstellingen heeft een totale impact (negatief) van € 66 miljoen op de technische voorzieningen. Daarnaast gebruikt Klaverblad per einde boekjaar voor de bepaling van de beste schatting van de actuariële voorziening voor te betalen schaden voor schadeverzekeringen een methodiek (ontwikkeldriehoek) op basis van dossierreserveringen. Voorheen was de actuariële voorziening gebaseerd op schade-betalingen. De aanpassing is toegepast op de branches motorrijtuigen WA, motorrijtuigen casco, aansprakelijkheid, ongevallen en brand. De

Schattingen gehanteerd bij de bepaling van de technische voorzieningen

aanpassing, in combinatie met het verzwaren van letselvoorzieningen, leidt tot een € 27 miljoen hogere voorziening ultimo 2023.

Wij hebben de schattingen gehanteerd door de directie bij de bepaling van de technische voorzieningen als kernpunt van onze controle aangemerkt.

Klaverblad Verzekeringen heeft de waarderingsgrondslagen voor de technische voorzieningen beschreven in sectie 'Technische voorzieningen' (6) van de Grondslagen voor waardering balansposten en resultaatbepaling en een nadere toelichting is opgenomen in noot 6 van de jaarrekening. De schattingswijzigingen zijn nader toegelicht in sectie 'Schattingswijzigingen' in de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

Onze controleaanpak

Onze werkzaamheden bestonden onder andere uit het evalueren of de door Klaverblad Verzekeringen gehanteerde grondslagen voor de waardering van de schadevoorziening in overeenstemming zijn met Titel 9 Boek 2 BW en Richtlijn voor de Jaarverslaggeving (RJ) 605 'Verzekeringsmaatschappijen' en of deze grondslagen en de gehanteerde modellen en veronderstellingen bij de bepaling van de schadevoorziening consistent zijn toegepast of, in het geval van (schattings)wijzigingen, of deze in de gegeven omstandigheden passend zijn.

Wij hebben onze actuariële specialisten ingezet bij de controlewerkzaamheden op de bepaling van de technische voorzieningen, inclusief de wijzigingen in de gehanteerde veronderstellingen.

Onze belangrijkste controlewerkzaamheden met betrekking tot de technische voorzieningen hadden betrekking op:

- het evalueren van de opzet en het bestaan van interne beheersingsmaatregelen die door Klaverblad Verzekeringen zijn uitgevoerd op de bepaling van de technische voorzieningen;
- het vaststellen van de juistheid en volledigheid van de basisgegevens die door Klaverblad Verzekeringen zijn gebruikt, waaronder uitgekeerde claims aan de hand van shadedossiers;
- het evalueren van de aanvaardbaarheid van de gehanteerde methoden en veronderstellingen, inclusief de hierin doorgevoerde wijzigingen in 2023, voor de waardering van de technische voorzieningen. Wij hebben de veronderstellingen getoetst aan de hand van historische informatie, sectorinformatie, professionele oordeelsvorming en het verrichten van backtesting;
- Het professioneel-kritisch evalueren van de verwerking van de genoemde wijzigingen in de gehanteerde veronderstellingen bij de bepaling van de technische voorzieningen als schattingswijziging in de jaarrekening;
- het vaststellen van de juistheid en volledigheid van gealloceerde kosten aan Klaverblad Schadeverzekeringsmaatschappij N.V. vanuit de door Coöperatie Klaverblad Verzekeringen U.A. gebruikte kostenallocatiemethodiek (een zogenoemd Activity Based Costing-model);
- het beoordelen op redelijkheid van de intern opgestelde analyses van de uitkomsten van de technische voorzieningen en het verloop tussen perioden;
- het toetsen van de totstandkoming en het evalueren van de gevoeligheidsanalyses aan hand van de onderliggende berekeningen;

Schattingen gehanteerd bij de bepaling van de technische voorzieningen	
	<ul style="list-style-type: none"> het kennisnemen van de werkzaamheden en rapportages van de Actuariële Functie. <p>Ten slotte hebben wij geëvalueerd of de toelichting op de technische voorzieningen voldoet aan de vereisten van Titel 9 Boek 2 BW.</p>
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de methoden of de schattingen gehanteerd voor de bepaling van de technische voorzieningen per 31 december 2023 en de gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening.

Waardering en toelichting van beleggingen zonder genoteerde marktprijzen	
Risico	<p>De beleggingen zijn een significante post op de balans van Klaverblad Verzekeringen. Voor een groot deel van de beleggingen is de marktwaarde te verifiëren met transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (genoteerde marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van andere methoden waarbij de inherente waarderingsonzekerheid hoger is. Deze hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens en de mate van subjectiviteit van veronderstellingen gebruikt in de waardering.</p> <p>Bij Klaverblad Verzekeringen betreft dit terreinen en gebouwen, beleggingsfondsen, vorderingen uit hypothecaire en andere leningen.</p> <p>Klaverblad Verzekeringen heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven onder 'Beleggingen (2)' in de Grondslagen voor waardering balansposten en resultaatbepaling en heeft een nadere toelichting opgenomen in noot 2. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2023 voor een bedrag van € 45 miljoen is belegd in terreinen en gebouwen, voor € 103 miljoen is belegd in een hypotheekfonds, voor € 110 miljoen in een bedrijfsobligatiefonds en voor € 10 miljoen in vorderingen uit hypothecaire en andere leningen.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen niet juist gewaardeerd of toegelicht zijn. Wij hebben de waardering van beleggingen zonder genoteerde marktprijzen derhalve aangemerkt als kernpunt van onze controle.</p>
Onze controleaanpak	<p>Onze controlewerkzaamheden omvatten, onder andere, het evalueren van de geschiktheid van de door Klaverblad Verzekeringen toegepaste waarderingsgrondslagen met betrekking tot de waardering van beleggingen in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ) 213 'Vastgoedbeleggingen' en RJ 290 'Financiële instrumenten'. Tevens hebben wij beoordeeld of de waarderings technieken en inputgegevens die zijn gehanteerd in de bepaling van de reële waarde passend zijn en consistent zijn toegepast.</p> <p>Wij hebben verder de volgende controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen per 31 december 2023:</p> <ul style="list-style-type: none"> Voor de posities in terreinen en gebouwen hebben wij de interne beheersingsmaatregelen rond het taxatieproces onderzocht. Met gebruikmaking van eigen vastgoedspecialisten

Betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking

jaarrekeningcontrole. Onze controle is niet primair gericht op het geven van een oordeel over de continuïteit en de betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking (of onderdelen daarvan) door Klaverblad Verzekeringen en wij hebben daartoe ook geen specifieke opdracht gekregen. Als onderdeel van onze controlewerkzaamheden hebben wij de impact van wijzigingen in de IT-omgeving gedurende het jaar beoordeeld. Verder hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- het evalueren van de opzet van de algemene IT beheersmaatregelen en het toetsen van de effectieve werking van de algemene IT beheersmaatregelen voor de voornaamste IT processen. Deze werkzaamheden zijn uitgevoerd voor de IT applicaties binnen de reikwijdte van onze jaarrekeningcontrole en voor het onderliggende besturingssysteem en omvatten tevens databasemanagement en tooling ter ondersteuning van de IT-processen;
- het bepalen en uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden in geval IT-beheersmaatregelen ontbraken of de effectieve werking van de IT-beheersmaatregelen niet kon worden vastgesteld;
- het testen van interne beheersmaatregelen op applicatieniveau met betrekking tot het verwerken van data, invoer van gegevens en interfaces voor zover relevant voor de financiële verslaglegging;
- het evalueren van belangrijke IT-gerelateerde projecten en migraties van gegevens die relevant zijn in het kader van de jaarrekeningcontrole.

Onze controle is niet gericht op het doen van een uitspraak over de procedures, interne beheersmaatregelen en rapportages van Klaverblad Verzekeringen in relatie tot cybersecurity. Wij hebben echter wel werkzaamheden uitgevoerd om inzicht te verkrijgen in de procedures, interne beheersmaatregelen en rapportages die Klaverblad Verzekeringen uitvoert met betrekking tot cybersecurity.

Belangrijke observaties

Op basis van de uitgevoerde testwerkzaamheden inzake algemene IT beheersmaatregelen en aanvullende gegevensgerichte IT werkzaamheden, hebben wij voldoende zekerheid verkregen omtrent de betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking van IT-systemen die relevant zijn in het kader van de jaarrekeningcontrole.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van commissarissen voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de coöperatie in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de coöperatie te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de coöperatie haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de coöperatie.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. De sectie "Informatie ter ondersteuning van ons oordeel" hierboven, bevat een informatieve samenvatting van onze verantwoordelijkheden en de uitgevoerde werkzaamheden als basis voor ons oordeel.

Onze controle bestond verder onder andere uit:

- het in reactie op de ingeschatte risico's uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de coöperatie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Communicatie

Wij communiceren met de raad van commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van commissarissen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van commissarissen hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amsterdam, 4 april 2024

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. J.G. Kolsters RA ACA

Personalia

Commissarissen

drs. A.F.J. Bakker
drs. A.P. Mijer-Nienhuis AAG RBA
drs. J.M. Niessen
drs. H.J. Dikkers

Voorzitter, tot 9 november 2023
Voorzitter, vanaf 9 november 2023

Management Team

mr. J.P.P. Barth
drs. A.F.J. Bakker
J.H.M. van Irsen MSc MBA
E.A. Oostrom MSc MCC
bc. O. Vuijk
ir. M.R. Dee
drs. M.J.B. van der Putten
drs. E.H.L. Bodde

Algemeen directeur, tot 1 december 2023
Algemeen directeur a.i., vanaf 27 november 2023
Directeur Financiën en risicomanagement
Divisiemanager Commercie, tot 1 november 2023
Divisiemanager Commercie a.i., vanaf 15 december
Divisiemanager IT & Change
Divisiemanager Verzekeren
Divisiemanager HR & Facilities

Sleutelfunctiehouders

mr. I. van der Sijpt CCP
drs. B. Lanza RE CFE
ing. R. Wortman MSc

Compliance
Interne audit
Risicomanagement en actuariel

Externe accountant

Ernst & Young Accountants LLP

Nevenfuncties raad van commissarissen

Annemarie Mijer-Nienhuis (1970)

Nationaliteit Nederlandse
Hoofdfunctie Chief Risk Officer Athora
Benoemd tot 2027

Bestuurlijke en toezichhoudende functies

- > Voorzitter raad van commissarissen Klaverblad Verzekeringen
- > Lid Raad van Advies Financial Assets
- > Lid raad van commissarissen ESC
- > Lid raad van toezicht SPMS

Jacqueline Niessen (1963)

Nationaliteit Nederlandse
Hoofdfunctie Commissaris/toezichthouder
Benoemd tot 2024

Bestuurlijke en toezichhoudende functies

- > Lid raad van commissarissen en voorzitter remuneratie- en benoemingscommissie Klaverblad Verzekeringen
- > Lid Raad van Toezicht St Jansdal ziekenhuis
- > Lid Raad van Toezicht Cordaid

Hessel Dijkers (1962)

Nationaliteit Nederlandse
Hoofdfunctie Chief Information Officer Nederlandse Spoorwegen
Benoemd tot 2026

Bestuurlijke en toezichhoudende functies

- > Lid raad van commissarissen en voorzitter auditcommissie Klaverblad Verzekeringen
- > Lid raad van commissarissen Translink Systems
- > Lid raad van commissarissen Reis Informatie Groep
- > Lid audit adviescommissie Nederlandse Zorg Autoriteit

Nevenfuncties directie

Albert Bakker (1961)

Nationaliteit Nederlandse

Hoofdfunctie Algemeen directeur a.i. Klaverblad Verzekeringen

Bestuurlijke en toezichhoudende functies

> Geen

Jordi van Irsen (1977)

Nationaliteit Nederlandse

Hoofdfunctie Directeur Financiën en risicomanagement Klaverblad Verzekeringen

Bestuurlijke en toezichhoudende functies

- > Lid Commissie Financieel Economische Zaken (FEZ) Verbond van Verzekeraars
- > Lid Sectorbestuur Inkomen Verbond van Verzekeraars

Colofon

Dit jaarverslag is een uitgave van Klaverblad Verzekeringen.

Bezoek- en vestigingsadres

Afrikaweg 2
2713 AW Zoetermeer

Postadres

Postbus 3012
2700 KV Zoetermeer

www.klaverblad.nl

